

Η Σταύρωση του Νίκου Καζαντζάκη

της Ελένης Κατσουλάκη

1965. Καθισμένη στο μπαλκόνι του πατρικού μου σπιτιού στα Χανιά, αγνάντευα από μακριά την γαλάζια καπριτσιόζα θάλασσα ξαπλωμένη νωχελικά στα πόδια του βουνού φλερτάροντας ξεδιάντροπα με τις χρυσές ανταύγειες του ντροπαλού, ξανθού ήλιου. Δροσερό αεράκι φυσούσε κι αγκάλιαζε με τρυφεράδα τα καϊκία, τις ψαρόβαρκες και τους μουσκεμένους στον ιδρώτα χαμάληδες που πηγαινοερχόταν στο ενετικό μουράγιο φορτωμένοι με βαριά λιγδωμένα καφάσια από ψάρια και δίχτυα.

Ο νους μου, ανυπότακτος αντάρτης, περιπλανιόταν σε μακρινά ανερεύνητα ακρογιάλια κι η καρδιά μου φουρτούνιαζε. Στην ποδιά μου κρατούσα δυο βιβλία: Τον καπετάν Μιχάλη και τον Τελευταίο πειρασμό. Σαν διψασμένος ορειβάτης ρουφούσα με δονκιχωτική λαχτάρα τις πυρωμένες λέξεις του Καζαντζάκη και ανατρίχιαζα σαν έμπαينا στα στήθια του φουρτουνιασμένου Κρητικού που πάλευε να λευτερωθεί από την σκλαβιά του βάρβαρου Σουλτάνου.

Ξαφνικά, η αυστηρή μορφή ενός καλόγερου του 'Αγίου Όρους ξεπετάχτηκε σαν φάντασμα εμπρός μου. Ήταν ένας ψηλόλιγνος, μουσάτος κληρικός με αετίσια ρασπούτικα μάτια που νοίκιαζε ένα δωμάτιο στον πάνω όροφο. Πάντα ταξίδευε σ' όλους τους ελληνικούς ορίζοντες πουλώντας θαυματουργό χώμα από τα Ιεροσόλυμα παρμένο μέσα από τον τάφο του Χριστού για φυλακτά και θεϊκά γιατροσόφια.

Μονομιάς άρπαξα τα βιβλία και τα 'χωσα κάτω από τα ρούχα μου. Σίμωσε κοντά σουφρώνοντας τα παχιά του φρύδια και με μια γρήγορη κίνηση τα παίρνει στα χέρια του. Οι φλέβες στα μηλίγγια του φούσκωσαν και ανατινάχτηκε σαν να τον δάγκωσε φίδι.

- Ντροπή σου αμαρτωλή να διαβάζεις τα βρωμερά τούτα βιβλία του βλάστημου αντίχριστου Κρητικού που ρεζίλεψε τους ηρωικούς αγώνες της Κρήτης και μασκάρεψε τα ιερά και όσια της εκκλησιάς μας. Αφορεσμένος νάναι σε όλους τους αιώνες αμήν.

- Μα ο Χριστιανισμός κηρύσσει αγάπη, τόλμησα να διαμαρτυρηθώ. Ο Καζαντζάκης πόνεσε την αλυσοδεμένη ψυχή της έρημης Κρήτης και αγάπησε τον Χριστό.

Ο μοναχός χλιμίντρησε σαν αγριομούλαρο. Έφτυσε καταγής φουρτουνιασμένος. Αφρισμένα σάλια τρέχανε από το στόμα του. Βράχνιασε η φωνή του.

- Ο διάολος να μπει μέσα σου. Σ' εσένα και σ' αυτόν τον τσαρλατάνο που σε ξεμυάλισε. Διάολε στην κοκάλα του. Ποτέ να μην λιώσουνε, Αμήν!

Έφυγε τρομαγμένος σαν λιποτάχτης πηδώντας δυο-δυο τα σκαλιά για να γλιτώσει από την λέπρα της τυπωμένης απαγορευμένης σκέψης του Σατανά.

Αργότερα έμαθα από τον πατέρα μου πως ο αγιασμένος τούτος καλόγερος είχε σκοτώσει για περιουσιακά ένα νέο παλικάρι σε κάποιο χωριό στο Ρέθυμνο και πήγε στο 'Αγιο Όρος να γλιτώσει τη δικαστική τιμωρία. Μια μέρα ο πιστός μοναχός αποπλάνησε τον αγαθό θεοφοβούμενο δεκαοχτάχρονο μαθητή που έμενε στο διπλανό δωμάτιο του σπιτιού μας και τον παρέσυρε κρυφά στο 'Αγιο Όρος. Η αστυνομία τον βρήκε μετά από καμπόσους μήνες και τον γύρισε πίσω στο χωριό

του. Η εκκλησία και η τοπική αστυνομία μας έστειλε προφορικό ραβασάκι να σφραγίσουμε το στόμα μας. Εγώ που είχα τον καλόγερο στην μπούκα του τουφεκιού και δεν έχαβα τα ευλογημένα γιατροσόφια του και τα παραμύθια του, το 'κανα κουδούνια σε όλους τους μαχαλάδες και κοντογειτονιές.

Μια μέρα η απλοϊκή μάνα μου που λάτρευε τυφλά τον Χριστό και σταυροκοπιόταν με δέηση σαν θωρούσε εκκλησιά η παπά, μου 'σκασε το μυστικό.

- Αχ κοπελιά μου, χάλασε ο κόσμος. Σύντομα θα 'ρθει η Δευτέρα παρουσία!
- Ίντα έγινε μάνα, την ρωτώ με μια σταλιά ειρωνείας. Εγώ δε φοβούμαι. Έχω κλείσει θέση στον παράδεισο!
- Μας καταράστηκε ο Μεγαλοδύναμος και άφησε το Σατανά να μας πιάσει στη φάκα. Ο παπά-Γιώργης της εκκλησιάς μας ξεπαρθένεψε τρεις κοπελιές του γυμνασίου! Ο Διάβολος κόρη μου τον παράσυρε. Αχού, αχού τι κακό μας βρήκε!
- Τον διώξαν;
- Όχι, βέβαια, τούτα τα πράγματα πρέπει να μείνουμε κρυφά, να μην έρθει το κακό πνεύμα και μπει μέσα και σε άλλους άγιους ανθρώπους. Ο Θεός να μας φιλάει από τον «έξω από δω»!

Από κείνη την μέρα κάτι μέσα μου θρυμματίστηκε και έγινε χίλια κομμάτια. Ένα-ένα τα χάρτινα, φανταχτερά παραπετάσματα του Βιβλικού παραμυθιού ξεσχίστηκαν και η φοβερή μάσκα της αλήθειας με κατατρόμαξε. Πήγαινα κάθε μέρα στη βιβλιοθήκη και ρουφούσα με λαιμαργία την ανυπότακτη ορμητική σκέψη του Καζαντζάκη και ανέπνεα την δυνατή μυρωδιά της ταραγμένης οδοιπορίας του στην άβυσσο. Μοιράστηκα χωρίς όρια και συμπόνια τον εσωτερικό, αβάσταχτο πόνο του. Τίποτα δεν αγάπησα, θεοποίησα και σεβάστηκα στην ζωή μου περισσότερο από την βασανισμένη διγενική σκέψη του μεγάλου Καστρινού. Η σκέψη του, θεριό ανήμερο μπήκε στις φλέβες μου και ρούφηξε το αίμα μου αλύπητα και ο μηδενισμός του ξεκοκάλισε κάθε ίνα της νεανικής μου λαχτάρας. Σαν τον Καζαντζάκη, άρχισα να βλέπω σε κάθε πρόσωπο το θάνατο. Η ματαιότητα του χωματένιου ανθρώπου μου 'σπασε τις βυζιάρικες φτερούγες μου. Άρχιζα κι εγώ να βλέπω όλα τα αποπλανητικά φτιασιδία του κόσμου και τις αξίες με το μικροσκόπιο.

Παλικαρίσιος πρωτοψάλτης βίασε όλες τις αραχνιασμένες ιδέες του κόσμου και τις έκανε μαντινάδες στη λύρα του πνεύματος. Άγριος διψασμένος Μινώταυρος κατασπάραξε χωρίς έλεος τ' απατηλά κουβάρια της οργανωμένης, καλόβουλης Θεϊκής ύπαρξης και περπάτησε σε απάτητα, κακοτράχαλα άγνωστα μονοπάτια και τα 'κανε ποίηση. Ασκητικός, μοναχός, κουβαλώντας μέσα του την σαρκοβόρα ερημιά της λεύτερης σκέψης άφησε τα αντρίκεια χνάρια του στη γη σαν ένας πολυταξιδεμένος Οδυσσέας που 'ψαχνε με απελπισία την ανώτατη μορφή της αλήθειας. Η παρθενική μαντινάδα που τραγούδησε στην κορφή του κόσμου με μια δοξαριά ήταν μια ολοκλήρωση του χωματένιου ανθρώπου της γης, γιατί ο αλλόκοτος τούτος τροβαδούρος ήτανε όλα μαζί: και στίχος και μουσική.

Η θεϊκή μορφή του Χριστού τον είχε συναρπάσει από μικρό παιδί. Μα η απλοϊκή επεξήγηση του Ευαγγελίου γέννησε αβάσταχτες πνευματικές απορίες που τον τυραννούσαν χωρίς συμπόνια.. Χούφτιασε το ανυπότακτο μυαλό του με αντιφατικές ιδέες κι εμπειρίες κι έσπασε τις πατροπαράδοτες αλυσίδες της σκλαβωμένης σκέψης, παίρνοντας τον κακοτράχαλο ανήφορο να λευτερώσει την ύπαρξη του Θεού. Και ψάχνοντας ν' αγγίξει την βουνοκορφή της αλήθειας μετουσίωσε την ύλη σε πνεύμα και με την ορμητική του δημιουργία συμφιλίωσε

τις αντιμαχόμενες φωνές που ούρλιαζαν μέσα του ανάμεσα στην ζωή και το θάνατο, στη σύνθεση κι αποσύνθεση.

Αντάρτικος, αχαλιναγώγητος Ευαγγελιστής, πάλεψε τον Θεό με την ελπίδα να χάσει, ενώ η κοινωνία πάλεψε το διάβολο με την ελπίδα να κερδίσει. Για τον Καζαντζάκη η υπέρτατη αρετή του ανθρώπου ήταν η ευθύνη και ο αγώνας. Ο Χριστός έχει δυο υποστάσεις ανθρώπινη και Θεϊκή και σαν άνθρωπος αγωνίσθηκε να σώσει την ύπαρξη του αρρωστιάριку Θεού. Ο Χριστός σταυρώθηκε όχι μόνο για να σώσει τον άνθρωπο αλλά για να σώσει και το Θεό. Με την σταύρωση του ο Χριστός βασανίστηκε να υποτάξει όλες τις ανθρώπινες αδυναμίες και τελικά το δυναμικό πνεύμα του νίκησε την ύλη. Ο Θεός σπαρτάρισε από την νίκη του Χριστού, μεγάλωσε, αναζωογονήθηκε και σώθηκε. Μα δεν υπάρχει πιο βασανιστική αιμοβόρα μοναξιά από την μοναξιά της σκέψης -- ο πιο φρικτός ανήλεος πόνος του σκεπτόμενου ανθρώπου.

‘Αρχισα ν’ αλληλογραφώ με την Ελένη Καζαντζάκη που ‘μενε τότε στην Ελβετία. Η επαφή μαζί της με είχε συναρπάσει. Ήταν ένα αόρατο άγγιγμα, μια δικαίωση στην αναστάτωση του νου μου. «Πρώτη φορά λαβαίνω από την Ελλάδα τέτοιο ορμητικό ενθουσιασμό για το Νίκο και γραμμένο από ποιον; Από ένα κοριτσάκι του Γυμνασίου»! Έτσι μου έγραψε.

Ο πραγματικός Γιώργος Ζορμπάς

Σαν γυρίστηκε το κινηματογραφικό έργο Ζορμπάς έγινε μακελειό στην Κρήτη. Πήγαινα ακόμα στο Γυμνάσιο. Φούντωναν τα αίματα, τσίμπησαν αλογόμυγες το σβέρκο του αψίθυμου Κρητικού, βούιξε η μεγαλόνησος. Βρισιές, αναθέματα και κατάρες υψώθηκαν από κάθε στουρναρόπετρα της Κρήτης.

- Μας ξεφτίλισε πάλι ο Καζαντζάκης. Εμείς δεν σφάζουμε χήρες και δεν κλέβουμε τους πεθαμένους ! Να κάψουμε την ταινία του συκοφάντη της Κρήτης και της θρησκείας μας, τον αντι-Έλληνα, τον αθυρόστομο, τον προδότη του Χριστού!

Η πνευματική μυωπία του Έλληνα και η τύφλωση του μ' έκοψε σαν διχαλόβεργα. Η ρίζα του κακού είναι η άγνοια, μόνο η γνώση μας σώζει. Το έσκασα από το σχολείο κι έκατσα κι έγραψα μια κριτική και ανάλυση του παρεξηγημένου βιβλίου και το 'στειλα στην τοπική εφημερίδα των Χανίων «Παρατηρητής». Η εφημερίδα το δημοσίευσε και την αλλά μέρα η γη σείστηκε. Άνθρωποι των γραμμάτων, της τέχνης και του κλήρου μου επιτέθηκαν σαν ύαινες τρίζοντας τα δόντια τους. Το σχολείο ζήτησε να με απολύσει από το γυμνάσιο, ο λαός με έβριζε με συγκινητική γενναιοδωρία και η εφημερίδα μου ζήτησε ν' αναλάβω την πνευματική σελίδα της έκδοσης.

Η άρνηση στη λεύτερη έκφραση με πόνεσε πολύ, ξέσκισε τα σωθικά μου. Πάντα θεωρούσα την αγαπημένη μου πατρίδα βωμό της δημοκρατίας. Αρχισα να ερευνώ κιτρινισμένες, σκονισμένες σελίδες του ελληνικού κρατικού μηχανισμού και την αδέσμευτη δύναμη κι επιρροή της Ορθόδοξου Εκκλησίας στο γαλούχημα του Έλληνα. Ανατρίχιασα με φρίκη σαν άνοιξα τ' απόκρυφα ιστορικά καπηλειά και ξεσκέπασα το πολύπλευρο πρόσωπο της. Ένα καπηλειό γιομάτο άγνοια, συμφέρον, υποκρισία και μεσαιωνικό σκοτάδι. Μια στιγματισμένη πληγή και προσβολή στην αξιοπρέπεια και λευτεριά του ανθρώπου.

Όταν στην Ελλάδα οι σοσιαλιστές και φιλελεύθεροι πήραν στα χέρια τους την εξουσία άρχισαν οι άγριες, αδίστακτες αψιμαχίες μεταξύ δυο μεγάλων δυνάμεων: κράτους και εκκλησίας.

Το 1901 χιλιάδες φοιτητές και διανοούμενοι πλημμύρισαν την Αθήνα και ζητούσαν από τις αρχές να μεταφραστεί το Χριστιανικό Ευαγγέλιο στην δημοτική γλώσσα. Η αστυνομία επιτέθηκε με μίσος στους ειρηνικούς διαδηλωτές. Ογδόντα φοιτητές σκοτώθηκαν κι εκατοντάδες τραυματίστηκαν.

Το 1907 η Ιερά Σύνοδος απόκτησε απόλυτη εξουσία στα κοινωνικά θέματα του Ελληνικού κράτους. Το 1926 η Ιερά Σύνοδος κατηγόρησε σαν αντεθνική την διδασκαλία του "Κολεγίου των Διδάσκαλων" απέλυσε τους καθηγητές κι έκλεισε το κολέγιο.

Το 1930 η Ορθόδοξη Εκκλησία έκανε μήνυση και δίκασε τον Καζαντζάκη και τον Δημήτρη Γληνό για ένα άρθρο τους σε λογοτεχνικό περιοδικό των Αθηνών που το κατηγόρησαν σαν σάτιρα εναντίον της θρησκείας.

Το 1952 η Κυβέρνηση Πλαστήρα απείλησε την ολοκληρωτική κατάσχεση της εκκλησιαστικής περιουσίας αν ο ανώτατος κλήρος δεν παραδώσει γη σε 200,000 άγονους Έλληνες αγρότες. Τελικά η εκκλησία αναγκάστηκε να παραχωρήσει στο Ελληνικό κράτος 750,000 στρέμματα από την απέραντη περιουσία της.

Το 1954 άρχισε ένας πρωτόγονος φανατικός πνευματικός Μακαρθισμός εναντίον του μεγάλου συγγραφέα Νίκου Καζαντζάκη που για μισό αιώνα τίμησε και εξύψωσε την Ελλάδα και χαλύβδωσε την παγκόσμια λογοτεχνία.

Ο πάπας της Ρώμης απαγόρευσε την κυκλοφορία του Τελευταίου Πειρασμού. Ο Καζαντζάκης έστειλε τηλεγράφημα στο Βατικανό με μια φράση στα Λατινικά του Χριστιανού απολογητή Τεντούλιαν. «Ad tuu,. Domine, tribunal appello: Υποβάλλω την έκκληση μου στην δική σου δικαστική κρίση, Κύριε!» Με άλλα λόγια: "Ο Θεός θα με δικάσει, όχι εσείς."

Τον ίδιο χρόνο ο Αρχιεπίσκοπος Αμερικής αποδοκιμάζει αποτρόπαια και με βλαστήμιες την αθλιότητα του μαέστρου της λογοτεχνίας κατά τον Θεάνθρωπο και ζητά να μην επιτραπεί η μετάφραση των βιβλίων του στα Ελληνικά. Έλληνες δημοσιογράφοι της εφημερίδας «Εστία» εκφράζουν την αγανάκτηση τους και την προτίμηση τους στον Μακαρθισμό παρά τα βρωμόλογα του ανήθικου Καζαντζάκη κι αποκαλούν αλήτες τους διάσημους ξένους διανοούμενους, θερμούς υποστηρικτές της ελεύθερης σκέψης.

Ο Μητροπολίτης της Χίου φουρκισμένος, τρέμοντας από αγανάκτηση, κάνει αίτηση στην Ιερά Σύνοδο απαιτώντας τον αφορισμό του άθεου και την ποινική καταδίκη του από το Υπουργείο Δικαιοσύνης. Ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Παντελεήμων επίσης καταδικάζει τα βιβλία του βλάσφημου.

Η Ορθόδοξη εκκλησία τρομοκρατεί τον αμαθή και θεοφοβούμενο λαό κι εκτοξεύει θανατηφόρες σαϊτιές ενάντια στη λεύτερη σκέψη. Η σκιά του αντίχριστου αιμοβόρα κι ανήθικη λήστεψε τα ιερά και όσια της ιεράς εκκλησίας και απειλεί με την πέννα του να γκρεμίσει το Βασίλειο του Χριστού και της Χριστιανικής μας παράδοσης. Σείεται η γη και κλονίζεται η συνείδηση του Χριστιανού. Το μίσμα του πόρνου Καζαντζάκη αιωρείτο σαν μαύρη πανούκλα στο γαλάζιο ουρανό κι απειλούσε να καταστρέψει το Ελληνικό έθνος και να εκμηδενίσει τις Χριστιανικές αξίες του.

Η Ιερά Σύνοδος καταράστηκε με μίσος κι αφόρεσε τον Καζαντζάκη. Μα για να γίνει έγκυρος ο αφορισμός του χρειαζόταν τη συγκατάθεση του Πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης. Η Ανωτάτη Εξουσία της Ορθόδοξης Εκκλησίας έκανε αίτηση στον Πατριάρχη Αθηναγόρα της Κωνσταντινούπολης και ζήτησε να αφορισθεί επίσημα ο γιος του Σατανά. Συνάμα ζητά επιμόνως την απαγόρευση των

αισchrών έργων του και την ποινική τιμωρία του από τον Άρειο Πάγο, το Εφετικό δικαστήριο και τον εισαγγελέα Αθηνών. Ο Καζαντζάκης απαντά στην ανώτατη ιεραρχία: "Με καταραστήκατε Άγιοι Ιερείς. Εγώ σας δίνω την ευχή μου. Ελπίζω η συνείδηση σας να 'ναι καθαρή σαν τη δική μου και να 'σαστε ηθικοί και θρήσκοι όπως εγώ."

Την ίδια εποχή ο μαέστρος της λογοτεχνίας δίνει συνέντευξη στο Αμερικανικό περιοδικό □Holiday□ εκφράζοντας με συγκίνηση την παράφορη αγάπη και νοσταλγία του για την Ελλάδα και την Κρήτη.

Το 1955 άνθρωποι των γραμμάτων και της τέχνης αποδοκιμάζουν την ιεροεξεταστική δικτατορική στάση της εκκλησίας και τη σκλαβιά που επιβάλλει στη σκέψη. Ο συναρχηγός των Φιλελευθέρων Γεώργιος Παπανδρέου ζητά να ανακηρυχθεί ο Καζαντζάκης ακαδημαϊκός με διάταγμα. Το Δημοτικό Συμβούλιο του Ηρακλείου, η γενέτειρα του διασήμου δημιουργού, διαμαρτύρεται έντονα στην Ιερά Σύνοδο και στο Πατριαρχείο και κατακρίνει την απόφαση της Ιεράς Συνόδου σαν αντισυνταγματική. Παρόμοια απόφαση πήρε και το Δημοτικό συμβόλαιο των Αθηνών και της Θεσσαλονίκης αποδοκιμάζοντας την ασυδοσία και κατάχρηση της Ιεραρχίας. Η νομαρχία Θεσσαλονίκης τιμώρησε τον Πρόεδρο και μερικά μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου με δίμηνη αργία.

Το 1956 απονέμεται στον Καζαντζάκη το Διεθνές Βραβείο Ειρήνης. Ο ραδιοσταθμός της Αγγλίας BBC ζητά από τον ονομαστό συγγραφέα συνέντευξη για το βιβλίο του Αγγλία. Ο Καζαντζάκης αρνείται με πείσμα τη συνέντευξη σαν διαμαρτυρία ενάντια στις βιαιότητες των Άγγλων στην Κύπρο και απαντά στο BBC με τηλεγράφημα από την Γερμανία: "Όταν έγραψα το βιβλίο Αγγλία οι Βρετανοί δεν έσφαζαν Έλληνες στην Κύπρο;"

Στις 26 Νοέμβριου 1957 ο Καζαντζάκης πέθανε στη Γερμανία από λευχαιμία. Ο ταυρομάχος της πέννας και του λόγου πέθανε όπως γεννήθηκε: ολόγυμνος. Ο λεοντόκαρδος συγγραφέας λευτερωμένος απ' όλες τις ουτοπικές, αναιμικές ιδέες και τ' ασφυχτικά κοινωνικά καλούπια πήδηξε με μια σαϊτιά στην αιωνιότητα του τόπου και του χρόνου. Ο περήφανος αετός της Κρήτης ξεπέρασε το ανθρώπινο καβούκι του μεταξοσκώληκα κι έγινε αθάνατη πνευματική πεταλούδα. Η ανάσα του μυρίζει ακόμα θυμάρι και φασκομηλιά της Κρήτης.

Οι εφημερίδες των Αθηνών ανακοίνωσαν αθόρυβα με μικρά γράμματα τον θάνατο του μεγάλου συγγραφέα. Είχαν πιο ενδιαφέροντα γεγονότα να γιομίσουν τις πρώτες σελίδες τους. Η διάσημη Αμερικανίδα σεξοβόμβα Τζέην Μάνσφιλντ μόλις είχε φτάσει κουνιστή και λυγιστή στην πρωτεύουσα και έδινε με το κιλό προμελετημένες συνεντεύξεις.

Η σωρός του Νίκου Καζαντζάκη έφτασε στην Αθήνα στις 4 Νοέμβριου του 1957. Ξεπετάχτηκαν μονομιές αλαφιασμένοι, οι κοτσονάτοι παπάδες κι οι επίσκοποι της Ελλάδας. Γούρλωσαν τα σβέλτα ματάκια τους, μούγκρισαν τα θεριά μέσα τους κι αφήνιασε σαν ταύρος η καρδιά τους. "Πέθανε ο Αντίχριστος. Δόξα να 'χει τ' όνομα του Κυρίου. Νικήσαμε τον Δαίμονα, το πνεύμα του κακού. Σώσαμε τον Χριστιανισμό και τα θεμέλια του Έθνους."

Αλαφιασμένος ο Αρχιεπίσκοπος των Αθηνών Θεόκλητος άρπαξε την βλογημένη ευκαιρία να πάρει εκδίκηση ενάντια του αθυρόστομου υβριστή και συκοφάντη. Σήκωσε την ιερά του ράβδο και έδωσε διαταγή να μην επιτραπεί η σωρός του βλάσφημου νεκρού σε Αθηναϊκό ναό!

Ο ορθόδοξος σύλλογος ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ έστειλε τηλεγράφημα στο Μητροπολίτη Κρήτης και σε όλη την ιεραρχία ν' αρνηθούν σφοδρά όλα τα ιερά μυστήρια στον

αντίχριστο νεκρό και να μην επιτραπεί η κηδεία του σε κανένα νεκροταφείο της εκκλησίας. Η εκκλησία της αγάπης, αρνήθηκε με σκληρότητα να τελέσει το τελευταίο μυστήριο σ' ένα βαπτισμένο ορθόδοξο, με άψογες Χριστιανικές αρχές και ηθικό βίο.

Η σβελλάδα και το τετραπέρατο μυαλό το Αριστοτέλη Ωνάση έσωσε την Ελλάδα από ξεφτιλισμό κι εθνική ταπείνωση. Το ίδιο απόγευμα διέθεσε ένα έκτατο αεροπλάνο της Ολυμπιακής και μετέφερε τη σωρό του γίγαντα της λογοτεχνίας στο Ηράκλειο Κρήτης.

Το αεροπλάνο προσγειώθηκε στις 4:30 στο αεροδρόμιο του Ηρακλείου. Μια τεράστια ανθρωποθάλασσα υποδέχτηκε το γιο του Ψηλορείτη. Χιλιάδες Καστρικοί, άνθρωποι της παγκόσμιας τέχνης, άνθρωποι του θεάτρου, της πολιτικής και των τοπικών αρχών περίμεναν με θλίψη τον διάσημο νεκρό. Το φέρετρο τοποθετήθηκε στο Μητροπολιτικό ναό του 'Αγίου Μηνά με την έγκριση του Μητροπολίτη της Κρήτης Ευγένιου που απήφησε τις απειλές της Ιεραρχίας κι έψαλε μια σύντομη επιμνημόσυνο δέηση. Βρακοφόροι Κρητικοί και κοπελιές του Λυκείου μ' εθνικές ενδυμασίες και μαύρες μαντίλες στάθηκαν δίπλα στο φέρετρο. Εκατοντάδες στέφανα κατατέθηκαν σε τιμή του Κρητικού και το λαϊκό προσκύνημα κράτησε μέχρι αργά τα μεσάνυχτα.

Εν τω μεταξύ το Δημοτικό Συμβούλιο του Ηρακλείου σε έκτακτη συνέλευσή του ψήφισε να ενταφιαστεί ο μεγάλος νεκρός με δημόσια δαπάνη στον Ενετικό προμαχώνα Μαρτινέγκο. Σκάφτηκε βιαστικά μια χωματένια λακκούβα στη κορυφή του τείχους ? ένας στιγματισμένος ανευλόγητος τάφος, αντιφατικός με όλα τα ιερά ήθη και τους κανόνες της Ορθοδοξίας. Μα το Δημαρχείο του Κάστρου δεν είχε άλλη εκλογή, εφόσον η εκκλησία δεν είχε την αξιοπρέπεια να τιμήσει την ταφή του συγγραφέα σε νεκροταφείο.

5 Νοεμβρίου 1957. Ο Καθεδρικός ναός του 'Αγίου Μηνά στις 11 το πρωί ήταν ασφυκτικά γιομάτος. Κάθε δρόμος και σοκάκι του Κάστρου είχε σκεπαστεί από μια τεράστια πυκνή ανθρωποθάλασσα που θρηνούσε σιωπηλά και με αξιοπρέπεια τον μεγάλο νεκρό. Στα μπαλκόνια και καταστήματα κυμάτιζαν Εθνικές θλιμμένες σημαίες. Έκλεισαν τα σχολεία, άνοιξαν παράθυρα και πόρτες και ξεμύτισαν έξω οι Καστρινοί για ν' αποχαιρετήσουν τον συμπατριώτη τους - την καυτή ανάσα της Κρήτης. Ο Ψηλορείτης πέρα μακριά στον ορίζοντα ορθωμένος αντρίκεια και περήφανα περίμενε με αδάμαστη λαχτάρα να σφιχταγκαλιάσει το ξενιτεμένο θρέμμα του στ' ατσάλινα Κρητικά του στήθια. Ούτε ένα δάκρυ δεν έσταξε από τα γέρικα μάτια του.

Φρέσκα στέφανα κατατέθηκαν ξανά στην τιμή του νεκρού από την Ελληνική και παγκόσμια πνοή της πολιτικής και των γραμμάτων. Ο Μητροπολίτης Ευγένιος έψαλε την νεκρώσιμη ακολουθία παρουσία του Πρωτοσύγκελου Αρχιμανδρίτη Φιλόθεου. Ο δήμαρχος του Ηρακλείου, ο συναρχηγός των Φιλελευθέρων Γεώργιος Παπανδρέου, Ο Νορβηγός συγγραφέας Μαξ Τάου, πρυτάνεις του Πανεπιστημίου, ο Υπουργός Παιδείας και Θρησκευμάτων και διάφοροι λογοτεχνικοί σύλλογοι προσφώνησαν και τίμησαν με γενναιοδωρία τον μεγαλύτερο λογοτέχνη του αιώνα.

Η Δημοτική μουσική του Κάστρου προηγήθηκε της νεκρικής πομπής παίζοντας τον Κρητικό ύμνο. Το φέρετρο συνόδευσαν βρακοφόροι και κοπελιές του Λυκείου κρατώντας τα κατατεθέντα στέφανα. Ακολούθησαν η χήρα του νεκρού Ελένη Καζαντζάκη, οι αδελφές του Αναστασία και Μαρία και Έλληνες επίσημοι. Πήραν σειρά οι φοιτητές της παιδαγωγικής Ακαδημίας, άνθρωποι των γραμμάτων και θεάτρου κρατώντας τα βιβλία του Καζαντζάκη και πίσω ακολούθησε χιλιάδες λαός. Σαν τοποθετήθηκε ο νεκρός μέσα στον πρόχειρο τάφο, στη γη που τον γέννησε, η Ελλάδα ολόκληρη έγειρε το κεφάλι και τον

μοιρολόγησε. Αυτή τη συγκινητική εικόνα ζωγράφισαν οι Ελληνικές εφημερίδες. Η φιλαρμονική του Δήμου έπαιξε ξανά με δέηση τον ύμνο της Κρήτης : "Από φλόγες η Κρήτη ζωσμένη τα βαριά της τα σίδερα σπα και σαν πρώτα χτυπιέται χτυπά και γοργή κατεβαίνει."

Μα το άψυχο σώμα του Καζαντζάκη δεν πρόλαβε ν' αναπαυτεί στη γαλήνη της αιωνιότητας. Την ίδια κιόλας μέρα ο Αρχιμανδρίτης Αυγουστίνος Καντιώτης του Ορθόδοξου περιοδικού της Κοζάνης «Σπίθα» σφεντόνισε μίζερο φαρμάκι ενάντια στους Έλληνες επίσημους που τόλμησαν να παρασταθούν στην κηδεία του ανήθικου βλάστημου του Χριστού και γράφει με θυελλώδη οργή:

«Σήμερα ήταν μια σκοτεινή μέρα του Ελληνικού Έθνους. Ο γλυκύτατος Χριστός ξανασταυρώθηκε από τους αισχρούς αντιπροσώπους της λογοτεχνίας και του κράτους. Ρεζίλια των σκυλιών γίναμε. Η συντέλεια των αιώνων έφτασε! Η πέννα του βρωμερού αντίχριστου ξέσχισε το στήθος του Κυρίου. Βόθρος ρέει από τους ακάθαρτους ποταμούς στις σελίδες του ανήθικου. Σήμερα η Ελλάς κηδεύει με δημόσιον δαπάνη ποιον, τον υβριστή της εκκλησίας μας και ο Υπουργός παιδείας και ο Πρύτανης του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κρατώντας με ασέβεια τα διεστραμμένα βιβλία του βλάσφημου αντί του Ευαγγελίου, παίνεψαν τον αισχρό νεκρό. Φρίκη, φρίκη, ούτε ο υπόνομος των Αθηνών δεν θα ανέδιδε τέτοια δυσωδία. Έφτασε η Δευτέρα παρουσία! Θλίψη, θλίψη και το θλιβερότερο ο Μητροπολίτης Ευγένιος, παρόλο που ειδοποιήθηκε αυστηρά από την Ιεραρχία άφησε το βλάστημο να μπει μέσα σε Χριστιανική εκκλησία και παραστεί στην κηδεία του! Εύγε Άγιε της Κρήτης Μητροπολίτη Ευγένιε! Η εκκλησία της Κρήτης έδωσε εξετάσεις σήμερα και μηδενίστηκε στη συνείδηση της Ορθοδοξίας! Ντροπή σας, ντροπή σας χυδαιολόγοι της πίστης μας. Να πάτε στη Χάβρες, να πάτε στα τζαμιά αλλά να μην πατήσετε τα πόδια σας σε ιερό ναό της εκκλησίας μας πρυτάνεις των Πανεπιστημίων, λογοτέχνες και πολιτικοί. Αν ζούσαν σήμερα οι τρεις Ιεράρχες θα σας είχαν αφορέσει όλους σας!».

1972, λίγο μετά το Πάσχα. Το περιοδικό «Ταξίδι» των Αθηνών μ' έστειλε στην Κρήτη να κάνω ένα ρεπορτάζ για τον τουρισμό. Το μεγαλύτερο σφάλμα που μπορούσε να κάνει περιοδικό σ' ένα νιούτσικο ατίθασο δημοσιογράφο. Ο πρώτος μου σταθμός ήταν το Ηράκλειο - η γενέτειρα του Καζαντζάκη! η Λωλάθηκα, παλάβωσα, έχασα το μυαλό μου. Ο πνευματικός μου έρωτας με τον Καζαντζάκη με παρέσυρε σαν θύελλα στον ανεμοστρόβιλο της πανούργας καρδιάς μου. Τίποτα δεν σταματούσε τον ταύρο μέσα μου που ζητούσε να μονομαχήσει με το κόκκινο πανί της αλήθειας και δικαίωσης. Μια έρευνα για την κηδεία και τον αφορεσμό του Κρητικού συγγραφέα θα ηρεμούσε το σκουλήκι που μ' έτρωγε μέσα μου.

Πέταξα τη βαλίτσα στο ξενοδοχείο κι ανηφόρησα κατά τον προμαχώνα του Μαρτινέγκου! Ανατρίχιασα σαν αντίκρισα τον χωματένιο μίζερο τάφο του? απομονωμένος, ερημικός, πεταμένος στην κορφή του Ενετικού τείχους σαν ένα μοναχικό ξερόκλαδο σε μια απέραντη έρημο. Μαύρη συννεφιά με πλάκωσε, με πήρε το παράπονο κι έβαλα τα κλάματα. Μάζεψα μερικά ατίθασα αγριολούλουδα που φύτρωσαν από συμπόνια ολόγουρα στον τάφο του και τα απόθεσα τρυφερά στον ξύλινο λιτό σταυρό. Διάβασα τα σκαλισμένα αθάνατα λόγια του Καζαντζάκη: ΔΕΝ ΦΟΒΑΜΑΙ ΤΙΠΟΤΑ ΔΕΝ ΕΛΠΙΖΩ ΤΙΠΟΤΑ ΕΙΜΑΙ ΛΕΥΤΕΡΟΣ. Τα λόγια του σαν ελαφρό αγεράκι δρόσισαν την πυρωμένη καρδιά μου.

Κατηφόρισα σκυθρωπά τους δρόμους της πρωτεύουσας και σεργιάνισα άσκοπα στα σοκάκια της. Ξαφνικά η ματιά μου έπεσε σε μια ταμπέλα ενός γραφείου που έγραφε: «Δικηγορικό Γραφείο Καζαντζάκη». Ψυχανεμίσθηκα. Όρμησα μέσα σαν σίφουνας.

Ο άνδρας που ήταν χωσμένος στο γραφείο, ξεπετάχτηκε μεριάς.

- Μπορώ να σας εξυπηρετήσω με ρώτησε με σοβαρότητα.
- Ξέρατε τον Νίκο Καζαντζάκη; Ρώτησα απότομα.
- Ναι, απαντά πλέκοντας τα φρύδια του, είναι συγγενής μου. Γιατί ρωτάτε;
- Μόλις γύρισα από το Μαρτινένγκο. Εκεί τον πετάξατε;
- Ο Νίκος είχε αφοριστεί από την εκκλησία και δεν μας επέτρεψαν να τον θάψουμε σε νεκροταφείο.
- Τον έθαψε παπάς; Τσίριξα σαρκαστικά και χωρίς να περιμένω απάντηση πετάχτηκα έξω.

Το ιστορικό Μουσείο Κρήτης που φιλοξενούσε δυο αίθουσες με προσωπικά αντικείμενα του Καζαντζάκη δεν ήταν πολύ μακριά. Περπάτησα μέχρι εκεί με λαίμαργη λαχτάρα. Ο Ανδρέας Καλοκαιρινός που δώρισε το κτίριο στο Μουσείο Κρήτης ήταν ένας σπάνιος άνθρωπος. Μορφωμένος, αξιοπρεπής, ευγενικός. Αισθάνθηκε τη συμπόνια μου για τον Καζαντζάκη από την πρώτη στιγμή κι ένιωσε την έντονη ταραχή που φώλιαζε μέσα μου. Με φιλοξένησε με καλοσύνη για βδομάδες στο μουσείο και μου μίλησε με αφθονία για τη ζωή του Καζαντζάκη, για το ταξίδι του στο Άγιο Όρος, για την εθελοντική του στρατιωτική υπηρεσία στο Βαλκανικό πόλεμο και για τη φλογερή του αγάπη για την Ελλάδα κι ιδιαίτερα για τον μεγάλο του έρωτα: την Κρήτη.

Μια μέρα καθώς τρώγαμε κολατσιό μαζί στο Μουσείο, το 'φερε η κουβέντα και περιστραφήκαμε στο καυτό απαγορευμένο θέμα του αφορισμού και της κηδείας του Καζαντζάκη. Ο Ανδρέας σοβαρεύτηκε μεμιάς και κούνησε αρνητικά το κεφάλι. Κάτι πήγε να πει, αλλά κοντοστάθηκε.

- Κάτι ξέρετε και δεν θέλετε να μιλήσετε;
- Πήγαινε στον Αρχιεπίσκοπο της Κρήτης Ευγένιο να του μιλήσεις, μου απάντησε επιτακτικά. Μην του πεις ότι σε έστειλα εγώ. Είσαι τετραπέρατη Κρητικιά, θα βρεις ένα τρόπο να τον ψαρέψεις. Τότε και μόνο θα μάθεις πράγματα για τον Καζαντζάκη που νυνε θαμμένα χρόνια. Ούτε μια χούφτα άνθρωποι στον κόσμο δεν τα ξέρουν. Αν τον καταφέρεις να σου μιλήσει, θα 'σαι η μεγαλύτερη κατάσκοπος του αιώνα! Μετά έλα εδώ και θα σου 'χω την μεγαλύτερη έκπληξη της ζωής σου - το πιο πολύτιμο υλικό για την ερευνά σου για τον Καζαντζάκη!

Το ίδιο κιόλας απόγευμα βρέθηκα στα σκαλιά της Αρχιεπισκοπής Κρήτης, ντυμένη σεμνά και χωρίς μακιγιάζ. Έτρεμαν τα χέρια μου και τα πόδια μου κόπηκαν. Σίμωσα ένα βυζαντινικό παπαδάκι, όμορφο ντροπαλό και καλοσυνάτο. Του 'πα ότι δουλεύω για το περιοδικό «Ταξίδι» και θέλω να πάρω συνέντευξη από τον Αρχιεπίσκοπο. Ξέρω ότι δεν θα με δεχτεί αν δεν ήταν κάτι εκκλησιαστικό και ρώτησα τι είναι η μεγαλύτερη αδυναμία του Αρχιεπισκόπου που θα τον αναγκάσει να μου παραχωρήσει μια συνέντευξη.

- Το μεγαλύτερο όνειρο του Αρχιεπισκόπου, ψιθύρισε ταραγμένο το παπαδάκι χωρίς να με κοιτάζει, είναι να χτίσει μια σχολή Βυζαντινής εικονογραφίας και να την ονομάσει EL GRECO σε τιμή του Κρητικού ζωγράφου Δομίνικου Θεοτοκόπουλου.

- Σε παρακαλώ, μπορείς να με βοηθήσεις; Θέλω να γράψω ένα άρθρο για την σχολή και την ευγενή προσπάθεια του Αρχιεπισκόπου. Θα μπορέσεις να μου κλείσεις ραντεβού; Θα σου έχω ευγνωμοσύνη για πάντα!

Το καλοσυνάτο, αγνό πρόσωπο του νέου κληρικού γύρισε πίσω σε δέκα λεπτά κατακόκκινο, με τα μάτια χαμηλωμένα.

- Αύριο στις 11 το πρωί σας έκλεια ραντεβού με τον Αρχιεπίσκοπο!

Η καρδιά μου πήδηξε από χαρά και τραγούδησε κρυφά μια μαντινάδα. Μου 'ρθε ν' αγκαλιάσω το παπαδάκι και να το φιλήσω από την χαρά μου, αλλά κρατήθηκα.

Από νευρικότητα, είχα σταθεί από τις δέκα το πρωί έξω από την Αρχιεπισκοπή. Παρόλο που ψιχάλιζε, άρχισα να ιδρώνω. Μπήκα μέσα διστακτικά τρέμοντας. Ο αντιπρόεδρος της Χούντας, Στυλιανός Πατακός κατηφόριζε την ίδια στιγμή τα σκαλιά με συνοδεία στρατιωτικής φρουράς. Το ευγενικό παπαδάκι με πλησίασε αργότερα ντροπαλά και με οδήγησε στην αίθουσα που με περίμενε ο Αρχιεπίσκοπος Ευγένιος.

Κυπαρισσένιος, εύσωμος επιβλητικός, μου 'δωσε το χέρι του να το φιλήσω. Δεν ξέρω τι βιδώθηκε στο μυαλό μου κείνη την αστραπιαία στιγμή και του λέω με ναζιάρικο χαμόγελο.

- Σεβασμιότατε αν μου φιλήσετε το δικό μου θα σας φιλήσω κι εγώ το δικό σας!

Ο Ιεράρχης άλλαξε χρώμα και έμεινε με ανοιχτό το στόμα. Πριν προλάβει να συνέλθει του λέω αστειεύοντας:

- Καλέ πως βγήκατε εσείς λαμπάδα κι εγώ κερί; Ούτε στη μέση δεν σας φτάνω!

Κράτησε το στομάχι του από τα τρανταχτά γέλια κι έτσι έσπασε ο πάγος μεταξύ μας. Μιλούσαμε πια σαν παλιοί καλοί φίλοι. Μου πρόσφερε ένα δίσκο από Λαμπριάτικα κουλουράκια, κόκκινα αυγά και τσουρέκι. Μου μίλησε μ' ενθουσιασμό για ώρα πολύ για την σχολή εικονογραφίας. Με ρώτησε πώς μου φάνηκε το Ηράκλειο. Τότε τaráχτηκα. Χλιμίντρησε η καρδιά μου. Άρπαξα την ευκαιρία από τα μαλλιά.

- Τα Χανιά είναι πιο όμορφα, γραφικά, η γενέτειρα του Βενιζέλου! Το μόνο που έχει να καυχιέται το Ηράκλειο είναι ο τάφος του Καζαντζάκη!

Γέλασαν τα μουστάκια του Αρχιεπισκόπου. Τέντωσε με περηφάνια τις θεόρατες πλάτες του και κορδώθηκε σαν παγώνι.

- Εγώ τον αγαπούσα πολύ τον Καζαντζάκη, μου εξομολογείται χωρίς δισταγμό. Τον θαύμαζα στα κρυφά. Ξέρετε η εκκλησία είναι στενοκέφαλη. Δεν μπορούσα να εκφράσω τα πραγματικά μου αισθήματα. Θα με πετούσαν έξω. Έχω διαβάσει όλα του τα βιβλία. Τι πέννα είναι αυτή κοπελιά μου! Πιάνει πουλιά στον αέρα! Ο Καζαντζάκης κατά μένα είναι ο πρωτοπάλτης της παγκόσμιας λογοτεχνίας. Η εκκλησία τον παρεξήγησε. Ο Καζαντζάκης ήταν φιλόσοφος και αλληγορικός συγγραφέας.

- Μα η εκκλησία τον αφόρεσε!

- Δεν είναι αλήθεια. Ο Καζαντζάκης ποτέ δεν αφορίστηκε αγαπητή μου[1]. Η Ιερά Σύνοδος τον καταράστηκε και τον αφόρεσε και ζήτησε από τον Πατριάρχη Αθιναγώρα να επικυρώσει τον αφορισμό του. Ο Πατριάρχης πέταξε την αίτηση σ' ένα συρτάρι κι ακόμα εκεί είναι. Ποτέ δεν την υπέγραψε. Όχι μόνο αυτό αλλά τα βιβλία του Καζαντζάκη στολίζουν και τώρα ακόμα την βιβλιοθήκη του Πατριαρχείου!

Είχα μείνει άφωνη, λύγισαν τα γόνατα μου. Έκαμα κόμπο την καρδιά μου και σώπασα.

- Εγώ, δεσποινίς Κατσουλάκη πήγα και στην κηδεία του! Παρ' όλες τις απειλές, διαταγές, εκκλησίες και κατάρες που πήρα γραπτώς και προφορικώς μπροστά μου και πίσω από την πλάτη μου έδωσα άδεια να μπει η σωρός του στον Άγιο Μηνά κι έκανα μάλιστα και την νεκρική δέηση!

- Δεν φοβηθήκατε;

- Ήταν δύσκολη η θέση μου. Είχα μεγάλη πίεση και από την Ιεραρχία και από τις τοπικές αρχές. Αν δεν άφηνα τη σωρό του Καζαντζάκη στον Άγιο Μηνά, θα γινόταν η επανάσταση του 1821 και θα αιματοκυλιόμαστε εδώ κάτω! Οι Κρητικοί το 'χαν πάρει πολύ πατριωτικά το θέμα. Ήταν ανήμερα θηρία! Στην κηδεία κόντεψε να γίνει μεγάλο μακελειό. Κάμποσοι κληρικοί χωρίς ράσα ακολούθησαν την νεκρική πομπή βρίζοντας τον νεκρό, αρπάχτηκαν στα χέρια με ντόπιους Κρητικούς.

Δύσκολες ώρες και για μένα ένα ανώτατο κληρικό!

- Εσείς τον θάψατε;

- Όχι, αλίμονο μου! Θα με αφόριζε η Ιερά Σύνοδος! Είχαμε διαταγή να μη γίνει η ταφή του από κανένα Ορθόδοξο παπά. Εγώ δεν ήμουν κοντά στη σωρό του Καζαντζάκη.

- Οι εφημερίδες έγραψαν ότι θάφτηκε ο Καζαντζάκης;

- Ο κόσμος είχε άγνοια. Όταν έφτασε η σωρός του στο Μαρτινέγκο, κάποιος έβγαλε επικήδειο λόγο. Μα κανείς κληρικός δεν ήταν γύρω για να θάψει τον νεκρό.

Σκεφτείτε τώρα μπροστά στα μάτια όλου του κόσμου και τις φωτογραφικές μηχανές του διεθνούς τύπου! Πουθενά παπάς. Οι Βρακοφόροι Κρητικοί άρχισαν να φουρτουνιάζουν καθώς έμαθα από άλλους παρόντες, άρπαξαν τα αίματα και ήθελαν να βουτήξουν το φέρετρο και να το θάψουν με τα ίδια τους τα χέρια. Κείνη την τραγική στιγμή ως εκ θαύματος παρουσιάστηκε ένα νέος παπάς με ράσα και με θυμιατό!

Ούτε ήξερα ποιος ήταν, πως βρέθηκε εκεί κι από πού ξεφύτρωσε! Κανείς δεν ήξερε!

-Τώρα ξέρετε ποιος ήταν;

-Αρκετά, είπαμε κοπελιά. Ας αφήσουμε αυτή τη συζήτηση για τον Καζαντζάκη και δώσε μου το τηλέφωνο σου στο ξενοδοχείο που μένεις να σε καλέσω για τραπέζι μια απ' αυτές τις μέρες. Και στείλε μου το περιοδικό όταν θα γράψεις το άρθρο για τη σχολή εικονογραφίας.

Τον αγκάλιασα και του 'κανα νόημα να σκύψει. Τον φίλησα στο μάγουλο και πήδηξα τα σκαλιά σαν αγριοκάτσικο.

Το άλλο πρωί πριν ακόμα ανοίξει το Μουσείο είχα κουκουβίσει στα σκαλοπάτια. Ο Ανδρέας Καλοκαιρινός μόλις με είδε έλαμψε το πρόσωπο του.

- Συγχαρητήρια, τα κατάφερες!
- Ναι!
- Σου είπε ο Αρχιεπίσκοπος ότι δεν αφορίστηκε ο Καζαντζάκης;
- Ναι! Απίστευτο!
- Για τον παπά που τον έθαψε;
- Ναι, αλλά δεν μου 'πε ποιος.
- Θα σου το πω εγώ!

Ποτέ μου δεν ένιωσα τόση ευγνωμοσύνη για άνθρωπο. Ξεκόλλησα απότομα από τον τοίχο κι άρχισα να κλαίω.

Μου έδωσε το όνομα, τη διεύθυνση και τον τόπο που έμενε ο άγνωστος παπάς που είχε το διγενικό θάρρος και τιμιότητα να κάνει την κηδεία του μεγάλου συγγραφέα.

- Να μου υποσχεθείς ότι ποτέ δεν θ' αναφέρεις το όνομα του καλού τούτου ανθρώπου.

- Υπόσχεσαι;
- Υπόσχομαι!

Σαν χτύπησα δειλά την πόρτα του σπιτιού του καλοσυνάτου ήρωα παπά, νόμιζα ότι θα σταματούσε η αναπνοή μου. Μου άνοιξε την πόρτα μ' ένα ήρεμο, απλοϊκό χαμόγελο γιομάτο αγάπη.

- Καλώς ήλθατε στο φτωχικό μου. Σε τι μπορώ να σας φανώ χρήσιμος;

Του είπα την αλήθεια. Δεν έδειξε φόβο ή έκπληξη. Απλά και σεμνά μου ζήτησε να μην αναφέρω τ' όνομα του στην έρευνα για τον Καζαντζάκη, μόνο την ιστορία..

- Ποτέ, σας τ' ορκίζομαι!

- Τον Νοέμβριο του 1957 ήμουνα στρατιώτης και παπάς και υπηρετούσα την θητεία μου στο Ηράκλειο. Μια μέρα πριν την κηδεία του Καζαντζάκη, ο διοικητής κάλεσε όλους τους στρατιωτικούς κι έδωσε διαταγή να μη βγει κανείς έξω από το στρατόπεδο στις 5 Νοεμβρίου. Οι αρχές κι ο στρατός φοβόταν μεγάλες φασαρίες, γιατί είχε έρθει εκκλησιαστική διαταγή να μην ταφεί ο Καζαντζάκης. Αν θα το 'παιρναν χαμπάρι οι Κρητικοί θα έκαναν μεγάλες φασαρίες. Εγώ σαν παπάς ένιωσα πολύ άσχημα. Η συνείδηση μου με πείραζε πολύ. Ήμουν παπάς. Δεν άντεχα να πάρω στον λαιμό μου τέτοιο άδικο. Δεν μπορούσα ν' αρνηθώ τα ιερά μυστήρια σ'

ένα βαφτισμένο Χριστιανό που δεν έκανε ποτέ κάτι ανήθικο ή εγκληματικό. Όσον αφορά τα βιβλία του δεν είμαι εγώ άξιος να τον κρίνω.

- Πως τα καταφέρατε;
- Το 'σκασα κρυφά από το στρατό τη μέρα της κηδείας. Πήρα αθόρυβα τα ράσα μου κι έτρεξα στο Μαρτινένγκο και τον έθαψα.
- Ο κόσμος που περίμενε στο Μαρτινένγκο ήξερε τι έγινε;
- Όχι. Όλοι νόμισαν ότι μ' έστειλε η εκκλησία να τον κηδέψω. Είχαν δει και τον Μητροπολίτη Ευγένιο στον Άγιο Μηνά. Δεν ήξερε κανείς τι γινόταν πίσω από τα παρασκήνια!
- Τιμωρηθήκατε;
- Ναι. Πέρασα από στρατιωτικό δικαστήριο και μπήκα φυλακή για έξι μήνες!

Κοίταξα κατάματα τον ανώτατο τούτο άνθρωπο με απέραντη ευλάβεια. Του 'πιασα τα χέρια με τρυφεράδα και τα φίλησα με όλη μου την ειλικρίνεια. Ήταν η πρώτη κι η τελευταία φορά που φίλησα τα χέρια ενός κληρικού!

Σαν γύρισα στην Αθήνα, ο αρχισυντάκτης του περιοδικού «Ταξίδι» μ' απέλυσε και με το δίκιο του. Σε λίγες μέρες είχα την έρευνα έτοιμη. Χοροπηδούσα από υπέρτατη Χανιώτικη περηφάνια. Έδωσα το δακτυλογραφημένο κείμενο σε ένα φίλο Κρητικό, δημοσιογράφο που δούλευε για το περιοδικό «Επίκαιρα». Ήταν ανταποκριτής μιας Ελληνο-αμερικανικής εφημερίδας κι έγραφε σε διάφορες άλλες Αθηναϊκές εφημερίδες.

Μετά από καμπόσες μέρες αγωνίας με παίρνει τηλέφωνο. Συναντηθήκαμε στην Πλατεία Συντάγματος για καφέ. Φαινόταν σκοτεινιασμένος.

- Τι έγινε με την έρευνα του Καζαντζάκη; Τι είπαν οι εφημερίδες, τα «Επίκαιρα»;
- Ότι θα πας πέντε χρόνια φυλακή αν προσπαθήσεις να τη δημοσιεύσεις, μου άπαντα ωμά, σχεδόν με θυμό.
- Μα...
- Ξέχασέ το Ελένη. Αυτήν την έρευνα σου συνιστώ σαν φίλος να την κάψεις. Ποτέ δεν θα δημοσιευτεί στην Ελλάδα, τόσο αγαθή είσαι; Ξύπνα!
- Μα είναι αλήθεια!
- Γι' αυτό ακριβώς δεν θα δημοσιευτεί ποτέ, γιατί είναι αλήθεια!

Κραυγές οργής και φρίκης υψώθηκαν μέσα μου. Αισθάνθηκα σαν κάποιος να ξερίζωσε την καρδιά μου και την πέταξε σ' ένα γκρεμό, χωρίς έλεος. Μα δεν το 'βαλα κάτω. Μια φίλη μου μετάφρασε το κείμενο στ' Αγγλικά και το 'στειλα στο Αμερικανικό περιοδικό «Newsweek». Μέσα σε δυο βδομάδες έλαβα απάντηση. Το περιοδικό δέχτηκε το κείμενο για τον Καζαντζάκη σαν πληροφοριακή πηγή και φυλάχτηκε στη βιβλιοθήκη.

Αργότερα έστειλα την έρευνα στη Ελένη Καζαντζάκη. Η χήρα του Καζαντζάκη τη δέχτηκε όπως ένας σταυρωμένος περίμενε με λαχτάρα την ανάστασή του. Ανακουφίστηκε η καρδιά της. Ξελάφρωσαν τα στήθια της. Μου ζήτησε να ευχαριστήσω τον Διευθυντή του μουσείου Κρήτης, τον Αρχιεπίσκοπο Ευγένιο, και ιδιαίτερα τον ηρωικό παπά που έθαψε τον άνδρα της και ζήτησε συγνώμη για τη φυλάκιση του. Είχε επίσης συγκινηθεί πολύ από τη Χριστιανική στάση του Πατριάρχη Αθηναγόρα. Μα έφυγα τον ίδιο χρόνο από την Ελλάδα και δεν εκπλήρωσα το έργο μου.

Πέρασαν χρόνια πολλά από τότε. Εγώ πήγα στην Αγγλία, η Ελένη παρέμεινε στην Ελβετία, χαθήκαμε. Αργότερα ήρθα στην Αμερική. Μια μέρα στη Νέα Υόρκη, χάζευα αφηρημένα ένα Ελληνοαμερικανικό κανάλι και ξαφνικά βλέπω την Ελένη Καζαντζάκη να συνομιλεί μ' ένα Έλληνα δημοσιογράφο. Στη συνέντευξη της φανέρωσε όλα αυτά που της είχα δώσει να διαβάσει σχετικά με τον αφορισμό και τ' απόκρυφα της κηδείας του Νίκου. Τότε και μόνο ένιωσα ότι είχα κάνει το χρέος μου!

Όταν ένας Έλληνας φίλος από την Αυστραλία στις αρχές του 2003 μου ζήτησε να ξαναγράψω την έρευνα για τον Καζαντζάκη, μπιρπίλισαν τα μάτια μου. «Μετά από τόσα χρόνια», ρωτώ; «Ψάξε, μου λέει, θα βρεις το κείμενο. Πρέπει να το βρεις! Κάνε το για τον Νίκο!» Ένιωσα τύψεις.

Ήρθα σε επαφή με την βιβλιοθήκη του «Newsweek». Τ' αρχεία είχαν μεταφερθεί σ' ένα Πανεπιστήμιο του Τέξας. Η διευθύντρια δεν έδωσε καμιά σημασία. Έψαξε τάχα αλλά δεν μπόρεσε να βρει άκρη γιατί δεν ήξερε σε τι φάκελο είχε κατοχυρωθεί το άρθρο μου.

Τηλεφώνησα στην Αρχιεπισκοπή Κρήτης. Ο Αρχιεπίσκοπος Ευγένιος Ψαλιδάκης είχε πεθάνει το 1978. Ο Ανδρέας Καλοκαιρινός το 1992. Έγραψα στον γιο του καμπόσες φορές, σημερινό διευθυντή του μουσείου Κρήτης, δεν μου απάντησε. Έστειλα τηλεμοιότυπο (φαξ) στον Μητροπολίτη Μελέτιο της Φιλαδέλφειας, αρχιγραμματέα της Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης και τελικά πήρα την τόσο ιστορική και συστημένη επιστολή[2].

Μα η μοίρα και το ριζικό είναι αναπάντεχο και παίζει αλλόκοτα παιχνίδια και καμώματα. Πριν από καμπόσες εβδομάδες καθώς ψαχούλευα ένα αραχνιασμένο σιδερένιο κουτί γιομάτο με γράμματα, μαντινάδες και ποιήματα-σπίθες της νιότης, βρήκα στα Ελληνικά την έρευνα του Καζαντζάκη! Τα χέρια μου έτρεμαν σαν επιληπτικά. Τα μάτια μου θόλωσαν. Ήταν το πνεύμα του μεγάλου συγγραφέα που ζητούσε δικαίωση; Δεν ξέρω. Οι κιτρινισμένες σελίδες είχαν φαγωθεί και δύσκολα διαβαζόταν. Κάθισα και το ξανάγραψα. Ήταν μια εσωτερική ανάγκη κι ένα ιερό χρέος για να τιμήσω τον πνευματικό άνθρωπο που δεν υποτάσσεται σε καλόβουλες αυλές και δεν αναπαύεται σε καρποφόρα, εφήμερα λιβάδια, παρά φορτώνει το δισάκι της ευθύνης στον ώμο και παίρνει την ανηφοριά να βρει την αλήθεια.

* * * Η Ελένη Κατσουλάκη, συγγραφέας, δημοσιογράφος, κατάγεται από τα Χανιά της Κρήτης. Τελείωσε το Κολλέγιο Δημοσιογραφίας στην Αθήνα και εργάζεται ως ελεύθερος δημοσιογράφος από το 1960 ενώ τελευταία δημοσιεύει στην εφημερίδα National Herald της Αμερικής όπου διαμένει.

Δημοσιευμένο στην εξαιρετή σελίδα του Λογοτεχνικού περιοδικού "Ο ΛΟΓΟΣ" της Αυστραλίας

Ο Νίκος Καζαντζάκης (1883-1957)) Γεννήθηκε στο Ηράκλειο της Κρήτης και σπούδασε Νομικά στην Αθήνα. Συμπλήρωσε τις σπουδές του στο Παρίσι και ήταν από τους πιο πολυταξιδεμένους Έλληνες πνευματικούς ανθρώπους. Το έργο του είναι πλούσιο και απλώνεται σε πολλούς τομείς: θέατρο, ποίηση, δοκίμιο, ταξιδιωτικά, μυθιστόρημα, μεταφράσεις, φιλοσοφία. Ανέπτυξε πλούσια πνευματική δράση και απέκτησε φήμη. Τα κυριότερα έργα του: Αναφορά στον Γκρέκο, Ασκητική, Οδύσσεια (έπος, αποτελούμενο από 3333 στίχους), Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά, Ο Καπετάν Μιχάλης, Ο Φτωχούλης του Θεού, Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται, Ο Τελευταίος Πειρασμός, Ταξιδεύοντας κ.ά. Επίσης μετέφρασε τη Θεία Κωμωδία του Δάντη και σε συνεργασία με τον Ι. Θ. Κακριδή την Ιλιάδα και την Οδύσσεια του Ομήρου. Σε αυτήν εδώ λοιπόν τη σελίδα, μικρό φόρο τιμής στον Μέγα Βάρδο της ανθρωπίνης αλλά κι' ελληνικής σκέψης και λογοτεχνίας, θα βάλουμε σιγά σιγά, μικρά κομμάτια - ανθολογήματα, κομμάτια που μας άρεσαν ίσως περισσότερο γιατί μας φαίνονται περισσότερο «σημαδιακά» στο έργο του συγγραφέα.

[send this page](#) [to a friend](#)

**Νίκος Καζαντζάκης. Ένας Ιερός
Μεταξοσκώληκας.**

Tou Roit Hammer

Άλλες σελίδες

• [ΝΙΚΟΣ
ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ](#)

• [ΝΙΚΟΣ
ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ: Ο
ΙΔΕΟΛΟΓΟΣ ΤΗΣ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ](#)

• [ΝΙΚΟΣ
ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ -
ΑΣΚΗΤΙΚΗ](#)

• [National
TheatreΝΙΚΟΣ
ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ.](#)

• [Ιστορικό
Μουσείο Κρήτης - Αργή](#)

• [ΝΙΚΟΣ
ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ: Ο
ΑΣΥΜΒΙΒΑΣΤΟΣ](#)

Ο Καζαντζάκης είναι ένας οδοιπόρος της Αβύσσου. Ένας οδοιπόρος της ανθρώπινης σκέψης. Σπούδασε, μετέφρασε, έγραψε, ταξίδεψε στις περισσότερες φιλοσοφίες, θρησκείες και ρεύματα της εποχής. Σε ιδεολογίες αντικρουόμενες. Στον υπαρξισμό, στον Δαρβινισμό, στον Μαρξισμό, στον Χριστιανισμό, στον Βουδισμό, στον Ιδεαλισμό, στον Αθεϊσμό. Ένας διεθνιστής, θετικιστής, Σοφιστής, Νίτσεϊκός, Ελληνοκεντρικός, Μακιαβελικός, Μπερζονικός. Ένας Μηδενιστής Αρχαιοέλληνας, που σε όλη του την ζωή προσπάθησε να ανακαλύψει, να συνθέσει και να αποσυνθέσει την ανθρώπινη μοίρα.

Ο Καζαντζάκης έζησε και έγραψε τον πρώτο μισό του εικοστού αιώνα. Με τους δύο παγκοσμίους πολέμους, τις εθνικές καταστροφές, τον εμφύλιο, την Ρωσική επανάσταση, τις μεγάλες ανατροπές, τις επιστημονικές ανακαλύψεις και θεωρίες, τις πτώσεις, τον νέο κόσμο.

Ζούσε και έτρεχε, έγραφε και έσχιζε για να προλάβει όλα τα ανθρώπινα τραύματα. Είχε δασκάλους και δεν το έκρυβε. «Εκείνους που άφηκαν βαθύτερα τ' αχνάρια τους στην Ψυχή μου. Τους αθάνατους νεκρούς. Τις Μεγάλες Σειρήνες.

Ο Βούδας, ο Λένιν, ο Όμηρος, ο Νίτσε, ο Μπέρξονας, ο Ζορμπάς, ο Οδυσσέας. Αυτοί ήταν τα αποφασιστικά σκαλοπάτια στο ανηφόρισμά μου.»

Έψαχνε την κάθαρση. Ήταν σε μόνιμη διαμάχη με τον εαυτό του, τις ιδέες του, το περιβάλλον του. Προσπαθεί να συλλάβει με τον Λόγο την Αθάνατη ουσία, που ζει μέσα στον άνθρωπο.

Τον ενδιαφέρουν οι δυνατοί, οι διαρκώς έτοιμοι για δράση. Η πράξη η ίδια. Δεν τον ενδιαφέρουν οι παραδομένοι, οι υποταχτικοί. Όλοι οι ήρωές του ενεργούν, παλεύουν, προσπαθούν. Στους Μύθους οι Ήρωές του είναι ελεύθεροι, παγανιστές, συμβολιστές, μεθυστικοί, πρωτόγονοι, εσωτερικοί, γήινοι, σταυρωμένοι, τραγικοί, υποχθόνιοι, πολεμιστές, προφήτες, δαιμονισμένοι, φιλόσοφοι, διχασμένοι, σύγχρονοι, Οδύσσειοι, θεολόγοι, παγκόσμιοι, ιστορικοί, ανατολίτες, δυτικοί, αποκρυφιστές, μεσσιανιστές, μυστικιστές, εξόριστοι, στοχαστές, κήρυκες.

Το ιερό ζευγάρι που γεννάει την τραγωδία, ο Απόλλωνας και ο Διόνυσος, αυτή η αρχαιοελληνική διδασκαλία του Νίτσε καθόρισε το έργο του.

Ο Καζαντζάκης μυρίζει τις λέξεις και αν έχουν αυτό το παλιό μελωδικό άρωμα της Γης, μόνο τότε τις χρησιμοποιεί, «μετουσιώνοντας την πραγματικότητα.» Είχε λατρεία με τις λέξεις και την Ελληνική γλώσσα. «Οι

λέξεις μας μυρίζουν ακόμα γη, χόρτο και ανθρώπινο ιδρώτα, η γλώσσα μας έχει μια έντονη μυρωδιά, είναι ζωντανή σαν ένα ζώο.»

Ο Καζαντζάκης για να δημοσιοποιήσει τον εσωτερικό του λόγο έπλασε λέξεις καινούργιες, νέες, Ελληνικές, Κρητικές, ατομικές, Καζαντζάκιες. Για να υπάρξει η σκέψη του έπρεπε να βρει μια καινούργια γλώσσα, με νέες λέξεις και όσο έπλαθε αυτές τις λέξεις τόσο προωθούσε τη σκέψη του. Οι λέξεις του Καζαντζάκη είναι αυτόνομα φιλοσοφήματα. Κάθε λέξη είναι ενεργή σκέψη. Το γλωσσάρι είναι η υφάντρα του. Λέξεις με σεισμικά αποτελέσματα. Χωρίς αυτή την Καζαντζάκια γλώσσα δεν θα υπήρχε ο Καζαντζάκης. Λέξεις χειρώνακτες, βασανισμένες, εξορυγμένες μία μία με ιδρώτα και αίμα, γιατί είναι λέξεις μεγάλες με ρίζες βαθιές που φτάνουν στο κέντρο της γης. Λέξεις θερμοδυναμικές. Είναι ο μοναδικός σύγχρονος Έλληνας που γέννησε τόσες νέες λέξεις. Λέξεις πιθανολογούμενες, περιπλανώμενες, μετέωρες. Κι όμως λέξεις βόλια, σαϊτεμένες, να βρίσκουν κατευθείαν το στόχο. Λέξεις εθιμικές που παράγουν το νέο, το επόμενο. Λέξεις-Λόγος. Κάθε λέξη και ένας τόμος. Λέξεις που τις δέχεσαι ως κτήμα σου, πως τις νιώθεις έστω και αν δεν τις εννοείς. Γιατί τον Καζαντζάκη δεν τον ενδιαφέρει το λούστρο μιας λέξης, τον ενδιαφέρει μόνο η φλόγα που την λαμπαδιάζει.

Το γλωσσάρι του Καζαντζάκη είναι ένας επιταχυντής σκέψης. Λέξεις ιδιοχρώματα. Λέξεις Βάμμα Ιωδίου. Λέξεις επαναστατημένες. Όλα μπορεί να έχουν λεχθεί. Όμως ο Καζαντζάκης όταν τα ξαναλέει είναι σαν να τα ξαναγεννάει, να τα επανακαθορίζει. Τα νοήματά του είναι αυτογενή. Αυτόνομα. Είναι η δικιά του Οδύσσεια.

Τα έργα του είναι ένα οδοιπορικό στα άκρα της ύπαρξης. Ένας Red Line Driver. Ένας Στάλκερ. Είναι ένας στοχαστής με ποιητικό λόγο. Ένας ποιητής φιλόσοφος. Όπως έλεγε «η νέα σκέψη πρέπει να ξεχυθεί λυρικά και όχι ως σύστημα φιλοσοφικό.»

Ο Καζαντζάκης είναι Οδυσσεϊστής. Ο Οδυσσέας είναι το ισοδύναμο του ταξιδιώτη. Έτσι και ο Καζαντζάκης σ' όλη του τη ζωή, ένας διαρκής ταξιδευτής από την Ισπανία μέχρι την Ρωσία, από την Αγγλία μέχρι την Αίγυπτο, από το 'γιο Όρος μέχρι την Κίνα και την Ιαπωνία, για να βρει, να δει, να νιώσει, να αρπάξει τα όνειρα και το μεσοδιάστημα. Γιατί ήξερε πως Ιθάκη δεν υπάρχει. □Υπάρχει μόνο η θάλασσα κι ένα καράβι το κορμί κι ο καπετάνιος Νους».

Ο Καζαντζάκης έχει εμμονές. Τον βασιλιά τον σκούληκα που γίνεται πεταλούδα. Τον Ιερό Ανήφορο. Τον Θεό Μεταξοσκώληκα που κάνει το σπλάχνου του μετάξι. Έτσι και το χρέος των ανθρώπων. «Να γίνει όλο το σκουλήκι μετάξι, όλη η σάρκα πνεύμα». Όλο το έργο του είναι μεταμορφώσεις, για να φτάσουν οι Ήρωες του το Θεϊκό. Γιατί «δεν είναι ο Θεός πρόγονος, είναι απόγονος του ανθρώπου».

Η Αιώνια Κραυγή του Καζαντζάκη είναι Ασκητική.
 -Ένα πολυεπίπεδο αποκαλυπτικό μαγικό κουτί.
 -Ένα ερμητικό κείμενο.
 -Θεολογικό, καβαλιστικό, αποκρυφιστικό, ψυχαναλυτικό, ιδεολογικό, εσχατολογικό, πολιτικό.

- Ένα ευαγγέλιο για μη ευαγγελιστές.
- Ένα ενορατικό πανκείμενο. Άχρονο και απροσδιόριστο.
- Ένα εκστατικό εσωτερικό ποίημα.
- Ένα λυρικό ανακρυπτογράφητο φιλοσοφικό δοκίμιο.
- Ένα ουράνιο τόξο στα βάθη της ερήμου.
- Ένα καθαρτήριο. Ένα θυσιαστήριο.
- Από τα ελάχιστα νεοελληνικά κείμενα που σε έλκει σε επανάγνωση, σε πολλαπλές και διαφορετικές αναγνώσεις.
- Ένα ξόρκι. Το πιστεύω του Διγενή Ακρίτα.
- Μια προετοιμασία. Ένα καράβι. Το χρέος.
- Ένα ξεγύμνωμα ψυχής. Ένα όραμα.
- Ένα από τα πιο συμπαγή και εμπνευσμένα κείμενα της Ελληνικής γλώσσας. Μια παγκόσμια αποκάλυψη.
- Ένα φιλοσοφικό ποίημα. Ένα υπαρξιακό δοκίμιο.

Ο Καζαντζάκης δεν είναι μεταφραστής. Είναι Δημιουργός. Η προσφορά του είναι οι μύθοι του, οι Ήρωές του, οι Ζορμπάδες του, οι Στοχασμοί του. Είναι η αναφορά του στον Γκρέκο. Αυτό το οδοιπορικό ζωής. Η εισαγωγή μας στην Καζαντζάκια γνώση.

Η Αναφορά Του. Είναι ο καπετάν Μιχάλης. Το χρέος του απέναντι στην Κρήτη, τον πατέρα, τη γενιά του. Είναι ο Αλέξης Ζορμπάς. Αυτός ο ψυχικός οδηγός, ο Γκουρού, ο Γέροντας, ο Χορευτής, ο Πολεμιστής. Είναι ο τελευταίος πειρασμός. Είναι η Οδύσσειά του. Είναι τα μυθιστορήματά του, τα ποιήματά του, τα Ταξίδια του.

Αν κρίνουμε τον Καζαντζάκη ως μεταφραστή χάνουμε την ουσία, τον κεντρικό στόχο, την Καζαντζάκια Λαλιά, εθελotuφλούμε.

Στην Ελλάδα ως συνήθως οι λογοτεχνίζοντες τον κρίνουν ως φιλόσοφο, οι φιλοσοφίζοντες ως λογοτέχνη, οι παπάδες ως άθεο, οι αριστεροί ως δεξιό, οι γλωσσολόγοι ως μεταφραστή, οι άθεοι ως χριστιανό, όλοι ως Κρητικό.

Είναι ίδιον της φυλής μας να μη δεχόμαστε τους μέγιστους και ιδιαίτερα τους σύγχρονους.

Ευτυχώς που δέχτηκαν οι Ευρωπαίς της Αναγέννησης τους Αρχαιοέλληνες, αλλιώς κι αυτούς θα τους είχαμε στο μαυροπίνακα, στο εθνικό μας index.

Νίκος Καζαντζάκης.

- Ένας ιδιόμορφος υπαρξιστής.
- Ένας μάχιμος μηδενιστής.
- Ένας πανθειστής άθεος.
- Ένας Ψηλορείτης.

«Τριών λογίων είναι οι ψυχές, τριών λογίων οι προσευχές: α' Δοξάρι είμαι στα χέρια σου Κύριε, τέντωσέ με να μη σαπίσω β' Μη με παρατεντώσεις, θα σπάσω γ' Παρατέντωσέ με, κι ας σπάσω. Διάλεξε.»

Αναφορά στον Γκρέκο

Roit Hammer

Γιατί δεν πήρε ο Νίκος Καζαντζάκης το βραβείο Νομπέλ

Η κοινή υποψηφιότητα Καζαντζάκη και Σικελιανού και η ελληνική πρόταση για τον Σωτήρη Σκίπη και τον Γεώργιο Βουγιουκλάκη

Από τη Mathisis.com

Του Πάτροκλου Σταύρου: Όταν δεν τους περίμεναν

Η ιστορία της διεκδίκησης, της αναμενόμενης οριστικής θετικής απόφασης και τελικά της ματαίωσης της απονομής του Βραβείου Νομπέλ στον Νίκο Καζαντζάκη κράτησε 11 ολόκληρα χρόνια. Θεωρώ ότι το είχαμε μέσα στα χέρια μας. Και το σκοτώσαμε. Όλα αυτά τα χρόνια, 1946-1957, η Ελλάς όχι μόνο κυνηγούσε τον Καζαντζάκη να μην πάρει το Νομπέλ, αλλά σε αντιπερισπασμό προέβαλλε άλλο συγγραφέα... αξιότερό του. Και απαξίωνε τον άξιο. Ουσιαστικά τον εξέβαλε από τον προθάλαμο της βράβευσης.

Χαρακτηριστική είναι η φράση του Αλμπέρ Καμύ, ο οποίος πήρε το Νομπέλ το 1957, σε γράμμα του προς την Ελένη Ν. Καζαντζάκη: «...Και ακόμα δεν ξεχνώ πως τη μέρα που λυπόμουν να δεχθώ μια διάκριση, που ο Καζαντζάκης άξιζε εκατό φορές περισσότερο, επήρα από εκείνον το πιο γενναιόδωρο από όλα τηλεγράφημα...».

Για πρώτη φορά η υποψηφιότητα του Νίκου Καζαντζάκη για το Νομπέλ προτείνεται στη Σουηδική Ακαδημία από την Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών και τον Σύνδεσμο Ελλήνων Λογοτεχνών τον Μάιο του 1946. Ήταν κοινή υποψηφιότητα για τον Καζαντζάκη και τον Αγγελο Σικελιανό. Νωρίτερα ο Καζαντζάκης, ως πρόεδρος της Εταιρείας και διά της Εταιρείας, είχε προτείνει για το Νομπέλ τον Σικελιανό. Όταν ύστερα πληροφορήθηκε από έρευνα στη Στοκχόλμη ότι η πρόταση μπορούσε να περιλαμβάνει πέραν του ενός πρόσωπα, ακόμη και τρία τέσσερα, επανήλθε. Και έγινε έτσι νέα πρόταση για τους δύο μαζί.

Ο Καζαντζάκης ζήτησε από τον Σικελιανό «να θελήσει να ενωθούν τα ονόματά τους αναπόσπαστα, γιατί, στην αγάπη, ένα πράμα, μοιραζόμενο, διπλασιάζεται. Και η τιμή για την Ελλάδα θα 'ταν διπλή». (Από γράμμα του προς τον Παντελή Πρεβελάκη, 18.7.1946.) Προτάσεις στη Σουηδική Ακαδημία μπορούσαν να κάνουν ακαδημίες και ακαδημαϊκοί, λογοτέχνες και σωματοεταίρους, γνωστοί άνθρωποι των γραμμάτων και των τεχνών.

Η Ακαδημία Αθηνών δεν τον πρότεινε βέβαια. Πώς άλλωστε ήταν δυνατό να προτείνει τον Καζαντζάκη για Νομπέλ, αφού μόλις τον προηγούμενο χρόνο τον είχε θεωρήσει ακατάλληλο να γίνει μέλος της, προκρίνοντας αντ' αυτού τον Σωτήρη Σκίπη; Εντός Ακαδημίας ο Σκίπης, εκτός Ακαδημίας ο Καζαντζάκης! Εκτός και ο Σικελιανός!

Μαζί με την αίτησή του προς την Ακαδημία Αθηνών, τον Μάρτιο του 1945, ο Καζαντζάκης υπέβαλε και κατάλογο των έργων του: πέντε ταξιδιωτικά, δώδεκα δραματικά, τρία φιλοσοφικά, ένα ποιητικό, τέσσερα μυθιστορήματα, ένα ιστορικό, δώδεκα μεταφράσεις και πολλά παιδικά βιβλία. Αυτή ήταν ως τότε η πνευματική δημιουργία του, καθώς και μερικά άλλα που δεν περιέλαβε. Με την πάροδο του χρόνου το συγγραφικό του έργο εμεγεθύνετο και έκρουε την πύλη της Σουηδικής Ακαδημίας.

Δεν είναι άσκοπα δύο κατατοπιστικά λόγια για τον αδιαλείπτως τον καιρό εκείνο προβαλλόμενο από την Ελλάδα για το Νομπέλ Γεώργιο Βουγιουκλάκη. Στην Εθνική Βιβλιοθήκη υπάρχει δελτίο με τα έργα του: «Το φάντασμα της γυμνής γυναίκας» το 1930, «Το φιδίσιο βλέμμα» το 1931, «Ο ξένος» το 1936, «Η Μαντάμ Ενα» και «Οι Πουλητές» το 1946 και «Η πράσινη οχιά» το 1962. Φιδίσια βλέμματα και γυμνά φαντάσματα και πράσινες οχιές. Για πράσινα άλογα δεν ξέρω αν έγραψε. Δεν είναι δυνατό να ήταν άμοιρος της ατιμίας κατά του Καζαντζάκη.

Γράφει στον Νίκο Καζαντζάκη, ελληνικά πάντοτε, ο φίλος του ελληνιστής και συγγραφέας έγραψε βιβλίο για τη Νεοελληνική Λογοτεχνία Borje Knoss από τη Στοκχόλμη στις 9.9.1956 («Νέα Εστία», τεύχος 1211, Χριστούγεννα 1977, σελ. 306): «... Η Σουηδική Ακαδημία δεν ξέρει τι να κάνει γιατί η Ακαδημία των Αθηνών και πολλοί Έλληνες έχουν προσφέρει για το Βραβείο Νόμπελ έναν κύριον που ονομάζεται Βουγιουκλάκης. Συγχρόνως έγραψαν να μη ζητήσουν οι Σουηδοί συμβουλές από εμένα γιατί είμαι "κομμουνιστής"...». Αυτός, λοιπόν, ο Βουγιουκλάκης δεν ανέκυψεν αιφνιδίως το 1956. Ήταν ήδη παλαιάς χρήσεως και μεταχειρισμένος από προηγούμενα χρόνια.

Ο Borje Knoss έγραψε νωρίτερα, στις 14.12.1947, στον Γιώργο Θεοτοκά πληροφορώντας τον για μια δεκαπεντασέλιδη μπροσούρα, που κυκλοφόρησε στη Στοκχόλμη και ήταν εχθρική για τον Καζαντζάκη και τον Σικελιανό και λίαν επαινετική για τον Έλληνα μυθιστοριογράφο Γεώργιο Βουγιουκλάκη, τον οποίο παρουσίαζε ως κορυφαίο! Και ο Knoss ρωτάει τον Θεοτοκά: Ποιος είναι αυτός; Αλήθεια, ποιος είναι αυτός; Μήπως μια πράσινη οχιά; Αποκλείεται.

Ξένοι προς την Ελλάδα

Είναι πασιφανές ότι ο Νίκος Καζαντζάκης καταπολεμάται σφοδρώς από την πατρίδα του, η οποία είχε χαρακτηρίσει «σκάνδαλο» τον διορισμό του στην UNESCO, στο Παρίσι, το 1946. Εφερε ο Καζαντζάκης, μαζί με τον Σικελιανό, ένα μεγάλο προπατορικό αμάρτημα. Σύμφωνα με εφημερίδα της εποχής («Εστία», 31.8.1946), ήσαν και οι δύο «υποψήφιοι των σφαγών του Δεκεμβρίου» και «τελείως ξένοι προς την Ελλάδα». Η προσπάθειά τους για το Νομπέλ «ολίγον διαφέρει της απάτης» έκρινεν ακόμη η εφημερίδα. Το σχόλιό της εστέγασε κάτω από τον τίτλο: «Μια διεθνής απάτη». Διεθνής απατεώνας ο Καζαντζάκης, διεθνής απατεώνας ο Σικελιανός. Για διαπλοκές και διαπλεκόμενα δεν τους έγραψαν! Ήσαν όμως «άνθρωποι της Μόσχας» και «Εαμοσλάβοι!» Στην Αθήνα γινόταν και κατάσχεση βιβλίων του Καζαντζάκη από την Αστυνομία.

Ο Καζαντζάκης εξ αρχής εργάστηκε πολύ προς την κατεύθυνση του Νομπέλ, κινητοποιώντας φίλους του ή φίλους φίλων του. Μέσω φίλων, π.χ., επιδιώκει τη συμπαράσταση του πρέσβους της Ελλάδος στη Νορβηγία Δημητρίου Λάμπρου, του πρέσβους Επαμεινώνδα Πανά στη Στοκχόλμη, ακόμη και του αντιπροσώπου της Ελλάδος στην UNESCO Αλεξάνδρου Φωτιάδη. Για την ελληνική πρεσβεία στις Βρυξέλλες γράφει ότι «του είναι εχθρικό έδαφος». Αυτό το εχθρικό έδαφος στη συνέχεια θα επεκταθεί και θα γίνει ναρκοπέδιο. Και θα οργανωθεί καλύτερα και το ελλαδικό επιθετικό φουσάτο. Στην προσπάθειά του ο Καζαντζάκης έγραψε επιστολή και στον Αρχιεπίσκοπο της Ουψάλας της Σουηδίας επιζητώντας τη βοήθειά του. Θετική είναι η πληροφορία μου αυτή και απλώς αναζητώ το κείμενο.

Η υπόθεση Καζαντζάκη γίνεται ευρύτερα γνωστή και προκαλεί συμπάθειες, ενώ ο συγγραφέας ολοέν και περισσότερο με το έργο του κατακτά τη διεθνή αναγνώριση.

Το 1952 οι νορβηγοί συγγραφείς η Νορβηγική Εταιρεία Λογοτεχνών τον προτείνουν ομοθυμώς ως υποψήφιο για το Νομπέλ. Η Νορβηγία προσφέρεται να του δώσει νορβηγική υπηκοότητα και νορβηγικό διαβατήριο. Εκείνος ευχαριστεί, αλλά αρνείται να αποδεχθεί. Δεν ήταν η πρώτη φορά που αποποιήθηκε παρόμοια πρόταση, έστω και αν θα του έλυνε μεγάλα προβλήματα.

Οι βιοτικές του συνθήκες ήταν άσχημες. Η ανέχεια τον βασανίζει. Λίγο αργότερα θα γράψει: «...πια έφτασε το μαχαίρι στο κόκκαλο...» και εν συνεχεία: «βράζει η ψυχή μου και λαχταρώ να λυτρωθώ από την οικονομική ανάγκη». Είναι και άρρωστος. Το 1952 του παρουσιάζεται σοβαρή μόλυνση στο δεξί μάτι, το οποίο τελικά έχασε τον επόμενο χρόνο. Τότε και άλλο πρόβλημα υγείας, μάλλον από ιατρικό λάθος, τον έφερε στα πρόθυρα του θανάτου. Ο φίλος του Borje Knoss ζητεί την άδειά του να κάνει έκκληση από το ραδιόφωνο και, «σε μια ώρα» του γράφει «θα μαζέψω όσα χρήματα χρειάζονται να κάνετε την καλύτερη θεραπεία του κόσμου». Αλλά αρνείται να το δεχθεί ο σαρανταπληγισμένος ετούτος σκληροτράχηλος Κρητικός, που πάλευε με τον Χάρο σφίγγοντας στα δόντια του σαν ιερή πικροδάφνη τον καημό και το όραμα της διώκτριας μητρός πατρίδος Ελλάδος. Σαν τον αρχαίο τυφλό ραψωδό υμνεί τα κλέη της πατρίδος του. Και σαν σύγχρονος αρχέτυπος Οδυσσέας απλώνει τους οραματισμούς του πάνω και πέρα από τους ορίζοντες των ανθρώπων χαράσσοντας πορεία για την ανθρωπότητα.

Και όμως. Ούτε καν ανανέωση ή θεώρηση διαβατηρίου του έδιναν εύκολα τα ελληνικά προξενεία για να μπορεί να διακινείται. Και για εκείνον τα όνειρα και τα ταξίδια ήταν «ευεργέτες». Για κάθε χώρα χρειαζόταν «βίζα». Τον παίδευαν κυριολεκτικά κάθε φορά, αλλά και ενίοτε δεν του την έδιναν. Εγγραψε ο Καζαντζάκης ένα τέτοιο περιστατικό στον Παντελή Πρεβελάκη στις 5.7.1951 από την Αντίμπ: «...Όλα ήταν έτοιμα (pension που θα μένω, άδεια γαλλική, visa ιταλικό) για να πάω στη Φλωρεντία κι η Ελληνική Κυβέρνηση αρνιέται να μου ανανεώσει το διαβατήριο! Εχω προξενικό διαβατήριο κι αρνιέται να με αφήσει να βγω από τα γαλλικά σύνορα. Εκεί καταντήσαμε— με κυνηγούν, μου κάνουν ό,τι κακό μπορούν και λυπούνται που δεν μπορούν να μ' εξοντώσουν...».

Όταν ο Νίκος Καζαντζάκης, ετών 41, και η Ελένη Σαμίου, ετών 20, πρωτοσυναντήθηκαν τον Μάιο του 1924 στην Αθήνα και συνέχεια στη Ραφήνα, ο ένας διάβασε μέσα στα μάτια του άλλου το αλληλένδετο πεπρωμένο του. Και όταν αποφάσισαν να δεθούν μεταξύ τους και θαρραλέως να συζούν, πριν ακόμη από τον γάμο, ο Νίκος είπε στην Ελένη ότι η αγάπη τους είναι μονόδρομος, δρόμος χωρίς επιστροφή. Της είπε ακόμη ότι στη ζωή τους θα βρουν δυσκολίες πολλές, μπορεί και «να πουν το ψωμί ψωμάκι». Και το είπαν. Ενα πράγμα όμως δεν θα της συμβεί ποτέ μαζί του, να πλήξει. Δεν έπληξε ποτέ. Και στάθηκε στον «πούντον» της, όπως λέμε στην Κύπρο. Σε όλες τις αντίξοες ώρες η Ελένη με αυταπάρνηση του συμπαραστάθηκε και τον γλύκαινε. Και στις ευτυχισμένες ώρες τού έκανε τη γη παράδεισο. Εγινε αθλητίνα και συναθλητίνα του, «γενναία συντρόφισσα στον ειδικό του ανήφορο».

Εβγαίνει τότε ταπεινά η Ελένη στα πάρκα της Αντίπολης πόσο θυμίζει τη «Γυναίκα της Ζάκυθος» του Διονυσίου Σολωμού και μάζευε φοινίκια κάτω από τις φοινικιές. Τα πλένει, τα βάφει, τα τρυπάει, τα περνά σε πλαστική κλωστή και τα πουλάει στους τουρίστες. Και σώζει έτσι ξανά τον άνθρωπό της, όπως τον έσωσε και πριν στην Αίγινα, τον καιρό της ναζιστικής Κατοχής και της μεγάλης πείνας. Γι' αυτό και όχι αδίκως εκείνος της πλέκει ύμνο μέσα στην «Αναφορά στον Γκρέκο»: «...είχαμε καλή γυναίκα, εσένα την έλεγαν Χερώνυμα, εμένα Ελένη. Τι τύχη ήταν ετούτη, παππού μου! Πόσες φορές, κοιτάζοντάς τις, δεν είπαμε κι οι δυο από μέσα μας: "Βλογημένη να 'ναι η ώρα που γεννηθήκαμε!"...». (Κεφάλαιο: Επίλογος.)

Σε μια πρεσβεία μας δεν του έδωσαν καρέκλα να καθήσει και τον άφησαν να περιμένει, όταν επήγε μαζί με τη σύζυγό του Ελένη να ζητήσουν θεώρηση διαβατηρίου. Και επιπλέον υβρίστηκε. Το ίδιο εκείνο βράδυ, στην ίδια πόλη, η κινεζική πρεσβεία του παρέθετε επίσημο δείπνο! Ήταν στα τελευταία του τότε ο Νίκος Καζαντζάκης. Και είχε τη διαίσθηση του συντόμως επερχόμενου θανάτου του. Στις 6

Ιουνίου 1957 έγραψε στο ημερολόγιό του: «Αποχαιρετώ τα πάντα, τα πάντα με αποχαιρετούν— το παραμύθι παίρνει τέλος». Και πέθανε σε λιγότερο από πέντε μήνες. Και η πατρίδα του στο διάστημα τούτο και νωρίτερα να τον προπηλακίζει μέσα σε εθνικό της έδαφος οι πρεσβείες θεωρούνται εθνικό έδαφος της κάθε αντίστοιχης χώρας και να τον σταυρώνει μέσα στο ξένο έδαφος, στην είσοδο της Σουηδικής Ακαδημίας καθώς ανέμενε το σίγουρο Βραβείο Νομπέλ. Δεν είναι αυτά μια τραγωδία; Τραγωδία του Καζαντζάκη, τραγωδία της Ελλάδας;

Ποιος τα ξέρει αυτά; Ποιος πολιτειακός παράγοντας πήγε ποτέ στον τάφο του για να απολογηθεί γι' αυτές τις κρατικές βαναυσότητες; Και να καταθέσει όχι λουλούδια, παρά ένα πανέρι με φρούτα. Το είπε κάποτε ο ίδιος: Όταν μου φέρετε φρούτα στον τάφο μου, θα αναστηθώ. Τον ανασταίνουμε σήμερα ή συνεχώς τον ξανασταυρώνουμε; Πιστεύω ότι συμβαίνουν και τα δύο. Τηλεφώνημα από τη Στοκχόλμη.

Δεν ήταν μόνο το 1957 που αναμενόταν η βράβευση του Καζαντζάκη, αλλά και κατά τον προηγούμενο χρόνο. Το 1956 φαινόταν πλέον ότι είχε έλθει η σειρά του. Δέχθηκε και τηλεφώνημα από τη Στοκχόλμη ότι ήταν δικό του το Βραβείο. Το απένειμαν όμως στον Χουάν Ραμόν Χιμένεθ. Και πληροφορείται μετά ότι «ήταν ο ευνοούμενος υποψήφιος ως την τελευταία στιγμή». Αυτά του διεβίβασε ο φίλος του Μαχ Ταυ, κριτικός, στα μέσα και στα έξω, Γερμανοεβραίος που επολιτογραφήθη Νορβηγός. Με μεγαλόκαρδη ανωτερότητα συγχαίρει θερμά τον Χιμένεθ ο Καζαντζάκης, γνωστό και φίλο από χρόνια πολλά.

Με όσα εγκύρως άκουσα και ξέρω τα τελευταία 30 χρόνια, ένας λόγος της επιμονής του Καζαντζάκη να πάρει το Βραβείο Νομπέλ ήταν και ο οικονομικός. Πρώτα, για να διασφαλίσει την Ελένη για το μέλλον. Και μετά για τον ίδιο, τα χρήματα από το Νομπέλ θα του απόδιωχναν τις έγνοιες και τις σκοτούρες και θα του επέτρεπαν απρόσκοπτη αφοσίωση στη συγγραφή, που ήταν πάντοτε ο πόθος του. Και ήθελε ακόμη, και αυτό ήταν το κορυφαίο σημείο στη συνείδησή του εν προκειμένω, να δώσει μεγάλη χαρά και τιμή στην Ελλάδα και στην Κρήτη του. Αποστρεφόταν τη Μελάδα και τους Ελληνάδες, όχι την Ελλάδα, «την Ελλάδα την αιώνια που κουβαλούσε μέσα του». «Μελάδα» είπε την Ελλάδα ο Αλέξης Μινωτής λόγω Μελά.

Η είδηση για τον απονομή του Νομπέλ Λογοτεχνίας το 1957 στον Αλμπέρ Καμύ βρήκε τον Καζαντζάκη νοσηλευόμενο στην Πανεπιστημιακή Κλινική του Φράϊμπουργκ της Γερμανίας. Είπε τότε στην Ελένη του: «Λένοτσα, ελάτε να με βοηθήσετε να στείλουμε ένα καλό τηλεγράφημα. Ο Χιμένεθ, ο Καμύ, να δύο άνθρωποι που άξιζαν το Νόμπελ! Εμπρός, ελάτε να στείλουμε κάτι θερμό!».

Ο Καμύ απάντησε αργότερα στη χήρα πλέον Ελένη Ν. Καζαντζάκη: «...Ετρεφα πάντα μεγάλο θαυμασμό και, αν το επιτρέπετε, ένα είδος στοργής για το έργο του συζύγου σας. Είχα τη χαρά να μπορέσω να εκδηλώσω και δημοσία στην Αθήνα αυτό το θαυμασμό, σε μια εποχή που η επίσημη Ελλάδα έκανε "μούτρα" στον πιο μεγάλο της συγγραφέα. Ο τρόπος, που δέχτηκε το φοιτητικό μου ακροατήριο αυτή τη μαρτυρία του θαυμασμού μου, αποτελούσε την πιο ωραία αναγνώριση που μπορούσε να λάβει το έργο και η δράση του συζύγου σας.

Και ακόμα δεν ξεχνώ ποτέ πως τη μέρα που λυπόμουν να δεχθώ μια διάκριση, που ο Καζαντζάκης άξιζε εκατό φορές περισσότερο, επήρα από εκείνον το πιο γενναιόδωρο από όλα τηλεγράφημα. Λίγο αργότερα κατάλαβα με τρόπο πως το μήνυμα αυτό ήταν γραμμένο λίγες μέρες πριν πεθάνει. Μαζί του χάθηκε ένας από τους τελευταίους μεγάλους καλλιτέχνες. Είμαι από εκείνους που αισθάνονται και θα εξακολουθήσουν να αισθάνονται το μεγάλο κενό που άφησε».

Με το γράμμα αυτό ο τίμιος και γενναίος Καμύ σαν να κατέθετε το Νομπέλ του στη μνήμη του Καζαντζάκη.

Κατά τα μέσα της δεκαετίας του 1950 η φήμη του Καζαντζάκη άρχισε πλέον να απλώνεται σε όλες τις ηπείρους. Η διεθνής αναγνώριση τού διάνοιγε τον δρόμο προς το Βραβείο, το οποίον ακοιμήτως ναρκοθετούσε η Ελλάδα. Να τον αφήσει να πάρει το Νομπέλ; Αδύνατον. Ακόμη και μυστικούς αστυνομικούς έστελναν τότε στην Αντίμπ, οι οποίοι υπεδύοντο τους δημοσιογράφους για να τον κατασκοπεύσουν!

Η ματαίωση της απονομής του Νομπέλ στον Καζαντζάκη υπήρξε σαφώς ελληνικός άθλος. Ευτελές εργαλείο αυτής της ασχημοσύνης ήταν ο Σπύρος Μελάς, συνεργαζόμενος με τον έλληνα πρέσβη στη Στοκχόλμη Πίνδαρο Ανδρουλή, ο οποίος δρούσε βάσει οδηγίων από το κέντρο, την Αθήνα. Δεν ήταν δυνατό να συμβεί διαφορετικά. Τι είχε με τον Καζαντζάκη ο Μελάς; Φθόνο, μίσος, αντιζηλία; Ίσως όλα, και μαζί έχθρα και φοβερή ζήλια. Ήταν και Κρητικός ο Καζαντζάκης. Τον καιρό της γερμανικής Κατοχής ο Μελάς αρθρογραφούσε στην ελεγχόμενη τότε από το κατοχικό καθεστώς εφημερίδα «Η Καθημερινή». Κατά την εισβολή των Γερμανών στην Κρήτη, προέτρεψε τους Κρητικούς να μην αντισταθούν, αλλά να καλωσορίσουν τους Γερμανούς.

Όσον αφορά τον πρέσβη Ανδρουλή, είναι χαρακτηριστικό το ξέσπασμα του Νίκου Καζαντζάκη σε επιστολή του προς τον Knoss στις 22.7.1951 για τον θάνατο του Αγγελου Σικελιανού: «Εκεί καταντήσαμε. Αυτό δείχνει ποιοι άνθρωποι, ποιοι Ανδρουλήδες, κυβερνούν σήμερα την Ελλάδα». Το όνομα προσώπου έγινε δείγμα ποιότητας και συμπεριφοράς.

Γράφει ο Borje Knoss στον Γιώργο Θεοτοκά στις 9.3.1951: «...Τώρα δεν θέλω παρά να σας επισημάνω με δυο λόγια και εντελώς εμπιστευτικά ότι ο κ. Σπύρος Μελάς βρίσκεται στη Στοκχόλμη, σαν εκπρόσωπος της Ακαδημίας Αθηνών και των Ελλήνων Συγγραφέων. Τον είδα και κουβέντισα πολύ λίγο μαζί του. Τον γνώριζα ήδη από τη φήμη του, όχι προσωπικά, αλλά οι συμπατριώτες μου και οι εφημερίδες εδώ, που δεν ξέρουν τίποτα, νομίζουν πως είναι ο πιο διακεκριμένος συγγραφέας της Ελλάδας. Ο πρέσβης της Ελλάδας στη Σουηδία είναι της ίδιας γνώμης, όπως φαίνεται. Κάνω ό,τι μπορώ για να διορθώσω τις παρεξηγήσεις, αλλά η φωνή μου πνίγεται από το μεγάλο θόρυβο που δημιουργήσαν...». Τον πρέσβη Πίνδαρο Ανδρουλή ο Knoss χαρακτηρίζει «παρα πολύ αντιπροοδευτικό» και «πολύ φίλο του κ. Σπύρου Μελά». (9.10.1957) Σε άλλη επιστολή του προς τον Θεοτοκά στις 29.3.1951 ο Borje Knoss συμπληρώνει: «...Είμαι πολύ στενοχωρημένος για όλον αυτόν το θόρυβο που δημιουργήσε εδώ ο κ. Σπύρος Μελάς. Εγινε δεκτός από τον βασιλέα, πράγμα που δεν έχει σημασία. Αλλά το χειρότερο είναι ότι πήγε και επισκέφθηκε μερικά μέλη της Σουηδικής Ακαδημίας τον κ. Οντερλινγκ, μόνιμο γραμματέα, και τον κ. Τάλλμπεργκ και έκαμε το παν για να συκοφαντήσει τον Σικελιανό και τον Καζαντζάκη, που, για κείνον, ήταν "κομμουνιστές" και τους βλέπουν με πολλή δυσμέμεια στην Ελλάδα. Ερχόμενος με την ιδιότητα του μέλους της Ακαδημίας Αθηνών, αντιπροσώπευε ο ίδιος την αληθινή νέα ελληνική λογοτεχνία! Ήθελε μάλιστα να μεταφράσω μερικές νουβέλλες που έχει δημοσιεύσει. Έκανα γνωστή στους φίλους μου ποια ήταν η αλήθεια στα λόγια του και έκανα ό,τι μπορούσα για να διορθώσω τις παρεξηγήσεις και τα λάθη που θα μπορούσαν να γίνουν. Δυστυχώς παρ' όλα αυτά μερικές εντυπώσεις μένουν...».

Ο Knoss σε γράμμα του προς τον Καζαντζάκη (28.10.1954) προχωρεί περισσότερο: «...Τρέχει λόγος εδώ: πως η βασίλισσα της Ελλάδος έχει γράψει στη Σουηδικήν Ακαδημία ή στον Βασιλιά για να ξεσυμβουλευσει να δοθεί το Βραβείο Νόμπελ σε ριζοσπαστικούς Έλληνες, γιατί θα 'ναι βλαβερό για την ειρηνική πολιτική των Αγγλοσαξονικών(!)...». Έχει χάρη και γραφικότητα ο ελληνικός λόγος του Knoss. Η δική μου ερμηνεία του κειμένου αυτού είναι να πάρουν πίσω την απόφαση για να δώσουν το Νομπέλ στον Καζαντζάκη. Και υπεισέρχονται εδώ και οι «Αγγλοσαξονικοί», δηλαδή οι Αγγλοι.

Γνωρίζοντας και από άλλες περιπτώσεις την πολυπραγμοσύνη της βασίλισσας Φρειδερίκης τριάντα χρόνια υφυπουργός παρά τω Προέδρω της Κυπριακής Δημοκρατίας διετέλεσα δέχομαι ως γενόμενη αυτή την παρέμβασή της εναντίον του Καζαντζάκη. Η ίδια η Φρειδερίκη, π.χ., τηλεφώνησε στον αείμνηστο Εθνάρχη Μακάριο

στο Λονδίνο τον Φεβρουάριο του 1959 και τον πίεσε να δεχθεί και να προσυπογράψει τη Συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας στη Ζυρίχη για λύση του Κυπριακού. Πρόκειται για τις γνωστές Συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου. Τι της έπεφτε λόγος να παρέμβει; Αν από πλευράς τους κρινόταν σωστό ή αναγκαίο, ας τηλεφωνούσε ο Βασιλιάς Παύλος. Γιατί όχι λοιπόν και σ' αυτή την περίπτωση; Είναι γνωστό ότι «έκανε τού κεφαλιού της», αλλά αυτά δεν είναι της παρούσης στιγμής. Πρέπει όμως να της αναγνωρίσω ότι έκανε και θετική παρέμβαση για τον Καζαντζάκη, με σκοπό ουσιαστικά τη διαφύλαξη του διεθνούς γοήτρου της Ελλάδας. Παρενέβη το 1954 στην Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος για αποτροπή του αφορισμού του Καζαντζάκη. Και ο Καζαντζάκης τελικά δεν αφορίστηκε. Και άλλοι συνέτειναν βέβαια. Αλλά το σωστό να λέγεται. Την είχε παρακινήσει για τούτο η Μαρία Βοναπάρτη, πριγκίπισσα Γεωργίου της Ελλάδος.

Σ' αυτή την ατελείωτη διεγκυστίνδα για Καζαντζάκη και Νομπέλ εμπλέκεται και η Κύπρος, με το Κυπριακό πρόβλημα, που κορυφώθηκε με τον ένοπλο απελευθερωτικό αγώνα από το 1955-1959.

Ο Καζαντζάκης ζώντας, έστω, μακριά στην Αντίμπ παρακολουθούσε εναγωνίως τα διαδραματιζόμενα στην Κύπρο και ύψωνε διαρκώς κραυγή συμπαράστασης προς τη μαρτυρική Μεγαλόνησο και καταδίκης της αγγλικής κατοχής. Περισσότερο ίσως από οποιονδήποτε άλλον έλληνα συγγραφέα ο Νίκος Καζαντζάκης έγραψε τα μαχητικότερα κείμενα και υπερασπίστηκε την Κύπρο και τα δικά της, αρχίζοντας τούτο από τότε που την επισκέφθηκε, μία και μοναδική φορά, τον Μάιο του 1926.

Ο Borje Knoss, εκτός από την προηγούμενη αναφορά για τους «Αγγλοσαξονικούς», είπε ειδικά για την Κύπρο σε γράμμα του προς τον Καζαντζάκη στις 18.5.1956: «...Μου φαίνεται απίθανον, μα η ανοησία και η κακοσύνη των ανθρώπων υπερβαίνουν όλα τα όρια, και το ζήτημα της Κύπρου σκοτεινιάζει όλα τα πνεύματα. Παντέρμη Ελλάδα, που πάντα είναι καταβολή στο παίξιμο των Μεγάλων Δυνάμεων! Και λυπούμαι απ' όλη την καρδιά μου τους δυστυχείς Κυπριώτες, που οι Εγγλέζοι τόσο τους αδικούν...».

Σηκώνονται οι λίγες τρίχες της κεφαλής μου αναλογιζόμενος ότι αυτοί οι άθλιοι ίσως να καπηλεύτηκαν και την εθνική υπόθεση της Κύπρου για να ματαιώσουν την απονομή του Βραβείου Νομπέλ στον Καζαντζάκη! Δεν το αποκλείω. Αλλά δεν αποκλείω από όσα γράφει και όπως τα γράφει ο Borje Knoss και αγγλική ανάμειξη! Αυτή τη στιγμή που χαράσσω στο χαρτί αυτές τις σκέψεις μου έρχεται στον νου η επίσημη πληροφορία από το Βρετανικό Δημόσιο Αρχείο στο Λονδίνο, που μου εδόθη πριν από λίγα χρόνια: Οτι τα έγγραφα που αφορούν τον Νίκο Καζαντζάκη δεν δημοσιοποιήθηκαν όλα. Μετά τη συμπλήρωση της τριακονταετίας από της ημερομηνίας τους μερικά ετέθησαν στη διάθεση του κοινού. Πρόκειται για προγράμματα επισκέψεών του στο Λονδίνο και άλλα σχετικά, ενδιαφέροντα, αλλά όχι και τόσο σπουδαία. Αλλα έγγραφα, είπαν, θα ανοιχτούν 50 χρόνια μετά τον θάνατό του και, αν καλώς ενθυμούμαι, άλλα μετά 100 χρόνια. Αυτή είναι η θεσμική πρακτική τους όταν πρόκειται για σημαντικά πράγματα που μπορεί να προκαλέσουν σάλο. Αρα κάτι το πολύ σοβαρό αποκρύπτεται και, κατά τη γνώμη μου, δεν μπορεί να είναι άλλο σχετικό με τον Καζαντζάκη, δεν βλέπω άλλο, παρά το Βραβείο Νομπέλ. Δηλαδή η καταπολέμηση της υποψηφιότητάς του. Διότι ο Καζαντζάκης είχε γράψει σκληρά κατηγορητήρια κατά της αγγλικής αποικιοκρατικής κατοχής της Κύπρου. Και οι Αγγλοι δεν ξεχνούν και εκδικούνται!

Θα πει ενδεχομένως κανείς: Μα και σ' αυτό θα ανακατέψουμε τους Αγγλους; Είδα με τα μάτια μου στο Βρετανικό Δημόσιο Αρχείο έγγραφο της βρετανικής πρεσβείας στην Αθήνα, που προφανώς είχε παραπέσει κατά τη διαλογή για ταξινόμηση, με πληροφορίες δοθείσες από επώνυμο έλληνα λόγιο και διανοούμενο για τα φρονήματα των λογοτεχνών και των πνευματικών ανθρώπων στην Ελλάδα. Και ανάμεσά τους, σαν πολύ κομμουνιστές φιγουράριζαν ψηλά ψηλά ο Καζαντζάκης και ο Σικελιανός. Είδα και διάβασα ακόμη έγγραφα πολλά δημοσιεύτηκαν και σε βιβλίο για

αγγλική ανάμειξη στις εκλογές Ορθοδόξων Αρχιεπισκόπων και Πατριαρχών στη Μέση Ανατολή. Παντού είχαν και έχουν χωμένη τη μύτη τους οι Αγγλοι. Γιατί όχι και σ' αυτό;

Βρισκόμαστε στην εποχή του Ψυχρού Πολέμου και όλα είναι θεμιτά, και τα θεμιτά και τα αθέμιτα, ακόμη και οι πολιτικές παρεμβάσεις στη Σουηδική Ακαδημία. Ο Knoss καλύπτει και αυτή την πτυχή σε γράμμα του προς τον Καζαντζάκη στις 11.9.1952, έτος κατά το οποίο το Νομπέλ δόθηκε σε Αγγλον:

«...Είμαι πολύ πολύ θλιμμένος για την απόφαση της Σουηδικής Ακαδημίας... μου λένε πως ήταν δυο κόμματα στην Ακαδημία, το ένα για Σας και το άλλο για τον Graham Greene... Επειτα η Ακαδημία έλαβε ανάρητα (αναρίθμητα) γράμματα από την Ελλάδα που Σας απέδωσαν κομμουνιστικές συμπάθειες, κανένας δεν το πίστεψε, μα εν τούτοις μικρή οσμή έμεινε στην ατμόσφαιρα. Με συγχωρείτε την ελικοκρίνιάν μου, μα δεν θέλω να συγκρατήσω την αλήθειαν!...». Επανέρχομαι στην ιεραποστολή του Μελά στη Στοκχόλμη, για την οποία γράφει ο Καζαντζάκης στον Πρεβελάκη (18.12.1952): «Το τι είπα εναντίον μου και στους Σουηδούς ακαδημαϊκούς και στο Σουηδό βασιλέα, το ξέρω από πρώτη πηγή: Είμαι κομμουνιστής και διαφθείρω την ελληνική νεότητα και η Ελλάδα θα εξευτελιστεί αν τιμηθεί στο πρόσωπό μου.

Κάθε χρόνο, βροχή πάνε τα γράμματα στη Σουηδική Ακαδημία εναντίον μου (έχω αντίγραφα) και κανένας φίλος Έλληνας δεν αποκόησε να στείλει ένα γράμμα να πει πως είμαι τίμιος άνθρωπος και το έργο μου δε συγκρίνεται με κανένα άλλο.

Η Νορβηγική Εταιρία Λογοτεχνών επρότεινε πέρυσι παμψηφεί και θα προτείνει και την άνοιξη του 1953 να πάρω το Νόμπελ— τι έκαμε η δική μας Εταιρία;

Δε με νοιάζουν οι οχτροί, με γνοιάζουν οι φίλοι— νομίζω θα παραμείνει επί πολλά χρόνια πνευματικό αίσχος για τους Νεοέλληνες».

Στο θλιμμένο τούτο γράμμα ο Καζαντζάκης διατυπώνει και το παράπονο ότι ουδείς ακαδημαϊκός διαμαρτυρήθηκε για τις ενέργειες του Μελά, ο οποίος παρουσιάστηκε ως εκπρόσωπος της Ακαδημίας. «Κι ήταν τότε Πρόεδρος ο έντιμος Μαριδάκης» λέει με απογοήτευση ο Καζαντζάκης.

Οι πληροφορίες από τη Στοκχόλμη είναι έγκυρες, γιατί προέρχονται από ανθρώπους οι οποίοι ήσαν μέσα στα πράγματα. Χωρίς αυτές τις παρεμβάσεις και ενστάσεις, ο Νίκος Καζαντζάκης θα ήταν ο πρώτος Έλληνας νομπελίστας. Θα τιμούσε έτσι και την Ελλάδα. «Ζω στην ξενιτιά μα η καρδιά μου περιφέρεται στην Ελλάδα» έγραψε σε γράμμα του, στις 18.8.1956, στον Θρασύβουλο Ανδρουλιδάκη, που του ξεχώριζε ένα πιάτο φαγητό από το συσσίτιο των κρατουμένων στις Φυλακές της Αίγινας κατά την Κατοχή. Και η Ελλάδα περιφερόταν στην ξενιτιά καταδιώκοντάς τον. Και ας τον είχαν διαβεβαιώσει επισήμως κατά το 1955 ότι θα έπαυαν να τον καταδιώκουν.

Εκτός από τις έγκυρες πληροφορίες που διαρκώς έφθαναν από φίλους στον Καζαντζάκη για το Νομπέλ, το ζεύγος Καζαντζάκη παρατήρησε χωρίς να το εξηγήσει, γιατί δεν ήξερε ότι περισσότεροι σουηδοί δημοσιογράφοι κατά το 1956-1957 παρά πριν έφθαναν στην Αντίμπ και ζητούσαν να τους δουν. Νίκος και Ελένη δεν έδωσαν και πολλή σημασία, απλώς ευχαριστήθηκαν. Ανάλογο φαινόμενο συνέβη και το 1952, με τη διαφορά ότι τότε οι εφημερίδες εξήτησαν πληροφορίες και σημειώματα από τον Borje Knoss για τη ζωή και το έργο του Καζαντζάκη.

Επρεπε να περάσουν αρκετά χρόνια για να ακούσω από τον αείμνηστο φίλο μου Νίκο Καρύδη μια ανάλογη ιστορία με τον Γιώργο Σεφέρη, όταν επρόκειτο να πάρει το Νομπέλ. Ηλθαν τότε στην Αθήνα σουηδοί δημοσιογράφοι, αναζητώντας περισσότερες πληροφορίες γι' αυτόν. Κάποιοι αντιλήφθηκαν περί τίνος επρόκειτο. Τους μαζεύει λοιπόν η Ιωάννα Τσάτσου, που μας αφήκε χρόνους πριν από λίγες ημέρες, αδελφή του Γιώργου Σεφέρη, και τους επιδαψιλεύει περιποιήσεις επί

περιποιήσεων. Η Ελλάδα εσκέπαζε τότε ένα μεγάλο πνευματικό τέκνο της, τον Γιώργο Σεφέρη, και πολύ καλά έκανε. Δεν έστειλε Μελάδες στη Στοκχόλμη. Ελληνάδες αποκαλούσε αυτά τα υποκείμενα ο Καζαντζάκης.

Πριν από μερικά χρόνια είπα στην Ελένη Καζαντζάκη την ιστορία που άκουσα από τον Καρύδη για τον Σεφέρη. Και τότε άρχισαν να ξυπνούν μέσα της οι μνήμες του παρόμοιου γεγονότος στην Αντίμπ. Είχε τώρα την εξήγηση, που δεν έμαθε ποτέ ο άντρας της, ο οποίος έφυγε από τον μάταιο τούτο κόσμο βαθύτατα και βαρύτατα και αφόρητα πικραμένος και από αυτό το «αίσχος» και από άλλα ανάλογα, που δεν σταμάτησαν ποτέ και ακόμη συνεχίζονται υπό άλλες μορφές. Όταν το Βατικανό ανέγραψε τον «Τελευταίο Πειρασμό» στον Κατάλογο Απαγορευμένων Βιβλίων και όταν η Εκκλησία της Ελλάδος, κατά κακήν απομίμηση, άρχισε τις διώξεις και αθλίως ετοίμαζε αφορισμό του Καζαντζάκη, εκείνος, μεταξύ άλλων, τους είπε και τους έγραψε: «Στο Δικαστήριό Σου, Κύριε, κάνω έφεση!».

Γι' αυτή την περίπτωση του κατάπτυστου πνευματικού και ανθρωπίνου διωγμού του ταιριάζει ένας άλλος λόγος του Καζαντζάκη: «...Αν υπήρχε δικαστήριο τιμής και στις πνευματικές ατιμίες που γίνονται, θα 'κανα αγωγή, για να μη χαθεί το δίκιο— μα τέτοια δικαστήρια δεν υπάρχουν... Δικαζόμαστε λοιπόν ενώπιον του καιρού...».

Ο Νίκος Καζαντζάκης δικάζεται ενώπιον του καιρού. Δικάζεται και δικαιώνεται. Και διαλέγεται πλέον με την αιωνιότητα!

*Ο κ. Πάτροκλος Σταύρου είναι πρόεδρος του Ιδρύματος Μελετών «Νίκος και Ελένη Καζαντζάκη». Διετέλεσε υφυπουργός παρά τω Προέδρω της Κυπριακής Δημοκρατίας.
ΑΠΟ «ΤΟ ΒΗΜΑ».

«Σταυρώθηκε ο Χριστός, κι από τότε νικήθηκε ο θάνατος»

(Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ)

Ο Χριστός πόνεσε, κι από τότε ο πόνος άγιασε, πολέμησε ως την τελευταία στιγμή, ο Πειρασμός να τον πλανέψει, κι ο Πειρασμός νικήθηκε, σταυρώθηκε ο Χριστός, κι από τότε νικήθηκε ο θάνατος.

► Η δυαδική υπόσταση του Χριστού στάθηκε για μένα πάντα βαθύ, ανεξερεύνητο μυστήριο, η λαχτάρα, η τόσο ανθρώπινη, η τόσο υπερανθρώπινη, να φτάσει ο άνθρωπος ως το Θεό -η πιο σωστά: να επιστρέψει ο άνθρωπος στο Θεό και να ταυτιστεί μαζί του, η νοσταλγία αυτή, η τόσο μυστική και συνάμα τόσο πραγματική, άνοιγε μέσα μου πληγές και πηγές μεγάλες.

1931. Στην Αίγινα.

► Από τη νεοτητά μου η πρωταρχική αγωνία μου, από όπου πήγαζαν όλες μου οι χαρές κι όλες μου οι πίκρες, ήταν ετούτη: η ακατάπαυτη, ανήλεη πάλη ανάμεσα στο πνεύμα και στη σάρκα.

► Μέσα μου παμπάλαιες ανθρώπινες και προανθρώπινες σκοτεινές δυνάμεις του Πονηρού. Μέσα μου παμπάλαιες ανθρώπινες και προανθρώπινες φωτερές δυνάμεις του Θεού, κι η ψυχή μου ήταν η παλαίστρα όπου οι δυο τούτοι στρατοί χτυπιούνταν κι έσμιγαν.

► Αγωνία μεγάλη. Αγαπούσα το σώμα μου, και δεν ήθελα να χαθεί. Αγαπούσα την ψυχή μου, και δεν ήθελα να ξεπέσει. Μάχομουν να φιλιώσω τις δυο αυτές αντίδρομες κοσμογονικές δυνάμεις, να νιώσουν πως δει είναι

οχτροί, είναι συνεργάτες, και να χαρούν, να χαρώ κι εγώ μαζί τους, την αρμονία.

▶ Κάθε άνθρωπος είναι θεάνθρωπος, σάρκα και πνέμα, να γιατί το μυστήριο μιας ορισμένης θρησκείας, είναι πανανθρώπινο. Σε κάθε άνθρωπο ξεσπάει η πάλη Θεού κι ανθρώπου, και συνάμα η λαχτάρα της φίλιωσης. Τις πρισσότερες φορές η πάλη αυτή είναι ασύνειδη, βαστάει λίγο, δεν αντέχει μια αδύνατη ψυχή ν' αντιστέκεται καιρό πολύ στη σάρκα, βαραίνει, γίνεται κι αυτή σάρκα, κι ο αγώνας παίρνει τέλος. Μα στους υπεύθυνους ανθρώπους, που έχουν μερόνυχτα καρφωμένα τα μάτια τους στο ανώτατο Χρέος, η πάλη ανάμεσα στη σάρκα και στο πνέμα ξεσπάει χωρίς έλεος και μπορεί να βαστάξει ως το θάνατο.

▶ Όσο πιο δυνατή η ψυχή κι η σάρκα, τόσο κι η πάλη πιο γόνιμη κι η τελική αρμονία πιο πλούσια. Δεν αγαπάει ο Θεός τις αδύνατες ψυχές και τις πλαδαρές σάρκες. Το πνέμα θέλει νά' χει να παλέψει με δυνατή, γεμάτη αντίσταση σάρκα, είναι πουλί σαρκοβόρο, που ακατάπαυτα πεινάει, τρώει σάρκα και την εξαφανίζει αφομοιώνοντάς τη.

▶ Πάλη ανάμεσα στη σάρκα και στο πνέμα, ανταρσία κι αντίσταση, φίλιωση κι υποταγή, και τέλος, ανώτατος σκοπός της πάλης, η ένωση με το Θεό -να ο ανήφορος που πήρε ο Χριστός και μας καλεί να πάρουμε κι εμείς ακολουθώντας τα αιματωμένα του αχνάρια.

▶ Πώς να κινήσουμε κι εμείς για την ανώτατη αυτή κορφή, όπου, πρωτότοκος υιός της σωτηρίας, έφτασε ο Χριστός -να το ανώτατο Χρέος του αγωνιζόμενου ανθρώπου.

▶ Ανάγκη λοιπόν, για να μπορούμε να τον ακολουθήσουμε, βαθιά να ξέρουμε τον αγώνα, να ζήσουμε την αγωνία του, πως νίκησε τις ανθισμένες παγίδες της γης, πως θυσίασε τις μεγάλες και τις μικρές χαρές του ανθρώπου κι ανέβηκε από θυσία σε θυσία, από άθλο σε άθλο, στην κορυφή της άθλησης, στο Σταυρό.

▶ Γράφοντας την εξομολόγηση ετούτη της αγωνίας και της μεγάλης ελπίδας του ανθρώπου ήμουν συγκινημένος τόσο που τα μάτια μου βούρκωναν, δεν είχα νιώσει ποτέ με τόση γλύκα, με τόση πόνο να πέφτει στάλα στάλα το αίμα του Χριστού στην καρδιά ου.

▶ Γιατί ο Χριστός, για ν' ανέβει στην κορυφή της θυσίας, στο Σταυρό, στην κορυφή της εξαύλωσης, στο Θεό, πέρασε όλα τα στάδια του αγωνιζόμενου ανθρώπου. Όλα, και γι' αυτό κι ο πόνος του μας είναι τόσο γνώριμος και τον πονούμε, κι η τελική νίκη του μας φαίνεται τόσο και δικιά μας μελλούμενη νίκη. Ό,τι είχε βαθιά ανθρώπινο ο Χριστός μας βοηθάει να τον καταλάβουμε και να τον αγαπήσουμε και να παρακολουθούμε τα Πάθη του σαν νά 'ταν δικά μας πάθη. Αν δεν είχε μέσα του το ζεστό ανθρώπινο στοιχείο, δε θα μπορούσε ποτέ με τόση σιγουράδα και τρυφερότητα να αγγίξει την καρδιά μας, και δε θα μπορούσε να γίνει πρότυπο στη ζωή μας. Αγωνιζόμαστε κι εμείς, τον βλέπουμε κι αυτόν να αγωνίζεται και παίρνουμε

κουράγιο. Βλέπουμε δεν είμαστε ολομόναχοι στον κόσμο, αγωνίζεται κι αυτός μαζί μας.

1912. Εθελοντής στους βαλκανικούς πολέμους

► Η κάθε στιγμή του Χριστού είναι αγώνας και νίκη. Νίκησε την ακαταμάχητη γοητεία της απλής ανθρώπινης χαράς, νίκησε τους πειρασμούς, μετουσίωσε ολοένα τη σάρκα σε πνέμα κι ανηφόριζε, έφτασε στην κορυφή του Γολγοθά, ανέβηκε στο Σταυρό.

► Μα κι εκεί ο αγώνας του δεν τελείωσε, επάνω στο Σταυρό τον περίμενε ο Πειρασμός, ο Τελευταίος Πειρασμός, σε μια βίαιη αστραπή άπλωσε το πνεμα του Πονηρού μπροστά από τα λιποθυμισμένα μάτια του Σταυρωμένου το πλανερό όραμα μιας γαλήνιας, ευτυχισμένης ζωής: είχε πάρει, λέει, έτσι του φάνηκε, τον εύκολο στρωτό δρόμο του ανθρώπου, είχε παντρευτεί, είχε κάμει παιδιά, τον αγαπούσαν και τον τιμούσαν οι άνθρωποι. Και τώρα γέροςπια, κάθουνταν στο

κατώφλι του σπιτιού του, θυμόταν τις λαχτάρες της νιότης του και χαμογελούσε ευχαριστημένος. Τι καλά, τι φρόνιμα που έκαμε και πήρε το δρόμο του ανθρώπου, και τι παραφροσύνη ήταν εκείνη να θέλει, λέει, να σώσει τον κόσμο ! Τι χαρά που γλίτωσε από τις κακουχίες, το μαρτύρι και το Σταυρό.

► Να ποιος ήταν ο τελευταίος πειρασμός που ήρθε, σε μιαν αστραπή, να ταραξεί τις στερνές στιγμές του Σωτήρα.

► Μα ολομεμιάς τίναξε ο Χριστός το κεφάλι, άνοιξε τα μάτια, είδε, όχι, όχι, δεν πρόδωκε, δόξα σοι ο Θεός, δεν λιποτάχτησε, εξετέλεσε την αποστολή που του εμπιστεύτηκε ο Θεός, δεν παντρεύτηκε, δεν έζησε ευτυχισμένος, έφτασε στην κορυφή της θυσίας, βρίσκεται καρφωμένος απάνω στο Σταυρό.

► Έκλεισε τα μάτια του ευτυχισμένος, και τότε ακούστηκε θριαμβευτικά η κραυγή: "Τετέλεσται !" Δηλαδή τέλεψα το χρέος μου, σταυρώθηκα, δεν έπεσα στον πειρασμό.

► Για να δώσω ένα ανώτατο πρότυπο στον αγωνιζόμενο άνθρωπο, για να δείξω πως δεν πρέπει να φοβάται τον πόνο, τον πειρασμό και το θάνατο, γιατί όλα αυτά μπορεί να νικηθούν, νικήθηκαν κιόλα, γράφτηκε το βιβλίο ετούτο. Ο Χριστός πόνεσε, κι από τότε ο πόνος άγιασε, πολέμησε, ως την τελευταία στιγμή, ο Πειρασμός να τον πλανέψει, κι ο Πειρασμός νικήθηκε, σταυρώθηκε ο Χριστός, κι από τότε νικήθηκε ο θάνατος.

► Κάθε εμπόδιο στην πορεία του γίνονται αφορμή κι ορόσημο νίκης, έχουμε πια ένα πρότυπο μπροστά μας, που μας ανοίγει το δρόμο και μας δίνει κουράγιο

► Το βιβλίο ετούτο δεν είναι βιογραφία, είναι εξομολόγηση του αγωνιζόμενου ανθρώπου. Δημοσιεύοντάς το έκαμα το χρέος μου, το χρέος ενός ανθρώπου που πολύ αγωνίστηκε, πολύ πικράθηκε στη ζωή του και πολύ έλπιζε. Είμαι βέβαιος πως κάθε λεύτερος άνθρωπος που θα διαβάσει το βιβλίο ετούτο, το γεμάτο αγάπη, θ' αγαπήσει περισσότερο παρά ποτέ, καλύτερα παρά ποτέ; το Χριστό.

ΚΑΖΑΝΔΖΑΚΙΣ, ΝΙΚΟΣ (1883–1957), греческий писатель, отнесенный некоторыми критиками к разряду крупнейших писателей 20 в. Родился 18 февраля 1883 в Гераклионе (о.Крит). Получив образование в Афинском университете, отправился в Париж, где подпал под влияние философии А.Бергсона, чье учение о «жизненном порыве», подкрепленное ницшеанской верой в верховную «волю к власти», составило основу его мировоззрения. Предназначение жизни Казандзакис видел в том, чтобы пресуществить плоть в дух, избрав в качестве «спасителей» Будду, Ленина, Данте, Улисса, Христа.

Бурная политическая жизнь Греции неоднократно предоставляла ему возможности испытать себя в деле. Юношей он наблюдал вспыхнувшее в 1897 на Крите восстание против турок, восхитившее его героическим, даже безрассудным действием ради высокой цели. Когда в 1912–1913 разразилась 1-я Балканская война, Казандзакис вступил в греческую армию, служил при канцелярии премьер-министра. В 1919 премьер Э.Венизелос назначил его генеральным директором министерства социального обеспечения, он совершил поездку на Кавказ, организовав репатриацию находившихся там греческих беженцев. В 1944, в начале гражданской войны в Греции, был в Афинах; через год стал президентом Союза рабочих-социалистов, был министром без портфеля в правительстве Т.Софулиса.

Только Грецией деятельность Казандзакиса не ограничилась. Он присутствовал в Москве на праздновании десятилетия Октябрьской революции, брал интервью у Франко во время гражданской войны в Испании, дважды путешествовал по Китаю и Японии, подолгу жил в Вене и Берлине, по поручению Британского Совета изучал интеллектуальную жизнь в Англии. Последние десять лет прожил во Франции.

Среди сочинений Казандзакиса множество пьес; томик терцин, посвященных личностям, которыми он восхищался; трактаты о Ницше и Бергсоне; лирическое изложение его собственных философских представлений под названием *Спасители Божии*; история русской литературы; киносценарии; статьи для энциклопедий; рассказы для детей; несколько ранних романов, написанных по-

французски; несколько путевых дневников; переводы на новогреческий *Фауста*, *Божественной комедии*, *Илиады*, *Одиссеи* и многих других произведений. Осуществлением самого значительного замысла Казандзакиса стала огромная эпическая поэма *Одиссея: современное продолжение*, вышедшая в свет в 1938.

Всемирное признание пришло едва ли не на исходе его жизни, когда из-за политических и религиозных воззрений он был вынужден расстаться с Грецией. Роман *Грек Зорба* (1943) сразу же поставил Казандзакиса в ряд крупнейших романистов мира. Затем одна за другой вышли романы *Христа распинают вновь* (1948), *Капитан Михалис. Свобода или смерть* (1950), *Последнее искушение Христа* (1951), *Святой Франциск* (1953) и автобиография *Отчет для Эль Греко* (1956). Романы Казандзакиса переведены на все европейские языки. Умер Казандзакис во Фрайбурге (Германия) 26 октября 1957.

Искать "КАЗАНДЗАКИС, НИКОС": [Aport](#) [Google](#) [Yandex](#)

20.8.06

Η αλήθεια για τον ΜΗ αφορισμό του Καζαντζάκη

Στις συνειδήσεις των πολλών ο Νίκος Καζαντζάκης έμεινε αφορισμένος της Εκκλησίας για το έργο και τις ιδέες του. Η αλήθεια όμως είναι διαφορετική. Όχι πως δεν προσπάθησε το Ιερατείο της εποχής να εξοντώσει την "απειλητική" σκέψη του

Τελευταίου Πειρασμού ή να εξοστρακίσει τον δημιουργό της. Αλλά τύχη αγαθή το 'θελε στον θρόνο του Οικουμενικού Πατριαρχείου να βρεθεί ένας άνθρωπος που εκτίμησε το έργο του Καζαντζάκη, ο Αθηναγόρας. Την αλήθεια για την υπόθεση του αφορισμού την ήξεραν λίγοι (ανώτατοι κληρικοί κυρίως) την μέρα της κηδείας του Καζαντζάκη. Και κείνοι την φύλαξαν και την έκρυψαν ευλαβικά. Ο καθένας για τους δικούς του λόγους. Χρόνια μετά μία δημοσιογραφική έρευνα προσπάθησε να την φέρει στο φως αλλά πάλι η ιστορική συγκυρία εμπόδισε το εγχείρημα. Τελικά η αλήθεια έλαμψε το 2003 (!) μόλις, μαζί με το παρόν επίσημο έγγραφο του Φαναρίου. Εν ολίγοις, ο Καζαντζάκης επίσημα δεν αφορίστηκε ποτέ. Κι αυτό γιατί το τυπικό της διαδικασίας του αφορισμού απαιτούσε μετά την λήψη της απόφασης από την Ιερά Σύνοδο να υπάρξει και υπογραφή του Οικουμενικού πατριάρχη. Και ο Αθηναγόρας σαν είδε το αίτημα οργίστηκε. Το καταχώνιασε στο συρτάρι του και δεν το υπέγραψε ποτέ. Παρά το γεγονός ότι την ίδια εποχή ο Πάπας με το γνωστό του "αλάθητο" δεν φέρθηκε ανάλογα. Ο "Τελευταίος Πειρασμός" μπήκε στο Index Librorum Prohibitorum του Βατικανού.

Η αρχή των εκκλησιαστικών διώξεων για τον Καζαντζάκη

Η εκκλησιαστική μάνητα σε βάρος του Καζαντζάκη ξέσπασε επισήμως το 1928, όταν ήρθε στη χώρα ο Πανάι Ισράτι για να μιλήσει μαζί με τον Γληνό και τον Καζαντζάκη για την Ε.Σ.Σ.Δ. Την ίδια περίοδο ο Γληνός είχε αναλάβει προσπάθεια εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης στο Μαράσλειο. Έλεγε συχνά ότι η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση απαιτεί μεταρρυθμίσεις στην πολιτική και την θρησκευολογική προσέγγιση.

Ο Βάρναλης περιγράφει τα γεγονότα της εποχής γράφοντας: «Το σύνθημα της επίθεσης ενάντια στην Ακαδημία και στο Μαράσλειο το έδωσε η «Εστία» η οποία μ' ένα κύριο άρθρο άρχισε τις κατάρες και τους αφορισμούς. Τίτλος: Κοινωνικό σκάνδαλο! Μέσα σε δυο ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα (Παιδαγωγική Ακαδημία και Μαράσλειο) γίνεται αντεθνική εργασία! Εκεί «υπονομεύονται» τα τιμιότατα της φυλής! Εκεί ονομάζονται σάπια τα ιδανικά της πατρίδας, κουρελόπανο η σημαία μας! Εκεί βρίσκεται η... Παναγία!".

Τα ανέκδοτα της εποχής είναι χαρακτηριστικά. Τα υποδαυλίζουν οι "βολεμένοι" κάθε εξουσίας. Και της εκκλησιαστικής περιλαμβανομένης. Το πιο γνωστό είναι εκείνο με τον παππού και την εγγονή του, η οποία ξαφνικά αποφασίζει να ... ουρήσει δημοσίως.

Ο παππούς την ρωτά εμβρόντητος που τα έμαθε αυτά τα .. κόλπα. και η μικρή απαντά: Στο Μαράσλειο! Έτσι μας διδάξανε οι καθηγητές μας. Να είμαστε «υπεράνω των προλήψεων».

Ο Καζαντζάκης -νομίζω- ήταν, αρχικά τουλάχιστον, κάτι σαν τις σημερινές «παράπλευρες απώλειες» των πολέμων. Τουλάχιστον έτσι ξεκίνησε. Μετείχε στην συγκεκριμένη εκδήλωση όπου παρενέβη η Ασφάλεια, η οποία απέλασε αμέσως τον Ισράτι, δίκασε τον Γληνό και τον Καζαντζάκη τον παρέδωσε στο ... Ιερατείο της εποχής. Η Εκκλησία εν συνεχεία απλώς έκανε αυτό που κάνει ανά τους αιώνες (συχνά με άχαρο τρόπο): περιφρούρησε το μαντρί. Κι ο Καζαντζάκης ήταν ένα μαύρο πρόβατο που βάλθηκε να σκέφτεται και είχε και το θράσος να γράφει σκέψεις που

ξένιζαν. Τα κείμενά του δεν ευλογούσαν κεριά και καντηλέρια, παραμυθάκια και μύθους, ναούς και ράσα. Άρα συνειρμικά ήταν επικίνδυνος. Άσε που στα μάτια πολλών οι ιδέες του φάνταζαν αριστερών φρονημάτων. Η κρίση κορυφώθηκε με τα έργα «Ο Χριστός ξανασταυρώνεται», «Ο Φτωχούλης του Θεού» και κυρίως με τον «Τελευταίο Πειρασμό». Ο Καζαντζάκης βρέθηκε στο στόχαστρο λυσσαλέων επιθέσεων που εκπορεύονταν από κάποιους Ιεράρχες (κρατούντες της τότε Συνόδου όμως) και από μερίδα του Αθηναϊκού Τύπου. Στον αντίποδα στεκόταν πλάι του μία άλλοτε φοβισμένη κι άλλοτε επαναστατημένη ελίτ του πνεύματος και της διανόησης που είτε ψέλλιζε και δεν ακουγόταν είτε κραύγαζε και δυσκολευόταν να την ακολουθήσει η κοινωνία της εποχής. Ήδη έχει διωχθεί δύο φορές: Η πρώτη με τον Γληνό που αθώνωνται αμφότεροι και η δεύτερη το 1930 για την «Ασκητική» του. Η δεύτερη αυτή δίκη όμως δεν έγινε ποτέ.

Πάντως, στα μέσα του 1954 μία νέα αφορμή βρίσκεται από πλευράς εκκλησίας. Ο Μητροπολίτης Χίου υποβάλλει έκθεση στην Ιερά Σύνοδο για το βιβλίο «Καπετάν Μιχάλης» το οποίο θεωρεί αντεθνικόν και υβριστικόν για την Εκκλησία και ζητά να αφορισθεί ο Καζαντζάκης.

Ο Καπετάν Μιχάλης .. στην Ιερά Εξέταση

Πολλοί νομίζουν ακόμη ότι η αφορμή ήταν ο Τελευταίος Πειρασμός. Αλλά όχι. Το Χριστεπώνυμον εκκλησίασμα έθιξε ο καπετάν Μιχάλης. Η επιστολή μάλιστα προς το Ιερατείο ανέφερε ότι το βιβλίο αυτό εξευτελίζει τον αγώνα των Κρητών (!!) γιατί περιγράφει τον καπετάν Μιχάλη ως μέθυσο και τον Πολυξίγκη ως ερωτύλο. Και προσβάλλει και την εκκλησία γιατί στο κεφάλαιο με την κατήχηση της Εμινέ εκείνη λέει ότι ο Θεός είναι γέρος κοτσωνάτος και ο Χριστός ο γλυκός, ντεληκανής γιός του.

Η Εμινέ βέβαια με έναν χαριτωμένα αφελή τρόπο μεταφέρει τις περισσότερες απορίες του κοινού νου για την ευρέως γνωστή ιστορία του Χριστού. Και αυτό σαφώς ήταν ενοχλητικό. Η Ιερά Σύνοδος πείθεται εύκολα και ο αφορισμός ετοιμάζεται. Το αίτημα μεταφέρεται στο Οικουμενικό Πατριαρχείο. Μέχρι πριν από τρία χρόνια εικάζαμε όλοι ότι ο αφορισμός του Καζαντζάκη ήταν μία ακόμη μελανή σελίδα στην ιστορία της εκκλησίας. Κι όμως. Ο αφορισμός δεν ίσχυσε ποτέ. Γιατί όσο υπήρχαν πάντα σκοταδιστές στα εκκλησιαστικά πράγματα άλλο τόσο (και συχνά περισσότεροι) υπήρχαν και φωτισμένα μυαλά, ανοιχτά και έντιμα.

Η Χανιώτισσα δημοσιογράφος Ελένη Κατσουλάκη σε μία έρευνά της το 1972 πληροφορήθηκε την αλήθεια. Και την έγραψε. Αλλά ουδείς ενδιαφέρθηκε να την δημοσιεύσει. Για να ακριβολογώ όλοι έδειξαν προθυμία για το αντίθετο. Η ίδια το 2003 δημοσίευσε την ιστορία στο περιοδικό του Παντείου. Μία ιστορία που προσπαθούσε να γνωστοποιήσει για 30 σχεδόν χρόνια και δεν την άφηναν.

Μη αφορισμός με τη ... βούλα του Πατριαρχείου

"Το 1954 άρχισε ένας πρωτόγονος πνευματικός Μακαρθισμός εναντίον του μεγάλου συγγραφέα Νίκου Καζαντζάκη που για μισό αιώνα τίμησε και εξύψωσε την Ελλάδα και χαλύβδωσε την παγκόσμια λογοτεχνία. Ο Πάπας της Ρώμης απαγόρευσε την κυκλοφορία του ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥ ΠΕΙΡΑΣΜΟΥ. Ο Καζαντζάκης έστειλε τηλεγράφημα στο Βατικανό με μια φράση στα Λατινικά του Χριστιανού απολογιστή Τεντουλιάν. "Ad tuu, Domine, tribunal appello: Υποβάλλω την έκκληση μου στην δική σου δικαστική κρίση, Κύριε!

Τον ίδιο χρόνο ο Αρχιεπίσκοπος Αμερικής αποδοκιμάζει με αηδία τις "βλαστήμιες" του μαέστρου της λογοτεχνίας κατά του Θεανθρώπου και ζητά να μην επιτραπεί η μετάφραση των βιβλίων του στα Ελληνικά. Οι δημοσιογράφοι της εφημερίδας ΕΣΤΙΑ εκφράζουν την αγανάκτησή τους και την προτίμησή τους στον Μακαρθισμό, παρά τα "βρωμόλογα του ανήθικου Καζαντζάκη" και αποκαλούν αλήτες τους διάσημους διανοούμενους υποστηρικτές της ελεύθερης σκέψης.

Ο Μητροπολίτης της Χίου κάνει αίτηση στην Ιερά Σύνοδο απαιτώντας τον αφορισμό του άθεου και την ποινική καταδίκη του από το Υπουργείο Δικαιοσύνης. Ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Παντελεήμων επίσης καταδικάζει τα βιβλία του βλάσφημου.

Η Ιερά Σύνοδος καταράστηκε με μίσος και αφόρισε τον Καζαντζάκη. Μα για να γίνει έγκυρος ο αφορισμός του χρειαζόταν την συγκατάθεση του Πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης. Η Ανωτάτη εξουσία της Ορθόδοξης εκκλησίας έκανε αίτηση στον Πατριάρχη Αθηναγόρα της Κωνσταντινούπολης και ζήτησε να αφορισθεί επίσημα ο "γιος του Σατανά". Συνάμα ζήτησε επιμόνως την απαγόρευση των αισχρών έργων του και την ποινική τιμωρία του από τον Άρειο πάγο, το Εφετικό δικαστήριο και τον εισαγγελέα Αθηνών. Ο Καζαντζάκης απαντά ατάραχος στην ανώτατη ιεραρχία: "Με καταρασθήκατε Άγιοι Ιερείς. Εγώ σας δίνω την ευχή μου. Ελπίζω η συνείδηση σας να 'ναι καθαρή σαν την δική μου και να 'σαστε ηθικοί και θρησκευτικοί όπως εγώ."

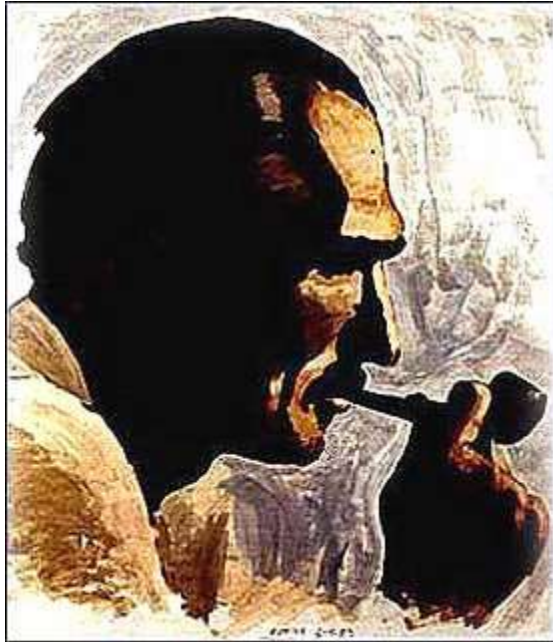
Ένα μοναχικό βραβείο ειρήνης

Το 1956 απονέμεται στον Καζαντζάκη το διεθνές βραβείο ειρήνης. Ο ραδιοσταθμός της Αγγλίας BBC ζητά από τον ονομαστό συγγραφέα συνέντευξη για το βιβλίο του "Αγγλία". Ο Καζαντζάκης αρνείται με πείσμα τη συνέντευξη, ως διαμαρτυρία ενάντια στις βιαιότητες των Άγγλων στην Κύπρο.

Η τελετή απονομής γίνεται στην Βιέννη από το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ειρήνης. «Η τιμή ανήκει στην Κρήτη» θα πει ο Καζαντζάκης αλλά η ελληνική πρεσβεία θα λάμψει δια της απουσίας της όπως και όλοι οι έλληνες επίσημοι. Στο τέλος της χρονιάς

ο "Φτωχούλης του Θεού" κυκλοφορεί ήδη μεταφρασμένος σε πολλές Ευρωπαϊκές γλώσσες. Οι κριτικές του διθυραμβικές. Πολλοί μιλούν για νόμπελ και θα ήταν πιο σίγουροι αν δεν ήξεραν το κλίμα που επικρατούσε στην Ελλάδα για τα έργα του συγγραφέα. Στην εφημερίδα Άφτενπόστεν του Όσλο ένας κριτικός ρίχνει το σύνθημα: Δεν χρειάζεται νόμπελ. Αυτό που νοιώσαμε όλοι εμείς που διαβάσαμε το βιβλίο είναι η ανταμοιβή του.

Η αλήθεια είναι πως ο ίδιος ο Καζαντζάκης δεν χρειάζεται τίποτα πια. Παλεύει χρόνια με την λευχαιμία και στις 26 Οκτωβρίου κουρασμένος πλέον και νικημένος από την νόσο, φεύγει για το μεγάλο ταξίδι.

Η σωρός του μεταφέρεται στην Αθήνα αρχικά. Αλλά ο κλήρος ξεσηκώνεται και πάλι. Η Ελένη Κατσουλάκη στην έρευνά της γράφει:

«Οι εφημερίδες των Αθηνών ανακοίνωσαν αθόρυβα με μικρά γράμματα τον θάνατο του μεγάλου συγγραφέα. Άλλωστε, είχαν πιο ενδιαφέροντα γεγονότα να γιομίσουν τις πρώτες σελίδες τους. Η διάσημη Αμερικανίδα σεξοβόμβα Τζέην Μάνσφιλντ μόλις είχε φτάσει κουνιστή και λυγιστή στην πρωτεύουσα και έδινε με το κιλό προμελετημένες συνεντεύξεις.

Η σωρός του Νίκου Καζαντζάκη έφτασε στην Αθηνά στις 4 Νοέμβριου του 1957.

Ξεπετάχτηκαν μονομιάς αλαφιασμένοι παπάδες και επίσκοποι της Ελλάδας.

Γούρλωσαν τα σβέλτα ματάκια τους, μούγκρισαν τα θεριά μέσα τους και αφήνιασε σαν μουλάρη η στείρα καρδιά τους. Πέθανε ο Αντίχριστος, αναφώνησαν.

Ο Αρχιεπίσκοπος των Αθηνών Θεόκλητος άρπαξε την ευκαιρία να πάρει εκδίκηση ενάντια στον αθυρόστομο υβριστή και συκοφάντη. Σήκωσε την ιερά του ράβδο και έδωσε διαταγή να μην επιτραπεί να μπει η σωρός του βλάσφημου νεκρού σε Αθηνναϊκό ναό!

Η ορθόδοξος σύλλογος ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ έστειλε τηλεγράφημα στον Μητροπολίτη Κρήτης και σε όλη την ιεραρχία να αρνηθούν σφοδρά όλα τα ιερά μυστήρια στον "αντίχριστο νεκρό" και να μην επιτραπεί η κηδεία του σε κανένα νεκροταφείο της εκκλησίας. Η σβελτάδα και το τετραπέρατο μυαλό το Αριστοτέλη Ωνάση έσωσε την

Ελλάδα από τον εξευτελισμό και την εθνική ταπείνωση. Το ίδιο απόγευμα διέθεσε ένα έκτακτο δρομολόγιο με αεροπλάνο της Ολυμπιακής και μετέφερε την σορό του γίγαντα της λογοτεχνίας στο Ηράκλειο της Κρήτης».

«Από φλόγες η Κρήτη ζωσμένη»

Η κηδεία του Νίκου Καζαντζάκη στο Ηράκλειο έμελλε να είναι η αρχή της σταδιοδρομίας ενός άλλου «γραφιά» που επίσης απουσιάζει πλέον από τα εγκόσμια: του Φρέντυ Γερμανού. Νεαρός ρεπόρτερ τότε στάλθηκε από την εφημερίδα Ελευθερία εσπευσμένα ως ανταποκριτής για να καλύψει τα αναπάντεχα γεγονότα. «Σάστισα, έλεγε χρόνια μετά. Ένα νησί ολόκληρο ακουμπούσε στο φέρετρο του Καζαντζάκη με σεβασμό αλλά και με liontάρισια τόλμη. Ένοιωθες συνάμα τον σεβασμό στον νεκρό και την αγανάκτηση της διαδήλωσης. Σε όλη την διαδρομή ως το Μαρτινέγκο είχα την αίσθηση ότι είχε πεθάνει ένας εθνικός ήρωας. Όχι «ήρωας» στα χαρτιά και τα πρωτόκολλα αλλά στις συνειδήσεις των απλών ανθρώπων». Τον νεκρό συνόδευσαν οι συγγενείς του, ο Γεώργιος Παπανδρέου, ο Αλέξης Μινωτής, ο Μάνος Κατράκης, ο Χατζηκυριάκος Γκίκας, ο Νορβηγός Νομπελίστας Μάξ Τάου και ο Παντελής Τρεβελάκης.

Η Ελένη Κατσουλάκη καταγράφει:

«Καθώς το αεροπλάνο προσγειώθηκε στο αεροδρόμιο του Ηρακλείου, μια τεράστια ανθρωποθάλασσα υποδέχτηκε τον γιο του Ψηλορείτη. Χιλιάδες Καστρινοί, άνθρωποι της παγκόσμιας τέχνης, του θεάτρου, της πολιτικής και των τοπικών αρχών περίμεναν με θλίψη τον διάσημο νεκρό. Το φέρετρο τοποθετήθηκε στον Μητροπολιτικό ναό του Άγιου Μήνα με την έγκριση του Μητροπολίτη της Κρήτης Ευγένιου που αφήφησε τις απειλές της Ιεραρχίας και έψαλε μια σύντομη επιμνημόσυνο δέηση. Βρακοφόροι Κρητικοί και κοπελιές του Λυκείου με εθνικές ενδυμασίες και μαύρες μαντίλες στάθηκαν δίπλα στο φέρετρο. Εκατοντάδες στέφανα κατατέθηκαν στην τιμή του Κρητικού και το λαϊκό προσκύνημα κράτησε μέχρι αργά τα μεσάνυχτα. Εν τω μεταξύ, το Δημοτικό Συμβούλιο του Ηρακλείου σε έκτακτη συνέλευση του ψήφισε να ταφεί ο μεγάλος νεκρός με δημόσια δαπάνη στον Ενετικό προμαχώνα του Μαρτινέγκο. Σκάφτηκε βιαστικά μια χωματένια λακκούβα στη κορυφή του τείχους -

ένας στιγματισμένος ανευλόγητος τάφος αντιφατικός με όλα τα ιερά ήθη και τους κανόνες της Ορθοδοξίας.

5 Νοεμβρίου 1957. Ο Μητροπολιτικός ναός του Άγιου Μήνα στις 11 το πρωί ήταν ασφυκτικά γιομάτος. Κάθε δρόμος και σοκάκι του Κάστρου είχε σκεπαστεί από μια τεράστια πυκνή ανθρωποθάλασσα που θρηνούσε σιωπηλά και με αξιοπρέπεια τον μεγάλο νεκρό. Στα μπαλκόνια και τα καταστήματα κυμάτιζαν Εθνικές Θλιμμένες σημαίες. Έκλεισαν τα σχολεία, άνοιξαν παράθυρα και πόρτες και ξεμύτισαν έξω οι Καστρινοί για να αποχαιρετήσουν τον συμπατριώτη τους—την καυτή ανάσα της Κρήτης. Ο Μητροπολίτης Ευγένιος έψαλε την νεκρώσιμη ακολουθία παρουσία του πρωτοσύγκελου αρχιμανδρίτη Φιλόθεου. Ο δήμαρχος του Ηρακλείου, ο συναρχηγός των Φιλελευθέρων Γεώργιος Παπανδρέου, Ο Νορβηγός συγγραφέας Μαξ Τάου, πρυτάνεις του Πανεπιστημίου, ο Υπουργός Παιδείας και Θρησκευμάτων και διάφοροι λογοτεχνικοί σύλλογοι προσφώνησαν και τίμησαν με γενναιοδωρία τον μεγαλύτερο λογοτέχνη του αιώνα μας. Ανάμεσα τους ο λόγιος της Κρήτης Μενέλαος Παρλαμάς.

Η Δημοτική μουσική του Κάστρου προηγήθηκε της νεκρικής πομπής παίζοντας τον Κρητικό ύμνο. Το φέρετρο συνόδευσαν βρακοφόροι και κοπελιές του Λυκείου Ελληνίδων κρατώντας τα κατατεθέντα στέφανα.

Ακολούθησαν η χήρα του νεκρού Ελένη Καζαντζάκη, οι αδελφές του Αναστασία και Μαρία, και Έλληνες επίσημοι. Πήραν σειρά οι φοιτητές της παιδαγωγικής Ακαδημίας και άνθρωποι των γραμμάτων και του θεάτρου, κρατώντας τα βιβλία του Καζαντζάκη και πίσω ακολούθησαν χιλιάδες λαού. Σαν τοποθετήθηκε ο νεκρός μέσα στον πρόχειρο τάφο στην γη που τον γέννησε, η Ελλάδα ολόκληρη έγειρε το κεφάλι και τον μοιρολόγησε. Αυτή την συγκινητική εικόνα ζωγράφισαν οι Ελληνικές εφημερίδες. Η Φιλαρμονική του Δήμου έπαιξε ξανά με δέηση τον ύμνο της Κρήτης: "Από φλόγες η Κρήτη ζωσμένη, τα βαριά της τα σίδερα σπα, και σαν πρώτα χτυπιέται χτυπά, και γοργή κατεβαίνει".

Ρεζίλι γινήκαμε, έγραφε ο Καντιώτης

Μα το άψυχο σώμα του Καζαντζάκη δεν πρόλαβε να αναπαυτεί στην γαλήνη της αιωνιότητας. Την ίδια κιόλας μέρα ο αρχιμανδρίτης Αυγουστίνος Καντιώτης στο Ορθόδοξο περιοδικό της Κοζάνης ΣΠΙΘΑ σφεντόνισε μίζερο φαρμάκι ενάντια στους Έλληνες επίσημους που τόλμησαν να παρασταθούν στην κηδεία του "ανήθικου βλάστημου του Χριστού" και έγραψε με παράφορη οργή: Ρεζίλια των σκυλιών γίναμε. Η συντέλεια των αιώνων έφτασε! Βόθρος ρέει από τους ακάθαρτους ποταμούς από τις σελίδες του ανήθικου. Σήμερα η Ελλάς κηδεύει με δημόσιον δαπάνη ποιόν (;) τον υβριστή της εκκλησίας μας . Φρίκη, ούτε ο υπόνομος των Αθηνών δεν θα ανέδιδε τέτοια δυσωδία. Έφτασε η Δευτέρα παρουσία ! Το θλιβερότερο: ο Μητροπολίτης Ευγένιος παρόλο που ειδοποιήθηκε αυστηρά από την Ιεραρχία άφησε τον βλάστημο να μπει μέσα σε Χριστιανική εκκλησία και παρέστη στην κηδεία του! Εύγε Άγιε της Κρήτης Μητροπολίτη Ευγένιε! Η εκκλησία της Κρήτης έδωσε εξετάσεις σήμερα και μηδενίστηκε στην συνείδηση της Ορθοδοξίας! Ντροπή σας, χυδαιολόγοι της πίστης μας. Να πάτε στην Χάβρες, να πάτε στα τζαμιά αλλά να μην πατήσετε τα πόδια σας σε ιερόν ναό της εκκλησίας μας πρυτάνεις των Πανεπιστημίων , λογοτέχνες και πολιτικοί . Αν ζούσαν σήμερα οι τρεις Ιεράρχες θα σας είχαν αφορίσει όλους σας!

Η Ελένη Κατσουλάκη εξομολογείται: 1972, λίγο μετά το Πάσχα. Το περιοδικό ΤΑΞΙΔΙ των Αθηνών μ' έστειλε στην Κρήτη να κάνω ένα ρεπορτάζ για τον τουρισμό. Ο πρώτος μου σταθμός ήταν το Ηράκλειο - η γενέτειρα του Καζαντζάκη ! Λωλάθηκα , παλάβωσα, έχασα το μυαλό μου. Ο πνευματικός μου έρωτας με τον Καζαντζάκη με παρέσυρε σαν θύελλα στον ανεμοστρόβιλο της πανούργας καρδιάς μου. Τίποτα δεν σταματούσε τον ταύρο μέσα μου που ζητούσε να μονομαχήσει με το κόκκινο πανί της αλήθειας και της δικαίωσης. Μια έρευνα για την κηδεία και τον αφορισμό του Κρητικού συγγραφέα θα ηρεμούσε το σαρκοβόρο σκουλήκι που μ' έτρωγε μέσα μου.

Κατηφόρισα σκυθρωπά τους δρόμους της πρωτεύουσας και σεργιάνισα άσκοπα τα στενά στα σοκάκια της.

Το ιστορικό μουσείο Κρήτης που φιλοξενούσε δυο αίθουσες με προσωπικά αντικείμενα του Καζαντζάκη δεν ήταν πολύ μακριά. Περπάτησα μέχρι εκεί με

λαίμαργη λαχτάρα. Ο Ανδρέας Καλοκαιρινός -που δώρισε το κτήριο στο μουσείο Κρήτης- ήταν ένας σπάνιος άνθρωπος. Μορφωμένος, αξιοπρεπής, ευγενικός. Οσφράνθηκε την συμπόνια μου για τον Καζαντζάκη από την πρώτη στιγμή και ένιωσε την έντονη ταραχή που φώλιαζε μέσα μου. Μια μέρα καθώς το 'φερε η κουβέντα τον ρώτησα για τον αφορισμό του Καζαντζάκη. Ο Ανδρέας σοβαρεύτηκε μεμιάς και κούνησε αρνητικά το κεφάλι. Κάτι πήγε να πει, αλλά κοντοστάθηκε.

-Κάτι ξέρετε και δεν θέλετε να μιλήσετε?

- Πήγαινε στην Αρχιεπίσκοπο της Κρήτης Ευγένιο να του μιλήσεις, μου απάντησε επιτακτικά. Μην του πεις ότι σε έστειλα εγώ. Είσαι τετραπέρατη Κρητικιά, θα βρεις ένα τρόπο να τον ψαρέψεις. Τότε και μόνο θα μάθεις πράγματα για τον Καζαντζάκη πού 'ναι θαμμένα χρόνια. Ούτε μια χούφτα άνθρωποι στον κόσμο δεν τα ξέρουν. Αν τον καταφέρεις να σου μιλήσει, θα είσαι η μεγαλύτερη κατάσκοπος του αιώνα! Μετά έλα εδώ και θα σου 'χω την μεγαλύτερη έκπληξη της ζωής σου—το πιο πολύτιμο υλικό για την ερευνά σου για τον Καζαντζάκη!

Ένα μυστικό που ούτε μια χούφτα άνθρωποι δεν το ξέρουν

Η Κατσουλάκη νοιώθει την έξαψη του δημοσιογράφου που κυνηγά το ρεπορτάζ της ζωή του

«Το ίδιο κιόλας απόγευμα -γράφει- βρέθηκα στα σκαλιά της Αρχιεπισκοπής Κρήτης. Έτρεμαν τα χέρια μου και τα πόδια μου λύγισαν. Σίμωσα ένα βυζαντινικό παπαδάκι, όμορφο ντροπαλό και καλοσυνάτο. Του 'πα ότι δουλεύω για το περιοδικό ΤΑΞΙΔΙ και θέλω να πάρω συνέντευξη από τον Αρχιεπίσκοπο. Ήξερα ότι δεν θα με δεχτεί αν δεν ήταν κάτι εκκλησιαστικό και ρώτησα τι είναι η μεγαλύτερη αδυναμία του Αρχιεπισκόπου που θα τον αναγκάσει να μου παραχωρήσει μια συνέντευξη.

-Το μεγαλύτερο όνειρο του Αρχιεπισκόπου, ψιθύρισε ταραγμένο το παπαδάκι χωρίς να με κοιτάζει είναι να χτίσει μια σχολή Βυζαντινής εικονογραφίας και να την ονομάσει EL GRECO σε τιμή του Κρητικού ζωγράφου Δομήνικου Θεοτοκόπουλου.

-Σε παρακαλώ, μπορείς να με βοηθήσεις? Θέλω να γράψω ένα άρθρο για την σχολή και την ευγενή προσπάθεια του Αρχιεπισκόπου. Θα μπορέσεις να μου κλείσεις

ραντεβού? Θα σου έχω ευγνωμοσύνη για πάντα!

Το καλοσυνάτο, αγνό πρόσωπο του νεανικού κληρικού γύρισε πίσω σε δέκα λεπτά, κατακόκκινο, με τα μάτια χαμηλωμένα.

-Αύριο στις 11 το πρωί σας έκλεισα ραντεβού με τον Αρχιεπίσκοπο!

Η καρδιά μου με ένα σάλτο χόρεψε Κρητικό πεντοζάλη στον ρυθμό μιας αόρατης λύρας και στα κρυφά τραγούδησε μια τρυφερή μαντινάδα. Μου 'ρθε να αγκαλιάσω το παπαδάκι και να το φιλήσω από την χαρά μου, αλλά κρατήθηκα. Από νευρικότητα, είχα σταθεί από τις δέκα το πρωί έξω από την Αρχιεπισκοπή. Παρόλο που ψιχάλιζε, άρχισα να ιδρώνω. Το ευγενικό παπαδάκι με πλησίασε αργότερα ντροπαλά και με οδήγησε στην αίθουσα που με περίμενε ο Αρχιεπίσκοπος Ευγένιος. Κυπαρισσένιος, εύσωμος επιβλητικός, μου 'δωσε το χέρι του να το φιλήσω. Δεν ξέρω τι βιδώθηκε στο μυαλό μου κείνη την αστραπιαία στιγμή και του λεω με ναζιάρικο χαμόγελο.

-Σεβασμιότατε αν μου φιλήσετε το δικό μου, θα σας φιλήσω το δικό σας!

Ο Ιεράρχης άλλαξε χρώμα και έμεινε με ανοιχτό το στόμα. Και πριν προλάβει να συνέλθει του λέω αστεειυόμενη:

-Καλέ, πως βγήκατε εσείς λαμπάδα και εγώ κερί? Ούτε στην μέση δεν σας φτάνω!

Κράτησε το στομάχι του από τα τρανταχτά γέλια και έτσι έσπασε ο πάγος μεταξύ μας. Μιλούσαμε πια σαν παλιοί καλοί φίλοι. Μου πρόσφερε ένα δίσκο από Λαμπριάτικα κουλουράκια, κόκκινα αυγά και τσουρέκι. Μου μίλησε με ενθουσιασμό για ώρα πολύ για την σχολή εικονογραφίας. Με ρώτησε πως μου φάνηκε το Ηράκλειο. Τότε ταραχτήκα. Βούτηξα την ευκαιρία από τα μαλλιά.

-Τα Χανιά είναι πιο όμορφα, γραφικά, η γενέτειρα του Βενιζέλου! Το μόνο που έχει να καυχιέται το Ηράκλειο είναι ο τάφος του Καζαντζάκη!

Γέλασαν τα μουστάκια του Αρχιεπισκόπου. Τέντωσε με περηφάνια τις Θεόρατες πλάτες του και κορδώθηκε σαν παγώνι.

-Εγώ τον αγαπούσα πολύ τον Καζαντζάκη, μου εξομολογείται χωρίς δισταγμό. Τον θαύμαζα στα κρυφά. Ξέρετε, η εκκλησία είναι στενοκέφαλη. Δεν μπορούσα να εκφράσω τα πραγματικά μου αισθήματα.. Θα με πετούσαν έξω. Έχω διαβάσει όλα του τα βιβλία του. Τι πένα είναι αυτή κοπελιά μου; Πιάνει πουλιά στον αέρα! Ο

Καζαντζάκης κατά μένα είναι ο πρωτοφάλης της παγκόσμιας λογοτεχνίας. Η εκκλησία τον παρεξήγησε. Ο Καζαντζάκης ήταν φιλόσοφος και αλληγορικός συγγραφέας.

-Μα η εκκλησία τον αφόρισε!

-Δεν είναι αλήθεια. Ο Καζαντζάκης ποτέ δεν αφορίστηκε, αγαπητή μου. Η Ιερά Σύνοδος τον καταράστηκε και τον αφόρισε και ζήτησε από τον Πατριάρχη Αθηναγόρα να επικυρώσει την αφόριση του. Ο Πατριάρχης πέταξε την αίτηση σ' ένα συρτάρι και ακόμα εκεί είναι. Ποτέ δεν την υπέγραψε. Όχι μόνο αυτό, αλλά τα βιβλία του Καζαντζάκη στολίζουν και τώρα ακόμα την βιβλιοθήκη του Πατριαρχείου! Είχα μείνει άφωνη, λύγισαν τα γόνατα μου. Έκαμα κόμπο την καρδιά μου και σώπασα.

-Εγώ, δεσποινίς Κατσουλάκη πήγα και στην κηδεία του! Παρ' όλες τις απειλές, διαταγές, εκκλήσεις και κατάρες που πήρα γραπτώς και προφορικώς -μπροστά μου και πίσω από την πλάτη μου- έδωσα άδεια να μπει η σωρός του στον Άγιο Μηνά και έκανα μάλιστα και την νεκρική δέηση!

-Δεν φοβηθήκατε?

-Ήταν δύσκολη η θέση μου. Είχα μεγάλη πίεση και από την Ιεραρχία και από τις τοπικές αρχές. Αν δεν άφηνα την σωρό του Καζαντζάκη στον Άγιο Μηνά, θα γινόταν η επανάσταση του 1821 και θα αιματοκυλιόμαστε εδώ κάτω! Οι Κρητικοί το 'χαν πάρει πολύ πατριωτικά το θέμα. Ήταν ανήμερα θηρία! Στην κηδεία κόντεψε να γίνει μεγάλο μακελειό. Κάμποσοι κληρικοί χωρίς ράσα ακολούθησαν την νεκρική πομπή βρίζοντας τον νεκρό, αρπάχτηκαν στα χέρια με ντόπιους Κρητικούς. Δύσκολες ώρες και για μένα ένα ανώτατο κληρικό!

-Εσείς τον θάψατε?

-Όχι, αλίμονο μου! Θα με αφόριζε η Ιερά Σύνοδος! Είχαμε διαταγή να μην γίνει η ταφή του από κανένα Ορθόδοξο παπά. Εγώ δεν ήμουν κοντά στην σωρό του Καζαντζάκη.

-Οι εφημερίδες έγραψαν ότι θάφτηκε από ιερέα ο Καζαντζάκης.

-Ο κόσμος είχε άγνοια. Όταν έφτασε η σωρός του στο Μαρτινέγκο, κάποιος έβγαλε επικήδειο λόγο. (Σημείωση: Τον επικήδειο εκφώνησε ο Μενέλαος Παρλαμάς) Μα κανείς κληρικός δεν ήταν γύρω για να θάψει τον νεκρό. Σκεφτείτε τώρα μπροστά στα μάτια όλου του κόσμου και τις φωτογραφικές μηχανές του διεθνούς τύπου! Πουθενά παπάς. Οι Βρακοφόροι Κρητικοί άρχισαν να φουρτουνιάζουν, έμαθα από άλλους παρόντες, άναψαν τα αίματα και ήθελαν να βουτήξουν το φέρετρο και να το θάψουν με τα ίδια τους τα χέρια. Κείνη την τραγική στιγμή ως εκ θαύματος παρουσιάστηκε ένα νέος παπάς με ράσα και με θυμιατό! Ούτε ήξερα ποιος ήταν και πως βρέθηκε εκεί, από πού ξεφύτρωσε! Κανείς δεν ήξερε!

-Τώρα ξέρετε ποιος ήταν?

-Αρκετά, είπαμε κοπελιά. Ας αφήσουμε αυτήν τη συζήτηση για τον Καζαντζάκη και δώσε μου το τηλέφωνο σου στο ξενοδοχείο που μένεις να σε καλέσω για τραπέζι μια από αυτές τις μέρες. Και στείλε μου το περιοδικό όταν θα γράψεις το άρθρο για την σχολή εικονογραφίας.

Τον φίλησα στο μάγουλο και πήδηξα τα σκαλιά σαν αγριοκάτσικο.

Ο παπάς που έθαψε τον Καζαντζάκη και η ιστορία του

Κοντεύουν σχεδόν 50 χρόνια από τότε και το όνομα του Ιερέα παραμένει ακόμη πολύτιμο μυστικό ολίγων στην Κρήτη. Ένας άνθρωπος σεμνός που βοηθήθηκε από την ανωνυμία. Άλλωστε όποιος τον δει και τον ακούσει δεν μπορεί να του αρνηθεί μία υπόσχεση. Την ίδια υπόσχεση που του 'δωσε τότε η Ελένη Κατσουλάκη. Η ίδια περιγράφει:

«Το άλλο πρωί πριν ακόμα ανοίξει το μουσείο είχα κουκουβίσει στα σκαλοπάτια. Ο Ανδρέας Καλοκαιρινός μόλις με είδε έλαμψε το πρόσωπο του.

- Συγχαρητήρια, τα κατάφερες!

-Ναι!

-Σου είπε ο Αρχιεπίσκοπος ότι δεν αφορίστηκε ο Καζαντζάκης?

-Ναι! Απίστευτο!

-Για τον παπά που τον έθαψε?

-Ναι, αλλά δεν μου είπε ποιός ήταν.

-Θα σου το πω εγώ!

Ποτέ μου δεν ένιωσα τέτοια θεϊκή ευγνωμοσύνη για τον χωματένιο άνθρωπο.

Ξεκόμισα από τον τοίχο και άρχισα να κλαίω. Μου έδωσε το όνομα, την διεύθυνση και τον τόπο που έμενε ο άγνωστος παπάς που είχε το Διγενικό θάρρος και το αντρίκειο φιλότιμο να λιποταχτήσει από τις μίζερές μικρότητες και τις ξεδιάντροπες καταπιέσεις της εκκλησίας και σαν παπάς με συνείδηση να κάνει την κηδεία του μεγάλου καλλιτέχνη.

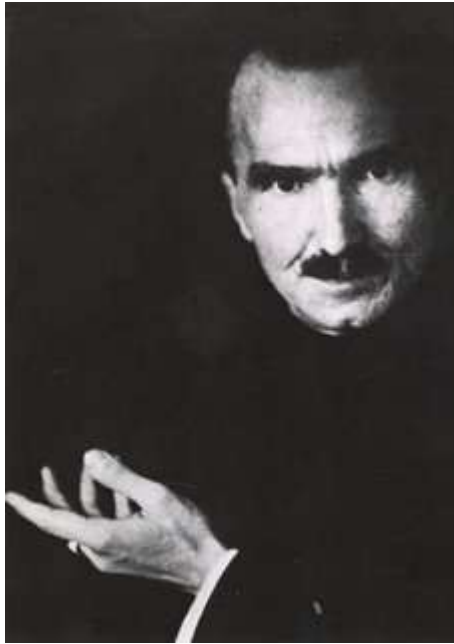
-Να μου υποσχεθείς ότι ποτέ δεν θα αναφέρεις το όνομα του καλού τούτου ανθρώπου. Υπόσχεσαι?

-Υπόσχομαι!

Σαν χτύπησα δειλά την πόρτα του σπιτιού του καλοσυνάτου ήρωα παπά, νόμιζα ότι θα σταματούσε η αναπνοή μου. Μου άνοιξε την πόρτα με ένα ήρεμο, απλοϊκό χαμόγελο γιομάτο αγάπη.

-Καλώς ήλθατε στο φτωχικό μου. Σε τι μπορώ να σας φανώ χρήσιμος?

Του 'πα την αλήθεια. Δεν έδειξε φόβο ή έκπληξη. Απλά και σεμνά μου ζήτησε να μην αναφέρω τ' όνομα του στην έρευνα για τον Καζαντζάκη, μόνο την ιστορία..

-Ποτέ, σας το ορκίζομαι!

-Τον Νοέμβριο του 1957 ήμουνα στρατιώτης και παπάς και υπηρετούσα την Θητεία μου στο Ηράκλειο. Μια μέρα πριν την κηδεία του Καζαντζάκη, ο διοικητής κάλεσε όλους τους στρατιωτικούς και έδωσε διαταγή να μην βγει κανείς έξω από το στρατόπεδο στις 5 Νοέμβριου. Οι αρχές και ο στρατός φοβόνταν μεγάλες φασαρίες, γιατί είχε έρθει εκκλησιαστική διαταγή να μην ταφεί ο Καζαντζάκης. Όταν θα το 'παιρναν χαμπάρι οι Κρητικοί θα έκαναν μεγάλες φασαρίες. Εγώ σαν παπάς ένιωσα πολύ άσχημα. Η συνείδηση μου με πείραζε πολύ. Ήμουν παπάς. Δεν άντεχα να πάρω στον λαιμό μου τέτοιο άδικο. Δεν μπορούσα να αρνηθώ τα ιερά μυστήρια σ' ένα βαπτισμένο Χριστιανό που δεν έκανε ποτέ κάτι ανήθικο ή εγκληματικό. Όσο αφορά τα βιβλία του δεν είμαι εγώ άξιος να τον κρίνω.

-Πως τα καταφέρετε?

-Το 'σκασα κρυφά από τον στρατό την μέρα της κηδείας. Πήρα αθόρυβα τα ράσα μου και έτρεξα στον Μαρτινέγκο και τον έθαψα.

-Ο κόσμος που περίμενε στον Μαρτινέγκο ήξερε τι έγινε?

-Όχι. Όλοι νόμισαν ότι με έστειλε η εκκλησία να τον κηδέψω. Είχαν δει και τον Μητροπολίτη Ευγένιο στον Άγιο Μηνά. Δεν ήξερε κανείς τι γινόταν στα παρασκήνια!

-Τιμωρηθήκατε?

-Ναι. Πέρασα από στρατιωτικό δικαστήριο και μπήκα φυλακή για έξη μήνες!

Κοίταξα κατάματα τον ανώτατο τούτο άνθρωπο, με απέραντη ευλάβεια. Του 'πιασα τα χέρια με τρυφεράδα και τα φίλησα με όλη μου την ειλικρίνεια. Ήταν η πρώτη και η τελευταία φορά που φίλησα τα χέρια ενός κληρικού!».

Δεν θα δημοσιευθεί ποτέ, ακριβώς επειδή αυτή είναι η αλήθεια

Το μυστικό αποκαλύφθηκε! Θα περίμενε κανείς να δημοσιοποιηθεί κιόλας. Όμως η εποχή δεν ήταν έτοιμη για αποκαλύψεις. Η Κατσουλάκη λέει:

«Σαν γύρισα στην Αθήνα, ο αρχισυντάκτης του περιοδικού ΤΑΞΙΔΙ με απέλυσε και με το δίκιο του. Σαν είχα την έρευνα έτοιμη την έδωσα σε ένα φίλο Κρητικό, δημοσιογράφο που δούλευε για το περιοδικό ΕΠΙΚΑΙΡΑ, και ήταν ανταποκριτής μιας Ελληνοαμερικανικής εφημερίδας. Μετά από κάμποσες μέρες ανείπωτης αγωνίας συναντηθήκαμε στο πλατεία Συντάγματος για καφέ. Φαινόταν σκοτεινιασμένος.

-Τι έγινε με την έρευνα του Καζαντζάκη? Τι είπαν οι εφημερίδες, τα ΕΠΙΚΑΙΡΑ?

-Ότι θα πας πέντε χρόνια φυλακή αν προσπαθήσεις να την δημοσιεύσεις, μου απάντησε ωμά, σχεδόν με θυμό. «Ξέχαστο Ελένη. Αυτήν την έρευνα σου συνιστώ σαν φίλος να την κάψεις. Ποτέ δεν θα δημοσιευθεί στην Ελλάδα. Τόσο αγαθή είσαι? Ξύπνα!

-Μα είναι αλήθεια!

-Για αυτό ακριβώς δεν θα δημοσιευθεί ποτέ, γιατί είναι αλήθεια!

Κραυγές οργής και φρίκης υψώθηκαν μέσα μου. Αισθάνθηκα σαν κάποιος να ξερίζωσε την καρδιά μου και να την πέταξε σ' ένα αγκαθωτό γκρεμό, χωρίς έλεος.

Μα δεν το 'βαλα κάτω. Μετέφρασα το κείμενο στα Αγγλικά και το 'στειλα στο Αμερικανικό περιοδικό NEWSWEEK. Το περιοδικό δέχτηκε το κείμενο για τον Καζαντζάκη σαν πληροφοριακή πηγή και φυλάχτηκε στην βιβλιοθήκη του. Αργότερα έστειλα την έρευνα στη Ελένη Καζαντζάκη. Η χήρα του Καζαντζάκη την δέχτηκε όπως ένας σταυρωμένος περίμενε με λαχτάρα την ανάστασή του. Τότε και μόνο ένιωσα ότι είχα κάνει το χρέος μου!

Το 2003 το σαρκοβόρο σαράκι της δικαίωσης άρχισε πάλι να τρώει τα σωθικά μου και αποφάσισα να ξαναγράψω στα Ελληνικά την έρευνα για τον Καζαντζάκη. Ο Αρχιεπίσκοπος Ευγένιος Ψαλιδάκης είχε πεθάνει το 1978. Ο Ανδρέας Καλοκαιρινός το 1992. Έστειλα -χωρίς να ελπίζω- φαξ στον Μητροπολίτη Μελέτιο, αρχιγραμματέα της Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης και ζήτησα επίσημη επιβεβαίωση σχετικά με τον αφορισμό του Καζαντζάκη.

Μα η μοίρα και το ριζικό είναι αναπάντεχο και γνέθει τις δικές του σαϊτιές. Πριν από κάμποσες εβδομάδες, καθώς ψαχούλευα ένα αραχνιασμένο κουτί γιομάτο ποιήματα—σπίθες της νιότης, βρήκα στα Ελληνικά την έρευνα του Καζαντζάκη! Τα χέρια μου έτρεμαν σαν επιληπτικά. Τα μάτια μου θόλωσαν. Ήταν το πνεύμα του μεγάλου

συγγραφέα που ζητούσε δικαίωση ? Δεν ξέρω. Οι κιτρινισμένες σελίδες είχαν φαγωθεί και δύσκολα διαβάζονταν. Κάθισα και το ξανάγραψα. Ήταν μια εσωτερική ανάγκη και ένα ιερό χρέος για να τιμήσω τον πνευματικό άνθρωπο που δεν υποτάσσεται σε καλόβουλες αυλές και δεν αναπαύεται σε καρποφόρα , εφήμερα λιβάδια, παρά φορτώνει το δισάκι της ευθύνης στον ώμο και παίρνει το κακοτράχαλο μονοπάτι για να βρει την αγκαθωτή αλήθεια.

Με αγάπη,
Ελένη Κατσουλακη

Σημείωση: Στις 29 Ιουνίου του 2003 έλαβα ένα συστημένο επίσημο γράμμα από την Ιερά Σύνοδο του Πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης που επιβεβαιώνει μετά από 50 χρόνια άναντρης σιωπής, ότι δεν υπάρχει αφορισμός του Καζαντζάκη στα αρχεία τους.

Η ιστορία έχει ένα δικό της τρόπο να προβαίνει σε "διορθώσεις".

Ετικέτες [Αποστάγματα](#)

[Permalink για το "Η αλήθεια για τον ΜΗ αφορισμό του Καζαντζάκη"](#)

Μέχρι εδώ έφτασε ο δικός μου ...oistros

31 Comments:

[Lamiotis](#) said...

Τέλειο το ποστ. Τέλειο & αψεγάδιαστο. Άσε που πολλά από αυτά που αναφέρεις δεν τα ξερα. Μπράβο σου και πάλι μπράβο.

[20/8/06 19:37](#)

[Greg](#) said...

Πολύ ωραίο post!

Γράφεις:

Όχι πως δεν προσπάθησε το Ιερατείο της εποχής να εξοντώσει την "απειλητική" σκέψη του Τελευταίου Πειρασμού

Μια και μ' αρέσει να θεολογώ (αγνωστικιστής γαρ) ποιά ήταν η απειλή; (άφησα λίγο πριν το ίδιο ερώτημα σε προηγούμενο post σου για τον Καζαντζάκη)

Και μάλιστα σε Ορθόδοξους και Καθολικούς;

[20/8/06 19:57](#)

[oistros](#) said...

@ Iamiotis

καλώς όρισες και ευχαριστώ. Έλεγα και πριν. Υπάρχουν ως αρχεία στον υπολογιστή μου και ήθελα από καιρό να τα μεταφέρω εδώ. :)

[20/8/06 20:31](#)

[oistros](#) said...

@ greg

απάντησα και πριν. Ούτε εγώ θεολογώ. Θεωρώ τον Καζαντζάκη θύμα της συγκυρίας. Αν εννοείς ότι έβαλε στην θεολογική του άποψη Νίτσε και αριστερό προφίλ και αυτό ενόχλησε την εκκλησία ειλικρινά δεν το ξέρω. Αδυνατώ να συλλάβω το δικό τους μήκος κύματος. Πάντα αδυνατούσα :)

[20/8/06 20:35](#)

[ovi](#) said...

Σ' ευχαριστώ!!!

[20/8/06 21:23](#)

[Μαύρος Γάτος](#) said...

Μπράβο, Οίστρε, πολύ πετυχημένο.

Δυστυχώς έχει πολλά και σοβαρά λάθη, που δεν μπόρεσα να καταλάβω αν είναι της δημοσιογράφου ή δικά σου... "αφορεσμός-θα με αφορούσε- τον αφόρεσαν" - αλλά εσύ στον τίτλο λες 'αφορισμός', άρα σίγουρα είναι από το πρωτότυπο, περίεργο για δημοσιογράφο, έχει και αρκετά και χοντρά ορθογραφικά λάθη... Διόρθωσέ τα αν μπορείς, είναι κρίμα γιατί αδικουν το εξαιρετικό κατά τα άλλα κείμενο.

Ελπίζω να μη σε έπρηξα, και πάλι συγχαρητήρια για το ποστ

Σ:)))

[20/8/06 21:26](#)

[oistros](#) said...

Γεννηθήτω το θέλημα σου μαύρε Γάτε. Αν και δεν ξέρω αν πρέπει να παρεμβαίνει κανείς έτσι στα πρωτότυπα αλλά για το συγκεκριμένο μάλλον έχεις δίκιο. Ελπίζω να είναι καλύτερα τώρα

[20/8/06 21:34](#)

[oistros](#) said...

Θάνο

για σένα το ετοίμαζα. Σε μία πιο περιποιημένη μορφή μάλλον. Για να μη νομίσεις ότι σε ξέχασα :))

[20/8/06 21:39](#)

[newManifesto](#) said...

τι είναι "διχαλόβεργα"?

[20/8/06 21:46](#)

[oistros](#) said...

Γελάω. Οι κρητικοί την λένε και "χαχαλόβεργα". Κλαδί από δίχαλο ελιάς που πονάει ιδιαίτερα όταν προσγειώνεται σε γυμνή επιδερμίδα (όπως η δική σας)

[20/8/06 21:55](#)

[confused](#) said...

Ευχαριστώ :)

[20/8/06 22:11](#)

[Πάνος](#) said...

Μπράβο!

[20/8/06 22:12](#)

[Μαύρος Γάτος](#) said...

Και ξανά μπράβο.

Σ:))))))

[20/8/06 22:20](#)

[ovi](#) said...

Με συγκινείς. Δεν ξέρω αν μπορώ να πω τίποτα άλλο!!! Πολλά φιλιά!

[20/8/06 23:43](#)

[Marilina](#) said...

συγκλονιστικό.... άφωνη

[20/8/06 23:52](#)

[ovi](#) said...

Σε δύο ταμπλό!!!

Πολλές φορές θέλω να πιστεύω οτι έχω διαβάσει όσο τουλάχιστον μπορούσα περισσότερο σε όλη μου τη ζωή, η σχέση μου όμως με τον Καζαντζάκη παραμένει μέσα σε όλα αυτά τα χρόνια και πολλά βιβλία πολύ μοναδική. Και συνεχίζω να διαβαζω τα βιβλία του και συνεχίζω πάντα να βρίσκω κάτι καινούργιο ή να ξαναβρίσκω κάτι δικό μου που είχα χάσει.

Κι όταν ακόμη έφυγα από την Ελλάδα σιγούρεψα οτι τα βιβλία του Καζαντζάκη ήταν μαζί μου!!!

Σε ευχαριστω πάρα πολύ!

Οσο για το καιρό εδώ ... αυτή τη στιγμή 17 και ψυχρούλα. :)

[20/8/06 23:56](#)

[ovi](#) said...

...και εάν δεν σε πειράζει θα το συμπεριλάβω στο ...τέλος Αυγούστου!!!

[21/8/06 00:02](#)

[oistros](#) said...

Με πειράζει!! Θα το τελειώσω όπως θέλω εγώ. Θα το δουλέψω λίγο ακόμη και θα το έχεις μετά. Σε κανα δύο μέρες δηλαδή. Φιλιά

[21/8/06 00:07](#)

[Καπετάνισσα](#) said...

Αγκαλιές μεγάλες.

Και χειροκρότημα μέχρι ν' ανάψουν οι παλάμες.

Υπόκλιση σου πρέπει.

[21/8/06 01:00](#)

[Λίτσα](#) said...

Σχολαστικές λεπτομέρειες:

Ο Καζαντζάκης παραπέμφθηκε σε δίκη δύο φορές. Πρώτα, το 1928: μετά από πρόσκληση του Γληνού, ο Καζαντζάκης και ο ελληνορουμάνος Παναΐτ Ιστράτι μίλησαν σε μια συγκέντρωση στο θέατρο "Αλάμπρα" για τη Σοβ. Ένωση. Η ομιλία του Ιστράτι ξεσήκωσε το ακροατήριο, που προχώρησε σε θορυβώδη διαδήλωση, προκαλώντας την επέμβαση της αστυνομίας. Ο Καζαντζάκης και ο Γληνός παραπέμφθηκαν σε δίκη ως υπεύθυνοι για τη διαδήλωση. Η δίκη έγινε μερικούς μήνες αργότερα - παρουσιάστηκε μόνον ο

Γληνός (ο Καζαντζάκης ήταν στο Κίεβο) και αθώωθηκε.

Τη δεύτερη φορά ήταν το 1930, εξαιτίας της Ασκητικής, που χαρακτηρίστηκε άθεο και αντεθνικό βιβλίο - αυτή η δίκη δεν έγινε ποτέ.

Το θέμα αν ο ΝΚ ήταν χριστιανός ή όχι σηκώνει πολλή συζήτηση - σε πολλά σημεία δεν δέχεται κάποια βασικά δόγματα (πολύ μεγαλύτερη ήταν η επίδραση του Μπερζόν στη διαμόρφωση και των Θρησκευτικών του αντιλήψεων). Αλλά το ζητούμενο δεν είναι αν υπήρξε άθεος ή όχι - δηλ. αν ήταν άθεος θα ήταν δικαιολογημένες οι αντιδράσεις;

Σχόλιο-σεντόνι βγήκε πάλι, αλλά φταίει η οίστρος που βάζει τέτοια ωραία post.

[21/8/06 02:28](#)

[Krotkaya](#) said...

μπράβο σου, εξαιρετικό.

(μολονότι προσωπικά πιστεύω πως και αλήθεια να ήταν ο αφορισμός σε τίποτα δεν αφαιρεί απο το μεγαλείο του Καζαντζάκη, απλώς η Εκκλησία ρεζιλεύτηκε. Προσωπικά ποσώς με ενδιαφέρει η γνώμη των παπάδων...)

[21/8/06 03:12](#)

[magica](#) said...

Oistros θα σε αναφέρω πάραυτα στο BlogSpace (αμέσως μόλις πιω καφέ δηλαδή διότι ακόμα υπνοβατώ, δύσκολο το ξύπνημα των ανθρώπων νυχτερίδων βλέπεις). Ξέρεις κατέβηκε ένας φίλος Κρήτη αυτές τις μέρες, με ρώτησε τι θέλω να μου φέρει πριν φύγει και του ζήτησα να ξαναβγάλει φωτογραφία τον τάφο του Καζαντζάκη και να μου τη φέρει. Πάω να κάνω έναν κουβά καφέ και να αγοράσω τσιγάρα. Επιστρέφω εντός ολίγου (ναι καλά κατάλαβες εδώ θα μείνω για το μεσημέρι, δε πάω πουθενά)!

[21/8/06 15:54](#)

[homelessMontresor](#) said...

Τι να πώ άλλο? Τα είπαν όλα οι προηγούμενοι! Τάρα πολύ ενημερωτικό πράγματι!

[21/8/06 19:09](#)

[Ο Επαγγελματίας Δύσπιστος](#) said...

Μετά από φορές ξανά και ξαναδιάβασμα... εξαιρετική δουλειά. Αν και...

Αλλα λόγια ν' αγαπιώμαστε: Γάτε, και κατ' επέκταση Oistre, "αφορισμός" και "αφορεσμός". Και οι δυο όροι υπάρχουν. Αν και σωστός ετυμολογικά και γραμματικά είναι ο πρώτος, σαν υπέρμαχος της χρησικτησίας στη γλώσσα, υπεραμύνομαι του επίσης συνήθους "αφορεσμός". Μπαμπινιώτης, σ.328

"Τον αφορέσανε", ακούγεται συχνά στο χωριό. Σωστό ή λάθος, τι νόημα έχει. Η γλώσσα δεν ζητάει τη γνώμη μας για το δρόμο που θα τραβήξει.

[22/8/06 11:52](#)

[Justelene](#) said...

Ο Καζαντζάκης είναι ο αγαπημένος μου Έλληνας συγγραφέας. Τον θεωρώ ιδιοφυΐα.. Ήξερα ότι δεν είχε αφοριστεί αλλά εσύ με κάλυψες πλήρως.. Ευχαριστώ πολύ και καλημέρα!!

[28/8/06 11:35](#)

[s.frang](#) said...

Εγώ έχω την πεποίθηση ότι ο Καζαντζάκης είχε αφορίσει το παπαδαριό πολύ πριν κι έτσι δεν είχε νόημα να αφορίσουν αυτοί κάποιον που δεν τους έδινε σημασία...

[3/9/06 21:55](#)

[Lupus in Anorexia](#) said...

Σ' ευχαριστώ πολύ, φιλε!

[28/10/06 04:24](#)

[Antifonitis](#) said...

Πολυ ωραιο και πληρες post.

Να προσθεσω μονο, εστω και με καποια καθυστερηση, στα σχολια οτι οι βασικοι λογοι για τους οποιους ο Καζαντζακης δεν αφοριστηκε τελικα ηταν οτι α)ως Κρητικος υπαγοταν στην δικαιοδοσια της αυτοκεφαλου Εκκλησιας της Κρητης και β) επενεβησαν "υψηλα προσωπα" οπως η ψυχαναλυτρια,μαθητρια του Freud, Μαρία Βοναπάρτη, Τριγκίπισσα Γεωργίου της Ελλάδος, στην οποια ο Καζαντζακης αφιερωσε τον "Τελευταιο Πειρασμο".

Οσο για τους " βαθυτερους Θεολογικους λογους" πισω απο τη συγκρουση με την Εκκλησια μην τους ψαχνετε γιατι δεν θα τους βρειτε!

Η Αρχιεπισκοπή Βορείου και Νοτίου Αμερικής κάνοντας μια ΧΟΝΤΡΗ ΓΚΑΦΑ

απαγόρευσε το βιβλίο «Ο Καπετάν Μιχάλης Μαυριδης»!!!

Μαυριδης ήταν ο εκδότης (εκείνη την εποχή) του βιβλίου του Κ. και το όνομα του αναγραφόταν κάτω χαμηλά στο εξώφυλλο αλλά οι παπαδες το εξέλαβαν ως μέρος του τίτλου και τον καταδίκασαν και αυτόν!

Κλείνοντας να πω ότι το 2007 για τα πενήντα χρόνια από το θάνατο του Κρητικού συγγραφέα η "Διεθνής Εταιρεία Φίλων Ν.Καζαντζάκη" (της οποίας τυγχάνω μέλος) ετοιμάζει μια σειρά από μεγάλες εκδηλώσεις σε όλο τον κόσμο.

[5/11/06 18:15](#)

[oistros](#) said...

Αγαπητέ Αντιφωνητή
κρίμα που δεν βρήκα άλλο τρόπο να επικοινωνήσω μαζί σας. Το γράφω λοιπόν εδώ ελπίζοντας να το δείτε. Θα περιμένω νέα για τα περί των εκδηλώσεων και ελπίζω να μεταφέρετε τους χαιρετισμούς μου στον ακούραστο Στασινάκη. Το e mail μου είναι στην πρώτη σελίδα δεξιά. Σας ευχαριστώ

[5/11/06 18:20](#)

[iakovos](#) said...

Απίθανο το ποστ, και ωραίες οι εντυπώσεις όλων! Από πού όμως έλαβε τα κείμενα ο οίστρος, ειδικά αυτά που έγραψε η Ελένη Κατσουλάκη κανένας δεν ενδιαφέρθηκε; Ας μην επεκταθώ, γιατί αξία έχει το ότι 'τα βρήκε', όχι το 'από πού τα έλαβε'. Ούτε ενδιαφέρει αν ο υποφαινόμενος ήταν εκείνος που παρακίνησε την Ελένη Κατσουλάκη να κάνει την έρευνα στο Πατριαρχείο με υπόσχεση να δημοσιευτεί για πρώτη φορά στο περιοδικό της Αυστραλίας "Ο Λόγος".

Αλλά σημειώνω για όλους να γνωρίζουν, έχουν πολλά ν' ακούσουν ακόμη για το Ν. Καζαντζάκη. Λίαν συντόμως, κι όταν ανοίξουν οι πόρτες της αλήθειας, τα μισόλογα και οι θριαμβολογίες θα πάρουν το δρόμο του δικού τους τάφου... Κι αυτός ο τάφος ποτέ δεν θα γράφει επάνω 'δεν ελπίζω τίποτα...'.

Πάντα σκεπτόμενος το πόσο Έλληνας θα ήθελα να ήμουν, όχι το πόσο Έλληνας νομίζω πως είμαι...

[29/1/07 01:15](#)

[johnny_g](#) said...

"καλό το παραμύθι σας αλλά δεν έχει δράκο" λέει ένα γνωμικό
Αξίζουν συγχαρητήρια στον δημιουργό του blog, και μόνο για το θέμα με το οποίο ασχολείται και προβάλλει.
Ωστόσο η αλήθεια καμιά φορά είναι πεζή, διαψεύδει και μας προσγειώνει από την ρομαντική μας διάθεση.
Πολλά λοιπόν από τα σημεία του γλαφυρού ρεπορτάζ και της μαρτυρίας που μεταφέρονται στο blog σηκώνουν και δεύτερη ανάγνωση.
Θα περιοριστώ, επί του παρόντος, στις παρακάτω απαραίτητες διευκρινίσεις

και πληροφορίες.

-Ο Καζαντζάκης όντως δεν αφορίστηκε ποτέ. Αυτό είναι γνωστό, δεν είναι κάτι καινούργιο, και η έγγραφη μαρτυρία του αρχειοφύλακα του Οικουμενικού Πατριαρχείου μάς πληροφορεί απλά για άλλη μιά φορά για κάτι γνωστό.

-Είχε γίνει εισήγηση όντως προς τον Οικουμενικό Πατριάρχη Αθηναγόρα να αφορίσει, ως αρμόδια εκκλησιαστική αρχή, τον Κρητικό συγγραφέα, αλλά εκείνος προς τιμήν του αρνήθηκε.

-Η Εκκλησία της Ελλάδος, τουλάχιστον το μεγαλύτερο μέρος της ιεραρχίας της πολέμησε τον Καζαντζάκη. Αυτό είναι γεγονός. Αυτός είναι και ο λόγος που μετά τον θάνατό του δεν επέτρεψε να εκτεθεί σε λαϊκό προσκύνημα η σωρός του στη Μητρόπολη, όπως επιθυμούσαν οι οικείοι του και αντίθετα "φυγαδεύτηκε" από το στρατιωτικό αεροδρόμιο της Ελευσίνας στο Ελληνικό και από εκεί με αεροπλάνο που παρεχώρησε ο Ωνάσης στο Ηράκλειο.

-Στην Κρήτη όμως τα πράγματα ήταν διαφορετικά. Η ίδια η Εκκλησία της Κρήτης, που είναι ημιαυτόνομη και υπαγόμενη στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, δεν έχει καμία απόλυτως διοικητική ή υπηρεσιακή σχέση με την Εκκλησία της Ελλάδος ούτε και δεσμεύεται σε τίποτα από αποφάσεις της Ιεραρχίας και της Δ. Ιεράς Συνόδου, πόλυ λιγότερο από τις όποιες απόψεις ή θέσεις του κάθε Αρχιεπισκόπου Αθηνών (ο οποίος στην προκειμένη περίπτωση ήταν εναντίον της ταφής του Καζαντζάκη).

-Βεβαίως ο τότε Μητροπολίτης (και αργότερα Αρχιεπίσκοπος) Κρήτης Ευγένιος δέχτηκε πιέσεις από την πολιτική ηγεσία και το κατεστημένο της εποχής για να μην κηδεύσει τον Καζαντζάκη.

-Όμως- και αυτό είναι το μείζον- στην πραγματικότητα αντιστάθηκε στις πιέσεις και έκανε αυτό που επέβαλε η συνείδηση και το εκκλησιαστικό του ήθος.

- Έτσι, τελικά, και παρά τα αντιθέτως θρυλούμενα ο Καζαντζάκης ετάφη εκκλησιαστικά με κάθε επισημότητα και λαμπρότητα. Όταν η ίδια η κεφαλή της τοπικής Εκκλησίας, ο τότε Μητροπολίτης Κρήτης Ευγένιος, μ τελεί επιμνημόσυνη δέηση όταν έρχεται η σωρός, επιτρέπει να εκτεθεί σε λαϊκό προσκύνημα στον Μητροπολιτικό ναό του Αγίου Μηνά και προεξάρχει ο ίδιος στη νεκρώσιμη ακολουθία, είναι αστείο (και φυσικά ψευδές) να λέμε η Εκκλησία (δηλαδή η αρμόδια τοπική Εκκλησία) κράτησε στάση αρνητική ή επιφυλακτική και ότι μόνο ένας παπά βρέθηκε να θάψει τον Καζαντζάκη. Δεκάδες παπάδες, μέλη της συνόδου, ο πρωτοσύγκελλος και κυρίως ο ίδιος ο Μητροπολίτης τον κήδεψαν. Τι ποιό επισημο μπορούσε να γίνει.

-Και τότε από που ξεκινά όλη αυτή η παραφιλολογία και ο μύθος του ενός παπά;

Αυτό είναι μία μεγάλη κουβέντα που δεν θα την εξαντλήσω τώρα. Όμως ας αναλογιστούμε αν αυτός ο μύθος βόλευε πολλούς και για διάφορους, ειδικά κατά τις δεκαετίες του '60 και του '70 που καλλιεργήθηκε και ας σκεφτούμε το γιατί.

- Α, και μία ακόμα λεπτομέρεια, καθόλου επουσιώδης ωστόσο. Σε όλες τις θρησκευτικές κηδείες το κύριο μέρος είναι η νεκρώσιμη ακολουθία που γίνεται στο ναός. Στη συνέχεια από το χώρο του ναού μέχρι τον χώρο της

ταφής τον νεκρό συνοδεύει -σύμφωνα με το εκκλησιαστικό τυπικό- ΜΟΝΟ ένας παπάς, ο οποίος και πάει μέχρι τον τάφο, και αυτό δεν αλλάζει είτε θάβεται ένας απλός πολίτης είτε ο πρωθυπουργός της χώρας. Ίσως να δυσaréστησα κάποιους μα νομίζω ο ελεύθερος διάλογος δεν έβλαψε κανένα. Για κάθε περαιτέρω συζήτηση είμαι στη διάθεση σας από το forum είτε στην ηλεκτρονική διεύθυνση: j_g2001gr@yahoo.com

[13/2/07 01:02](#)

Βιογραφία

Γεννήθηκε στους χωριό Βαρβάρους (σημερινή ονομασία Μυρτιά) στο [Ηράκλειο](#) της [Κρήτης](#), το οποίο εκείνη την εποχή αποτελούσε ακόμα μέρος της [Οθωμανικής Αυτοκρατορίας](#). (Η καταγωγή του Νίκου Καζαντζάκη ήταν απ' τους Βαρβάρους. Δηλαδή εκεί γεννήθηκε ο πατέρας του, ο Μιχάλης. Ο ίδιος γεννήθηκε στο Ηράκλειο). Εκεί ολοκλήρωσε το γυμνάσιο και το [1902](#) εγκαταστάθηκε στην [Αθήνα](#) όπου ξεκίνησε νομικές σπουδές. Εμφανίστηκε για πρώτη φορά στα ελληνικά γράμματα, το [1906](#), δημοσιεύοντας το δοκίμιο *Η Απρώστια του Αιώνας* και το πρώτο του μυθιστόρημα *Όφης και Κρίνο* (με το ψευδώνυμο Κάρμα Νιρβάμη). Τον επόμενο χρόνο ξεκίνησε μεταπτυχιακές σπουδές στα νομικά, στο [Παρίσι](#). Παράλληλα, σημαντική επίδραση στον Καζαντζάκη είχαν οι διαλέξεις του [Ανρί Μπεργκσόν](#) τις οποίες παρακολουθούσε. Με την επιστροφή του στην Ελλάδα, δημοσίευσε αρκετές κριτικές μελέτες σε διάφορα περιοδικά ενώ εκδόθηκε το [1909](#) η διατριβή του επί υφηγεσία *Ο Φρειδερίκος Νίτσε εν τη Φιλοσοφία του Δικαίου και της Πολιτείας*. Το [1910](#) εγκαταστάθηκε στην [Αθήνα](#) και συμμετείχε στην κίνηση για την ίδρυση του *Εκπαιδευτικού Ομίλου*, μέσω του οποίου συνδέθηκε φιλικά, το [1914](#), με τον ποιητή [Άγγελο Σικελιανό](#). Μαζί ταξίδεψαν στο [Άγιον Όρος](#) όπου διέμεναν περίπου σαράντα ημέρες ενώ περιηγήθηκαν και σε πολλά ακόμα μέρη της Ελλάδας. Την περίοδο αυτή, ήρθε σε επαφή και με το έργο του [Δάντη](#), τον οποίο ο ίδιος χαρακτηρίζει στα ημερολόγια του ως έναν από τους δασκάλους του, μαζί με τον [Όμηρο](#) και τον Μπεργκσόν.

Το [1919](#) ο [Ελευθέριος Βενιζέλος](#) διόρισε τον Καζαντζάκη ως Γενικό Διευθυντή του Υπουργείου Περιθάλψεως, έχοντας ως αποστολή τον επαναπατρισμό Ελλήνων από την περιοχή του [Κauκάσου](#). Οι εμπειρίες που αποκόμισε αξιοποιήθηκαν αργότερα στο μυθιστόρημα του *Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται*. Τον επόμενο χρόνο, μετά από την ήττα του κόμματος των Φιλελευθέρων, ο Καζαντζάκης αποχώρησε από το Υπουργείο Περιθάλψεως και πραγματοποίησε αρκετά ταξίδια στην [Ευρώπη](#). Το [1922](#) επισκέφτηκε τη Βιέννη όπου ήρθε σε επαφή με το έργο του [Φρόυντ](#) και τις [Βουδιστικές](#) γραφές. Επισκέφτηκε ακόμα τη [Γερμανία](#) ενώ το [1924](#) έμεινε για τρεις μήνες στην [Ιταλία](#). Την περίοδο [1923-1926](#) πραγματοποίησε επίσης αρκετά δημοσιογραφικά ταξίδια στη [Σοβιετική Ένωση](#), στην [Παλαιστίνη](#), στην [Κύπρο](#) και

στην [Ισπανία](#), όπου του παραχώρησε συνέντευξη ο δικτάτορας Πρίμο ντε Ριβέρα. Εργάστηκε ως ανταποκριτής των εφημερίδων *Ελεύθερος Τύπος* και *Η Καθημερινή*.

Τον Μάιο του [1927](#) απομονώθηκε στην [Αίγινα](#) με σκοπό την ολοκλήρωση της *Οδύσσειας*. Τον ίδιο χρόνο ξεκίνησε την ανθολογία των ταξιδιωτικών του άρθρων για την έκδοση του πρώτου τόμου του *Ταξιδεύοντας* ενώ το περιοδικό *Αναγέννηση* δημοσίευσε την *Ασκητική*, το φιλοσοφικό του έργο. Τον Ιανουάριο του [1928](#) πραγματοποίησε ομιλία στην Αθήνα με θέμα την Σοβιετική Ένωση, εξυμνώντας το Σοβιετικό μοντέλο. Για την οργάνωση αυτής της ομιλίας στο θέατρο *Αλάμπρα*, η οποία κατέληξε σε μία ανοιχτή διαδήλωση, τόσο ο Καζαντζάκης όσο και ο συνδιοργανωτής Δημήτριος Γλυνός διώχθηκαν δικαστικά, ωστόσο η δίκη τους τελικά δεν πραγματοποιήθηκε. Τον Απρίλιο, ο Καζαντζάκης, ξαναβρέθηκε στη [Ρωσία](#) όπου ολοκλήρωσε ένα [κινηματογραφικό](#) σενάριο με θέμα τη [Ρωσική Επανάσταση](#). Τον Μάιο του [1929](#) απομονώθηκε σε ένα αγρόκτημα της Τσεχοσλοβακίας όπου ολοκλήρωσε στα [γαλλικά](#) τα μυθιστορήματα *Toda-Raba* (μετονομασία του αρχικού τίτλου *Moscou a crie*) και *Kapetan Elia*. Τα έργα αυτά, εντάσσονταν στην προσπάθεια του Καζαντζάκη να καταξιωθεί διεθνώς ως συγγραφέας. Η γαλλική έκδοση του μυθιστορήματος *Toda-Raba* κυκλοφόρησε με το ψευδώνυμο Νικολάι Καζάν.

Το [1931](#) επέστρεψε στην Ελλάδα και εγκαταστάθηκε εκ νέου στην Αίγινα όπου ανέλαβε τη συγγραφή ενός Γαλλοελληνικού [λεξικού](#). Μετέφρασε ακόμα τη [Θεία Κωμωδία](#) του Δάντη, έγραψε ένα μέρος των ωδών που αργότερα ενσωματώθηκαν στις *Τερτσίνες* ([1960](#)) ενώ αργότερα ταξίδεψε στην Ισπανία ξεκινώντας παράλληλα τη μετάφραση έργων Ισπανών ποιητών. Το [1935](#) πραγματοποίησε ταξίδι στην [Ιαπωνία](#) και την Κίνα εμπλουτίζοντας τα ταξιδιωτικά του κείμενα. Το [1938](#) ολοκλήρωσε την *Οδύσσεια*, ένα επικό ποίημα στα πρότυπα της *Οδύσσειας* του Ομήρου, αποτελούμενο από συνολικά 33.333 στίχους και 24 ραψωδίες. Για το έργο αυτό, ο Καζαντζάκης εργαζόταν για δεκατρία χρόνια και πριν την τελική του μορφή, προηγήθηκαν οκτώ αναθεωρημένες γραφές. Το ίδιο διάστημα, πλήθος κειμένων του δημοσιεύτηκαν σε εφημερίδες ή περιοδικά ενώ το μυθιστόρημά του *Ο Βραχόκηπος* εκδόθηκε στην [Ολλανδία](#) και τη [Χιλή](#).

Κατά την περίοδο της κατοχής, συνεργάστηκε με τον Ιωάννη Κακριδή για την μετάφραση της [Ιλιάδας](#). Μετά την αποχώρηση των Γερμανών, δραστηριοποιήθηκε έντονα στην ελληνική πολιτική ζωή. Αποτέλεσε πρόεδρο της Σοσιαλιστικής Εργατικής Κίνησης ενώ διετέλεσε και υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου της κυβέρνησης του [Σοφούλη](#), από τις [26 Νοεμβρίου](#) του [1945](#) έως τις [11 Ιανουαρίου](#) του [1946](#). Παραιτήθηκε από το αξίωμα του μετά από την ένωση των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων. Το [1946](#), η Εταιρία Ελλήνων Λογοτεχνών πρότεινε τον Καζαντζάκη μαζί με τον Σικελιανό για το [Βραβείο Νομπέλ](#). Τον επόμενο χρόνο διορίστηκε στην *UNESCO*, αναλαμβάνοντας ως αποστολή, την προώθηση μεταφράσεων κλασικών λογοτεχνικών έργων, με απώτερο στόχο την γεφύρωση των διαφορετικών πολιτισμών. Παραιτήθηκε τελικά το [1948](#), προκειμένου να αφοσιωθεί στο λογοτεχνικό του έργο. Για το σκοπό αυτό εγκαταστάθηκε στην Αντίμπ, όπου τα επόμενα χρόνια ακολούθησε μία ιδιαίτερα παραγωγική περίοδος κατά την οποία ολοκλήρωσε το μεγαλύτερο μέρος του πεζογραφικού του έργου, συμπεριλαμβανομένων των μυθιστορημάτων *Ο Χριστός ξανασταυρώνεται*, *Ο Αλέξης Ζορμπάς* και ο *Καπετάν Μιχάλης*. (Το "Ζορμπά" του ο Καζαντζάκης τον έγραψε το

1943. Και μάλιστα εκδόθηκε στη Σουηδία το Φλεβάρη του 1947 και τον Αύγουστο στο Παρίσι).

Φωτογραφία από τον τάφο του Καζαντζάκη.

Το [1952](#) προσβλήθηκε από μία μόλυνση στο μάτι, γεγονός που τον υποχρέωσε να νοσηλευτεί αρχικά στην [Ολλανδία](#) και αργότερα στο [Παρίσι](#), ωστόσο τελικά έχασε την όρασή του από το δεξί μάτι. Ενώ ο Καζαντζάκης είχε επιστρέψει στην Αντίμπ, στην Ελλάδα, η [Ορθόδοξη Εκκλησία](#) επιχειρούσε τη δίωξη του. Κατηγορήθηκε ως ιερόσυλος, με βάση αποσπάσματα του *Καπετάν Μιχάλη* και ολόκληρου του *Τελευταίου Πειρασμού* ([1953](#)), ο οποίος δεν είχε ακόμα κυκλοφορήσει στην Ελλάδα. Ο ίδιος ο Καζαντζάκης, απαντώντας στις απειλές της εκκλησίας για τον [αφορισμό](#) του, έγραψε σε επιστολή του: «Μου δώσατε μια κατάρρα, Άγιοι πατέρες, σας δίνω κι εγώ μια ευχή: σας εύχομαι να 'ναι η συνείδηση σας τόσο καθαρή, όσο είναι η δική μου και να 'στε τόσο ηθικοί και θρήσκοι όσο είμαι εγώ». Τελικά η Εκκλησία της Ελλάδος δεν τόλμησε να προχωρήσει στον αφορισμό του Νίκου Καζαντζάκη, καθώς ήταν αντίθετος σε κάτι τέτοιο ο οικουμενικός πατριάρχης [Αθηναγόρας](#). Ο *Τελευταίος Πειρασμός* καταγράφηκε και στον Κατάλογο των Απαγορευμένων Βιβλίων της [Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας](#), το καταργηθέν πλέον [Index Librorum Prohibitorum](#). Ο Καζαντζάκης απέστειλε τότε τηλεγράφημα στην Επιτροπή του *Index* με τη φράση του χριστιανού απολογητού [Τερτυλλιανού](#) «*Ad tuum, Domine, tribunal apello*», δηλαδή «στο Δικαστήριό σου, Κύριε, κάνω έφεση».

Στις αρχές του [1954](#), δημοσιεύτηκε στη [Γαλλία](#) το μυθιστόρημα *Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά*, για το οποίο ο Καζαντζάκης βραβεύτηκε, καθώς ανακηρύχθηκε καλύτερο ξένο βιβλίο της χρονιάς. (Το 1947 εκδόθηκε ο "Ζορμπάς" στο Παρίσι, άσχετα αν πήρε το Α΄ Βραβείο ξένου μυθιστορήματος το 1954). Το [1955](#) ανέλαβε μαζί με τον Κακριδή την έκδοση της μετάφρασης της *Ιλιάδας*, με προσωπικά τους έξοδα ενώ την ίδια χρονιά κυκλοφόρησε τελικά στην Ελλάδα ο *Τελευταίος Πειρασμός*. Τον επόμενο χρόνο, τιμήθηκε με το Βραβείο Ειρήνης στη [Βιέννη](#).

Μετά από ένα δεύτερο ταξίδι στην [Κίνα](#), προσκεκλημένος της Κινεζικής κυβέρνησης, επέστρεψε με κλονισμένη την υγεία του και νοσηλεύτηκε στην [Κοπεγχάγη](#) και το Φράιμπουργκ. Πέθανε στις [26 Οκτωβρίου](#) του [1957](#) σε ηλικία 74 ετών. Η σορός του μεταφέρθηκε στην Αθήνα και εκτέθηκε στον μητροπολιτικό ναό του Ηρακλείου, χωρίς όμως εκκλησιαστική τελετή. Στον τάφο του, χαράχθηκε η επιγραφή: *Δεν ελπίζω τίποτα. Δεν φοβούμαι τίποτα. Είμαι ελεύθερος.*

[[Επεξεργασία](#)] Έργα

Peter Bien, Kazantzakis. *Politics of the spirit*.

Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1989, σσ. xvii-xxiv.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ*

1883. Ο Καζαντζάκης [γεννιέται](#) στις 18 Φεβρουαρίου / 3 Μαρτίου** στο Ηράκλειο της Κρήτης, η οποία αποτελούσε ακόμη μέρος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. [Ο πατέρας του](#) Μιχάλης ήταν έμπορος γεωργικών προϊόντων και κρασιού και καταγόταν από τους Βαρβάρους, όπου βρίσκεται σήμερα το Μουσείο Καζαντζάκη. Πολύ αργότερα ο Μιχάλης έμελλε να γίνει ένα από τα πρότυπα για τον Καπετάν Μιχάλη στο ομώνυμο μυθιστόρημα.

1889. Κρήτες επαναστάτες αποτυγχάνουν στην προσπάθειά τους να απελευθερώσουν το νησί από τους Τούρκους. Η οικογένεια Καζαντζάκη καταφεύγει στην Ελλάδα για έξι μήνες.

1897-1898. Ήλθε μια Κρητική επανάσταση, η οποία στέφεται με επιτυχία αυτή τη φορά. Ο Νίκος στέλνεται στη Νάξο για προληπτικούς λόγους, όπου εγγράφεται σε [σχολείο](#) Γάλλων μοναχών. Έτσι ριζώνει μέσα του η αγάπη για τη γαλλική γλώσσα.

1902. Έχοντας ολοκληρώσει τις [Γυμνασιακές του σπουδές](#) στο Ηράκλειο, ο Καζαντζάκης πηγαίνει [στην Αθήνα](#) για να σπουδάσει Νομικά.

1906. Πριν ακόμη πάρει το πτυχίο του, ο Καζαντζάκης δημοσιεύει το δοκίμιο *Η Αρρώστια του Αιώνος*, και το μυθιστόρημα *Όφης και Κρίνο*· γράφει επίσης το δράμα *Ξημερώνει*.

1907. Το *Ξημερώνει* βραβεύεται και παίζεται στην Αθήνα, όπου προκαλεί ζωνηρές συζητήσεις. Ο νέος Καζαντζάκης γίνεται διάσημος εν μια νυκτί. Ξεκινά τη δημοσιογραφική του καριέρα και μυείται στον Τεκτονισμό. Τον Οκτώβριο αρχίζει μεταπτυχιακές σπουδές [στο Παρίσι](#), όπου εξακολουθεί να δημοσιογραφεί και να γράφει λογοτεχνία.

1908. Στο Παρίσι παρακολουθεί τις διαλέξεις του Ανρί Μπεργκσόν, διαβάσει Νίτσε και ολοκληρώνει το μυθιστόρημα *Σπασμένες Ψυχές*.

1909. Τελειώνει τη διατριβή του για το Νίτσε και γράφει το δράμα [Ο Πρωτομάστορας](#). Επιστρέφοντας στην Κρήτη μέσω Ιταλίας, δημοσιεύει τη διατριβή του, τη μονόπρακτη τραγωδία [Κωμωδία](#) και το μελέτημα *Η επιστήμη εχρεωκόπησε; Ως πρόεδρος της Εταιρείας Διονυσίου Σολωμού - Ηρακλείου*, ομάδα που συνηγορούσε υπέρ της υιοθέτησης της δημοτικής στα σχολεία και της εγκατάλειψης της καθαρεύουσας, ο Καζαντζάκης γράφει ένα εκτενές

μανιφέστο για τη γλωσσική μεταρρύθμιση που δημοσιεύεται σε αθηναϊκό περιοδικό.

1910. Το δοκίμιό του με τίτλο *Για τους νέους μας* χαιρετίζει τον Ίωνα Δραγούμη, έναν ακόμη δημοτικιστή, ως τον προφήτη που θα οδηγήσει την Ελλάδα σε νέες δόξες, καθώς επιμένει ότι η χώρα πρέπει να ξεπεράσει την υποταγή της στον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό. Ο Καζαντζάκης συζεί στην Αθήνα [με τη Γαλάτεια Αλεξίου](#), Ηρακλειώτισσα διανοούμενη, δίχως να παντρευτούν. Κερδίζει το ψωμί του μεταφράζοντας από τα Γαλλικά, τα Γερμανικά, τα Αγγλικά και τα Αρχαία Ελληνικά. Γίνεται ιδρυτικό μέλος του Εκπαιδευτικού Ομίλου, της σημαντικότερης ομάδας πίεσης υπέρ της δημοτικής.

1911. Παντρεύεται τη Γαλάτεια.

1912. Γνωρίζει τη φιλοσοφία του Μπεργκσόν στους Έλληνες διανοούμενους με μια διάλεξη που δίδεται προς τα μέλη του Εκπαιδευτικού Ομίλου και [δημοσιεύεται](#) αργότερα στο Δελτίο του. Με το ξέσπασμα του πρώτου Βαλκανικού Πολέμου κατατάσσεται στο στρατό ως [εθελοντής](#) και διορίζεται στο ιδιαίτερο γραφείο του Πρωθυπουργού Ελευθερίου Βενιζέλου.

1914. Ταξιδεύει μαζί με τον [Υγγελο Σικελιανό](#) στο ΄γιον Όρος, όπου διαμένουν επί σαράντα ημέρες σε διάφορα μοναστήρια. Εκεί διαβάζει Δάντη, Βούδα και τα Ευαγγέλια· μαζί με το Σικελιανό ονειρεύονται τη δημιουργία μιας νέας θρησκείας. Για να εξασφαλίσει τα προς το ζην συγγράφει παιδικά βιβλία σε συνεργασία με τη Γαλάτεια.

1915. Παρέα πάλι με το Σικελιανό περιηγείται την Ελλάδα. Στο ημερολόγιό του γράφει "Οι τρεις μεγάλοι μου δάσκαλοι: Όμηρος - Dante - Bergson". Αποσύρεται σε ένα ησυχαστήριο και ολοκληρώνει ένα βιβλίο - το οποίο δεν σώζεται - πιθανόν για το ΄γιον Όρος. Στο ημερολόγιό του σημειώνει: "Όλο μου το έργο devise και σκοπό θα 'χει: Come l' uom s' eterna" (πως σώζει ο άνθρωπος τον εαυτό του, από το *Inferno* του Δάντη, XV.85). Κατά πάσα πιθανότητα κάνει την πρώτη γραφή των θεατρικών έργων *Χριστός, Οδυσσέας* και [Νικηφόρος Φωκάς](#). Τον Οκτώβριο ταξιδεύει στη Θεσσαλονίκη για να υπογράψει ένα συμβόλαιο για την αποκομιδή ξυλείας από το ΄γιον Όρος. Εκεί παρακολουθεί την αποβίβαση των Αγγλικών και Γαλλικών στρατευμάτων που πρόκειται να πολεμήσουν στο μέτωπο της Θεσσαλονίκης στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Τον ίδιο μήνα ενώ διαβάζει Τολστόι αποφασίζει ότι η θρησκεία έχει περισσότερη σημασία από τη λογοτεχνία και ορκίζεται να αρχίσει "απ' όπου ο Τολστόι κατέληξε".

1917. Εξ' αιτίας της ανάγκης για κάρβουνο ακόμη και χαμηλής ποιότητας κατά τη διάρκεια του πολέμου, ο Καζαντζάκης προσλαμβάνει έναν εργάτη ονόματι [Γιώργη Ζορμπά](#) και επιχειρεί να εκμεταλλευθεί ένα λιγνιτωρυχείο στην Πελοπόννησο. Η εμπειρία αυτή, μαζί με το σχέδιο του 1915 για την αποκομιδή ξυλείας θα μεταμορφωθεί πολύ αργότερα στο μυθιστόρημα *Βίος*

και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά. Τον Σεπτέμβριο πηγαίνει στην Ελβετία, όπου φιλοξενείται από το Γιάννη Σταυριδάκη, πρόξενο της Ελλάδας στη Ζυρίχη.

1918. Περιηγείται την Ελβετία κάνοντας "προσκύνημα στα λημέρια του Νίτσε". Αποκτά έναν αισθηματικό δεσμό με μια Ελληνίδα διανοούμενη, την Έλλη Λαμπρίδη.

1919. Ο Πρωθυπουργός Βενιζέλος διορίζει τον Καζαντζάκη Γενικό Διευθυντή του Υπουργείου Περιθάλψεως, με συγκεκριμένη αποστολή τον επαναπατρισμό 150.000 Ελλήνων που υφίστανται διωγμό από τους Μπολσεβίκους στον Καύκασο. Τον Ιούλιο αναχωρεί με την ομάδα του, στην οποία συμμετέχουν ο Σταυριδάκης και ο Ζορμπάς. Τον Αύγουστο μεταβαίνει στις Βερσαλλίες για να δώσει αναφορά στο Βενιζέλο, που παρευρίσκεται στις διαπραγματεύσεις για τη Συνθήκη Ειρήνης. Στη συνέχεια ο Καζαντζάκης πηγαίνει στη Μακεδονία και στη Θράκη για να επιβλέπει την εγκατάσταση των προσφύγων εκεί. Οι εμπειρίες αυτές αξιοποιούνται πολύ αργότερα στο μυθιστόρημα *Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται*.

1920. Ο Καζαντζάκης καταπτοείται από την δολοφονία του Έωνα Δραγούμη στις 31 Ιουλίου (παλιό ημερολόγιο). Μετά την ήττα του Κόμματος των Φιλελευθέρων του Βενιζέλου στις εκλογές του Νοεμβρίου, αποχωρεί από το Υπουργείο Περιθάλψεως και φεύγει για το Παρίσι.

1921. Περιηγείται τη Γερμανία, επιστρέφοντας στην Ελλάδα το Φεβρουάριο.

1922. Η προκαταβολή ενός συμβολαίου με έναν αθηναίο εκδότη για μια σειρά σχολικών βιβλίων του επιτρέπει να ξαναφύγει από την Ελλάδα. Διαμένει στη [Βιέννη](#) από τις 19 Μαΐου μέχρι τα τέλη Αυγούστου. Εκεί προσβάλλεται στο πρόσωπο από έκζεμα που ο γιατρός Βίλχελμ Στέκελ "αποστάτης" της Φροϋδικής σχολής ονομάζει "νόσο των αγίων". Μέσα στην παρακμή της μεσοπολεμικής Βιέννης, μελετά βουδιστικές γραφές και αρχίζει να γράφει ένα θεατρικό έργο για τη ζωή του Βούδα. Μελετά επίσης τον Φρόυντ και σχεδιάζει την *Ασκητική*. Το Σεπτέμβριο βρίσκεται στο Βερολίνο, όπου μαθαίνει για την [ήττα των Ελλήνων](#) από τους Τούρκους στη Μικρά Ασία. Εγκαταλείποντας τις παλιές του εθνικιστικές πεποιθήσεις, προσκολλάται στους [κομμουνιστές](#) επαναστάτες. Επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τη [Ραχήλ Λίπσταϊν-Μινκ](#), και τον δικό της κύκλο ριζοσπαστών γυναικών. Σκίζει το ημιτελές έργο *Βούδας* και το ξαναρχίζει σε νέα μορφή. Επίσης αρχίζει να γράφει την [Ασκητική](#), που αποτελεί την προσπάθειά του να συμβιβάσει τον ακτιβισμό των κομμουνιστών με την εγκάρτηση του Βουδισμού. Ονειρεύεται την εγκατάστασή του [στη Ρωσία](#) και παρακολουθεί μαθήματα Ρωσικών.

1923. Η περίοδος της Βιέννης και του Βερολίνου είναι καλά τεκμηριωμένη, χάρη στα πολυάριθμα [γράμματα του Καζαντζάκη στη Γαλάτεια](#), η οποία εξακολουθεί να διαμένει στην Αθήνα. Ο Καζαντζάκης ολοκληρώνει την [Ασκητική](#) του τον Απρίλιο και ξαναπιάνει το *Βούδα*. Τον Ιούνιο πηγαίνει

προσκύνημα στο Νάουμπεργκ, γενέτειρα του Νίτσε.

1924. Περνάει τρεις μήνες στην Ιταλία· επισκέπτεται την Πομπηία, η οποία σαν σύμβολο του γίνεται έμμονη ιδέα. Στη συνέχεια εγκαθίσταται στην Ασσίζη, ολοκληρώνει το *Βούδα* και ασπάζεται τη διδασκαλία του Αγίου Φραγκίσκου, στην οποία θα μείνει πιστός εφ' όρου ζωής. Λίγο μετά την επιστροφή του στην Αθήνα γνωρίζει την Ελένη Σαμίου. Στο Ηράκλειο αναλαμβάνει την πνευματική ηγεσία μιας κομμουνιστικής ομάδας δυσαρεστημένων προσφύγων και παλαιμάχων από τη Μικρασιατική εκστρατεία. Αρχίζει το σχεδιασμό της *Οδύσσειας* και πιθανώς συγγράφει το *Συμπόσιο*.

1925. Η πολιτική του δραστηριότητα οδηγεί στη σύλληψή του, αλλά κρατείται μόνο εικοσιτέσσερις ώρες. Γράφει τις Ραψωδίες Α-Ζ της *Οδύσσειας*. Η σχέση του με την [Ελένη Σαμίου](#) γίνεται βαθύτερη. Τον Οκτώβριο αναχωρεί για τη [Ρωσία](#) ως ανταποκριτής της αθηναϊκής εφημερίδας *Ελεύθερος Λόγος*, η οποία δημοσιεύει τις εντυπώσεις του σε μια σειρά μακροσκελών άρθρων.

1926. Παίρνει διαζύγιο από τη Γαλάτεια, η οποία συνεχίζει τη καριέρα της με το επώνυμο Καζαντζάκη και μετά το νέο της γάμο. Ο Καζαντζάκης ταξιδεύει στην Παλαιστίνη και στην Κύπρο ως ανταποκριτής. Τον Αύγουστο πηγαίνει στην Ισπανία για να πάρει συνέντευξη από τον Ισπανό δικτάτορα Πρίμο ντε Ριβέρα· τον Οκτώβριο βρίσκεται στη Ρώμη για συνέντευξη με το Μουσολίνι. Το Νοέμβριο γνωρίζει τον Παντελή Πρεβελάκη, το μελλοντικό του μαθητή, εκδοτικό του σύμβουλο, εξομολογητή και βιογράφο.

1927. Επισκέπτεται την Αίγυπτο και το Σινά, πάλι ως ανταποκριτής εφημερίδας. Το Μάιο απομονώνεται στην Αίγινα για να ολοκληρώσει την *Οδύσσεια*. Αμέσως μετά συντάσσει βιαστικά δεκάδες κείμενα εγκυκλοπαίδειας για να κερδίσει τα προς το ζην. Έπειτα ανθολογεί τα ταξιδιωτικά του άρθρα για τον πρώτο τόμο του *Ταξιδεύοντας*. Το περιοδικό *Αναγέννηση* του Δημήτρη Γληνού δημοσιεύει την *Ασκητική*. Τέλη Οκτωβρίου ο Καζαντζάκης ξαναταξιδεύει στη Ρωσία, αυτή τη φορά ως [προσκεκλημένος](#) της Σοβιετικής Κυβέρνησης, έπ' ευκαιρία της δεκάτης επετείου της Επανάστασης. Συναντά τον Henri Barbusse. Δίνει μια μαχητική ομιλία σε ένα Συμπόσιο Ειρήνης. Το Νοέμβριο γνωρίζει τον Παναΐτ Ιστράτι, ελληνορουμάνο συγγραφέα με μεγάλη δημοτικότητα στη Γαλλία εκείνη την εποχή. Μαζί με τον Ιστράτι και άλλους περιηγείται τον Καύκασο. Οι δύο φίλοι αλληλοϋπόσχονται να συμπράξουν σε μια ζωή πολιτικής και πνευματικής δράσης στη Σοβιετική Ένωση. Το Δεκέμβριο ο Καζαντζάκης φέρνει τον Ιστράτι στην Αθήνα και τον γνωρίζει στο ελληνικό κοινό μέσα από ένα άρθρο στην *Πρωία*.

1928. Στις 11 Ιανουαρίου [ο Καζαντζάκης και ο Π. Ιστράτι](#) μιλούν σε μια μεγάλη συγκέντρωση στο Θέατρο Αλάμπρα, όπου εξυμνούν το Σοβιετικό πείραμα. Οι ομιλίες καταλήγουν σε μια διαδήλωση στους δρόμους. Ο Καζαντζάκης και ο Γληνός, διοργανωτές της εκδήλωσης, απειλούνται με

μήνυση, ο δε Ιστράτι με απέλαση. Τον Απρίλιο ο Καζαντζάκης και ο Ιστράτι ξαναβρίσκονται στη [Ρωσία](#), στο Κίεβο, όπου ο Καζαντζάκης γράφει ένα κινηματογραφικό σενάριο για τη Ρωσική Επανάσταση. Τον Ιούνιο στη Μόσχα ο Καζαντζάκης και ο Ιστράτι γνωρίζονται με τον Γκόρκι. Ο Καζαντζάκης αλλάζει το τέλος της *Ασκητικής*, προσθέτοντας το κεφάλαιο "Σιγή". Γράφει άρθρα στην *Πράβντα* για τις κοινωνικές συνθήκες στην Ελλάδα, και έπειτα άλλο ένα σενάριο, αυτή τη φορά για τη ζωή του Λένιν. Ταξιδεύοντας με τον Ιστράτι προς το Μουρμάνσκ, περνάει από το Λένινγκραντ και γνωρίζει τον Victor Serge. Τον Ιούλιο το περιοδικό *Monde* του Barbusse δημοσιεύει ένα πορτραίτο του Καζαντζάκη από τον Ιστράτι· είναι η πρώτη παρουσίασή του στο αναγνωστικό κοινό της Ευρώπης. Τέλη Αυγούστου ο Καζαντζάκης και ο Ιστράτι, μαζί με την Ελένη Σαμίου και τη Bilili Baud-Bonny, συντρόφισσα του Ιστράτι, κάνουν ένα μεγάλο ταξίδι [στη νότια Ρωσία](#) με σκοπό τη συγγραφή μιας σειράς άρθρων με τίτλο *Ακολουθώντας το κόκκινο αστέρι*. Αλλά οι δυο φίλοι αποξενώνονται ολοένα και περισσότερο. Οι μεταξύ τους διαφορές κορυφώνονται το Δεκέμβριο με την "Υπόθεση Ρουσακώφ", δηλαδή το διωγμό του Victor Serge και του πεθερού του Ρουσακώφ ως Τροτσκιστών. Στην Αθήνα τα ταξιδιωτικά άρθρα του Καζαντζάκη για τη Ρωσία εκδίδονται σε δύο τόμους.

1929. Μόνος πια, ο Καζαντζάκης συνεχίζει τα ταξίδια του κατά μήκος και πλάτος της Ρωσίας. Τον Απρίλιο αναχωρεί για το Βερολίνο, όπου δίνει διαλέξεις για τη Σοβιετική Ένωση και επιχειρεί να δημοσιεύσει άρθρα. Το Μάιο εγκαθίσταται σε ένα απομακρυσμένο αγρόκτημα της Τσεχοσλοβακίας για να γράψει, στα γαλλικά, το μυθιστόρημα με αρχικό τίτλο *Moscou a crie*, που το μετονόμασε στη συνέχεια σε *Toda-Raba*. Επίσης ολοκληρώνει ένα μυθιστόρημα στα γαλλικά με τίτλο *Karpetan Elia*, έναν από τους πολλούς προάγγελους του *Καπετάν Μιχάλη*. Αυτές είναι οι πρώτες του προσπάθειες να σταδιοδρομήσει στη Δυτική Ευρώπη. Ταυτόχρονα αναθεωρεί την *Οδύσσεια* ώστε να αντανakλά την αναθεωρημένη άποψή του για τη Σοβιετική Ένωση.

1930. Για βιοποριστικούς λόγους γράφει μια δίτομη *Ιστορία της Ρωσικής Λογοτεχνίας* που εκδίδεται στην Αθήνα. Οι ελληνικές αρχές απειλούν να τον δικάσουν ως άθεο εξ αιτίας της *Ασκητικής*. Ο Καζαντζάκης παραμένει στο εξωτερικό, πρώτα στο Παρίσι και έπειτα στη Νίκαια, όπου μεταφράζει από τα γαλλικά παιδικά βιβλία για λογαριασμό αθηναίων εκδοτών.

1931. Έχοντας επιστρέψει στην Ελλάδα, εγκαθίσταται [στην Αίγινα](#) και ασχολείται με τη συγγραφή ενός *Γαλλοελληνικού Λεξικού* (δημοτικής και καθαρεύουσας). Τον Ιούνιο στο Παρίσι επισκέπτεται την "Αποικιακή Έκθεση", που του δίνει καινούργιες εμπνεύσεις για τις αφρικανικές σκηνές της [Οδύσσειας](#), την τρίτη γραφή της οποίας ολοκληρώνει στο καταφύγιό του στην Τσεχοσλοβακία.

1932. Ο Καζαντζάκης μαζί με τον Πρεβελάκη σχεδιάζουν μια συνεργασία με

αντικείμενο κινηματογραφικά σενάρια και μεταφράσεις, για να ανακουφίσουν την οικονομική τους δυσπραγία. Σε γενικές γραμμές το σχέδιο αποτυγχάνει. Μεταξύ άλλων, ο Καζαντζάκης [μεταφράζει](#) ολόκληρη τη [Θεία Κωμωδία](#) του Δάντη σε ελληνική "τέρτσα ρίμα" σε διάστημα 45 ημερών. Φεύγει για την Ισπανία σε μια προσπάθεια να σταδιοδρομήσει εκεί. Αρχίζει με τη [μετάφραση Ισπανικής ποίησης](#) για μια ανθολογία.

1933. Συγγράφει τις εντυπώσεις του για την Ισπανία. Ολοκληρώνει την τερτσίνα για τον "αρχηγό" του, τον Ελ Γκρέκο - το σπόρο της μελλοντικής του αυτοβιογραφίας *Αναφορά στον Γκρέκο*. Αδυνατώντας να συντηρήσει τον εαυτό του οικονομικά στην Ισπανία, επιστρέφει στη Αίγινα, όπου κάνει την τέταρτη γραφή της *Οδύσσειας*. [Αναθεωρεί](#) τη μετάφραση του Δάντη και συνθέτει μια σειρά από τερτσίνες.

1934. Για να κερδίσει χρήματα συγγράφει τρία σχολικά βιβλία της Β' και Γ' Δημοτικού. Η επιλογή του ενός από το Υπουργείο Παιδείας λύνει το οικονομικό του πρόβλημα για ένα διάστημα.

1935. Έχοντας ολοκληρώσει την πέμπτη γραφή της *Οδύσσειας*, σαλπάρει για την Ιαπωνία και την Κίνα για να γράψει και άλλα ταξιδιωτικά κείμενα. Με την επιστροφή του αγοράζει γη στην Αίγινα.

1936. Στην συνέχεια της προσπάθειάς του να σταδιοδρομήσει εκτός Ελλάδας, ο Καζαντζάκης γράφει στα γαλλικά το μυθιστόρημα *Le Jardin des Rochers* (*Ο Βραχόκηπος*), αντλώντας στοιχεία από τις πρόσφατες εμπειρίες του στην 'πω Ανατολή. Επίσης ολοκληρώνει μια νέα παραλλαγή του θέματος του *Καπετάν Μιχάλη*, που το ονομάζει *Mon pere* (*Ο πατέρας μου*). Για να κερδίσει χρήματα μεταφράζει το έργο του Πιραντέλο *Questa sera si recita a soggetto* (*Απόψε αυτοσχεδιάζουμε*) για το Βασιλικό Θέατρο· έπειτα βγάζει ένα δικό του έργο σε πιραντελικό ύφος, *Ο Οθέλλος ξαναγυρίζει*, το οποίο παραμένει άγνωστο στη διάρκεια της ζωής του. Στη συνέχεια μεταφράζει το πρώτο μέρος του [Φάουστ](#) του Γκαίτε. Τον Οκτώβριο και το Νοέμβριο βρίσκεται στην εμπόλεμη Ισπανία ως ανταποκριτής της *Καθημερινής*· παίρνει συνέντευξη και από τον Φράνκο και από τον Ουναμούνο. [Το σπίτι του στην Αίγινα](#) αποπερατώνεται. Είναι η πρώτη του μόνιμη κατοικία.

1937. Στην Αίγινα ολοκληρώνει την έκτη γραφή της [Οδύσσειας](#). Κυκλοφορεί το ταξιδιωτικό του βιβλίο για την Ισπανία. Το Σεπτέμβριο περιηγείται την Πελοπόννησο. Οι εντυπώσεις του δημοσιεύονται σε μορφή άρθρων· αργότερα θα αποτελέσουν το *Ταξίδι στο Μοριά*. Γράφει την τραγωδία [Μέλισσα](#) για το Βασιλικό Θέατρο.

1938. Μετά την όγδοη και τελική γραφή της [Οδύσσειας](#) επιβλέπει την εκτύπωση μιας πολυτελούς έκδοσης του έπους που κυκλοφορεί στα τέλη Δεκεμβρίου. Για άλλη μια φορά υποφέρει από το έκζεμα στο πρόσωπο που είχε παρουσιαστεί στη Βιέννη το 1922.

1939. Σχεδιάζει άλλο ένα έμμετρο έπος σε 33.333 στίχους που θα φέρει

τον τίτλο *Ακρίτας*. Από τον Ιούλιο μέχρι και το Νοέμβριο βρίσκεται στην Αγγλία, φιλοξενούμενος του Βρετανικού Συμβουλίου. Κατά την παραμονή του στο Stratford-on-Avon γράφει την τραγωδία [Ιουλιανός](#).

1940. Γράφει την Αγγλία και συνεχίζει το σχεδιασμό του *Ακρίτα* και την αναθεώρηση του *Μον pere*. Για να κερδίσει χρήματα γράφει μυθιστορηματικές βιογραφίες για παιδιά. Η εισβολή του Μουσολίνι στην Ελλάδα τον Οκτώβριο τον αναγκάζει να αντιμετωπίσει ξανά τα διλήμματά του σχετικά με τον ελληνικό εθνικισμό.

1941. Καθώς οι Γερμανοί καταλαμβάνουν την ηπειρωτική Ελλάδα και μετά την Κρήτη, ο Καζαντζάκης πνίγει τον πόνο του στη δουλειά. Τελειώνει την πρώτη γραφή του δράματος *Βούδας*, αναθεωρεί τη [μετάφραση του Δάντη](#) και ξεκινάει ένα μυθιστόρημα με αρχικό τίτλο *Το Συναξάρι του Ζορμπά*.

1942. Απομονωμένος στην Αίγινα καθ' όλη τη διάρκεια του πολέμου, ορκίζεται να εγκαταλείψει τα γραψίματα του το συντομότερο δυνατόν για να ξαναμπεί στην πολιτική. Οι Γερμανοί του επιτρέπουν να πάει στην Αθήνα για λίγες ημέρες, και εκεί συναντά τον καθηγητή Γιάννη Κακριδή· συμφωνούν να συνεργαστούν σε μια καινούργια [μετάφραση της Ιλιάδας του Ομήρου](#). Ο Καζαντζάκης τελειώνει την πρώτη γραφή από τον Αύγουστο μέχρι τον Οκτώβριο, και σχεδιάζει ένα καινούργιο μυθιστόρημα για το Χριστό με τον τίτλο *Τ' Απομνημονεύματα του Χριστού - πυρήνα του μελλοντικού Τελευταίου Πειρασμού*.

1943. Δουλεύοντας πυρετωδώς παρά τις στερήσεις της γερμανικής κατοχής, ο Καζαντζάκης ολοκληρώνει τη δεύτερη γραφή του *Βούδα*, του *Αλέξη Ζορμπά* και τη μετάφραση της *Ιλιάδας*. Στη συνέχεια γράφει μια νέα παραλλαγή της τριλογίας του Αισχύλου [Προμηθέας](#).

1944. Την άνοιξη και το καλοκαίρι γράφει τα θεατρικά έργα *Καποδίστριας* και *Κωνσταντίνος Παλαιολόγος*. Μαζί με την τριλογία του *Προμηθέα*, τα έργα αυτά καλύπτουν την αρχαία, τη βυζαντινή και τη νεότερη Ελλάδα. Αμέσως μετά την αποχώρηση των Γερμανών, ο Καζαντζάκης μετοικεί στην Αθήνα, όπου τον φιλοξενεί η Τέα Ανεμογιάννη. Γίνεται μάρτυρας των Δεκεμβριανών.

1945. Τηρώντας την υπόσχεσή του να ξαναμπεί στην πολιτική, ηγείται ενός μικρού σοσιαλιστικού κόμματος, σκοπός του οποίου είναι να ενώσει όλες τις ομάδες αποσχισθέντων της μη-κομμουνιστικής αριστεράς. Για δύο ψήφους αποτυγχάνει να εκλεγεί στην Ακαδημία Αθηνών. Η Κυβέρνηση τον στέλνει ως πραγματογνώμονα στην [Κρήτη](#) για να συντάξει έκθεση για τις ωμότητες των Γερμανών. Το Νοέμβριο παντρεύεται την πιστή του συντρόφισσα Ελένη Σαμίου και ορκίζεται Υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου στην Κυβέρνηση Συνασπισμού του Σοφούλη.

1946. Μετά την ένωση των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων ο Καζαντζάκης παραιτείται από το αξίωμα του Υπουργού. Την 25η Μαρτίου ανοίγει η αυλαία στο θεατρικό του έργο *Καποδίστριας* στο Βασιλικό Θέατρο. Η παράσταση

προκαλεί σάλο και ένας ακροδεξιός εθνικιστής απειλεί να κάψει το θέατρο. Η Εταιρία Ελλήνων Λογοτεχνών προτείνει τον Καζαντζάκη για το Βραβείο Νόμπελ, μαζί με το Σικελιανό. Τον Ιούνιο αρχίζει μια διαμονή σαράντα ημερών στο εξωτερικό, που έμελλε τελικά να διαρκέσει μέχρι το θάνατό του. Στην Αγγλία προσπαθεί να πείσει Βρετανούς διανοούμενους να συμμετάσχουν στην ίδρυση μιας "Διεθνούς του Πνεύματος". εκείνοι όμως δεν δείχνουν ενδιαφέρον. Το Βρετανικό Συμβούλιο του προσφέρει ένα δωμάτιο στο Καίμπριτζ, όπου περνάει το καλοκαίρι, γράφοντας ένα μυθιστόρημα με τίτλο *Ο Ανήφορος* - έναν ακόμη προάγγελο του Καπετάν Μιχάλη. Το Σεπτέμβριο πηγαίνει στο Παρίσι, καλεσμένος της Γαλλικής Κυβέρνησης. Η πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα τον αναγκάζει να παραμείνει στο εξωτερικό. Φροντίζει για τη μετάφραση του *Αλέξη Ζορμπά* στα γαλλικά.

1947. Ο Σουηδός διανοούμενος και κρατικός λειτουργός Borje Knos μεταφράζει τον *Αλέξη Ζορμπά*. Με πολλά μέσα, ο Καζαντζάκης διορίζεται σε μια θέση στην UNESCO, με αποστολή την προώθηση μεταφράσεων παγκόσμιων κλασικών λογοτεχνικών έργων προς γεφύρωση των πολιτισμών, ιδιαίτερα ανάμεσα στην Ανατολή και τη Δύση. Ο ίδιος μεταφράζει το δικό του θεατρικό έργο *Ιουλιανός*. Ο [Ζορμπάς](#) εκδίδεται στο Παρίσι.

1948. Συνεχίζει να μεταφράζει τα θεατρικά του έργα. Το Μάρτιο παραιτείται από την UNESCO για να αφιερωθεί ολοκληρωτικά στο συγγραφικό του έργο. Ο *Ιουλιανός* παίζεται στο Παρίσι σε μια και μόνη παράσταση. Ο Καζαντζάκης και η Ελένη μετακομίζουν στην Antibes, όπου γράφει αμέσως το θεατρικό έργο *Σόδομα και Γόμορρα*. Εκδότες στην Αγγλία, στις ΗΠΑ, στη Σουηδία και την Τσεχοσλοβακία δέχονται να εκδώσουν τον *Αλέξη Ζορμπά*. Ο Καζαντζάκης κάνει την πρώτη [γραφή](#) του μυθιστορήματος [Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται](#) μέσα σε τρεις μήνες και απασχολείται άλλους δύο μήνες με την αναθεώρησή του.

1949. Βάζει εμπρός ένα καινούργιο μυθιστόρημα, τους *Αδερφοφάδες*. Ακολουθούν άλλα δύο θεατρικά έργα, *Κούρος* και *Χριστόφορος Κολόμβος*. Επανεμφανίζεται το έκζεμα στο πρόσωπό του· πηγαίνει στο Vichy για λουτροθεραπεία. Το Δεκέμβριο αρχίζει να γράφει τον *Καπετάν Μιχάλη*.

1950. Το μυθιστόρημα αυτό τον απασχολεί μέχρι τα τέλη Ιουλίου. Το Νοέμβριο ξεκινάει τον *Τελευταίο Πειρασμό*. Στο μεταξύ εκδίδονται [Ο Αλέξης Ζορμπάς](#) και *Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται* στη Σουηδία.

1951. Ολοκληρώνει την πρώτη γραφή του [Τελευταίου Πειρασμού](#), τον οποίο διορθώνει μετά την αναθεώρηση του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου. Ο *Χριστός Ξανασταυρώνεται* εκδίδεται στη [Νορβηγία](#) και στη Γερμανία.

1952. Η επιτυχία φέρνει τα δικά της προβλήματα· ο Καζαντζάκης βρίσκεται ολοένα και περισσότερο απασχολημένος με μεταφραστές και εκδότες σε διάφορες χώρες. Από την άλλη τον ταλαιπωρεί ολοένα και περισσότερο η αρρώστια στο πρόσωπό του. Μαζί με την Ελένη περνάει το καλοκαίρι στην

Ιταλία, όπου απολαμβάνει την πολυαγαπημένη του Ασίζη του Αγίου Φραγκίσκου. Μια σοβαρή μόλυνση στο μάτι τον στέλνει στο νοσοκομείο στην Ολλανδία, όπου, κατά την ανάρρωσή του, μελετά το βίο του Αγίου Φραγκίσκου. Τα μυθιστορήματα του εξακολουθούν να εκδίδονται στην [Μεγάλη Βρετανία](#), [Σουηδία](#), τη [Δανία](#), τη [Νορβηγία](#), την Ολλανδία, τη [Φινλανδία](#) και τη [Γερμανία](#) αλλά όχι στην Ελλάδα.

1953. Νοσηλεύεται στο Παρίσι, υποφέροντας πάντα από τη μόλυνση στο μάτι (τελικά χάνει την όραση από το δεξί μάτι). Οι εξετάσεις δείχνουν μια δυσλειτουργία της λέμφου που πιθανόν να προκαλούσε τα χρόνια συμπτώματα στο πρόσωπό του. Έχοντας επιστρέψει [στην Antibes](#), περνάει ένα μήνα με τον Γιάννη Κακριδή τελειοποιώντας τη μετάφρασή τους της [Ιλιάδας](#). Γράφει το μυθιστόρημα [Ο Φτωχούλης του Θεού](#). Στην Ελλάδα η Ορθόδοξη Εκκλησία επιχειρεί τη δίωξη του Καζαντζάκη για [ιεροσυλία](#) εξ αιτίας ορισμένων σελίδων του [Καπετάν Μιχάλη](#) και ολόκληρου του [Τελευταίου Πειρασμού](#), αν και το τελευταίο δεν έχει κυκλοφορήσει στα ελληνικά. *Ο Ζορμπάς* εκδίδεται στη [Νέα Υόρκη](#).

1954. Ο Πάπας αναγράφει τον [Τελευταίο Πειρασμό](#) στο Ρωμαιοκαθολικό Ίνδικα Απαγορευμένων Βιβλίων. Ο Καζαντζάκης τηλεγραφεί στο Βατικανό τη φράση του Χριστιανού απολογητή Τερτυλλιανού: "Ad tuum, Domine, tribunal appello" (Στο δικαστήριό σου ασκώ έφεση, ω Κύριε). Το ίδιο λέει στην Ορθόδοξη Ιεραρχία στην Αθήνα προσθέτοντας: "Με καταραστήκατε, ' γιοι Πατέρες, εγώ σας δίνω την ευχή μου. Εύχομαι η συνείδησή σας να είναι τόσο καθαρή όσο η δική μου και να είστε τόσο ηθικοί και τόσο θρησκευόμενοι όσο είμαι εγώ". Το καλοκαίρι ο Καζαντζάκης αρχίζει μια καθημερινή συνεργασία με τον Κίμωνα Friar, ο οποίος μεταφράζει την [Οδύσσεια](#) στα Αγγλικά. Το Δεκέμβριο παρευρίσκεται στην πρεμιέρα του [Σόδομα και Γόμορα](#) στο Mannheim της Γερμανίας και μετά εισάγεται σε νοσοκομείο του Freiburg im Breisgau για θεραπεία. Οι γιατροί βρίσκουν ότι πάσχει από καλοήγη λεμφοειδή λευχαιμία. Ο νεαρός εκδότης Γιάννης Γουδέλης αναλαμβάνει την έκδοση των *Απάντων* του Καζαντζάκη στην [Αθήνα](#).

1955. Ο Καζαντζάκης και η Ελένη περνούν ένα μήνα ανάπαυσης στο Lugano της Ελβετίας. Εκεί αρχίζει να γράφει την *Αναφορά στον Γκρέκο*, την πνευματική του αυτοβιογραφία. Τον Αύγουστο επισκέπτονται τον [Λμπερτ Σβάιτσερ](#) στο Gunsbach. Έχοντας επιστρέψει στην Antibes, ο Καζαντζάκης συμβουλεύει τον Jules Dassin σχετικά με το σενάριο μιας κινηματογραφικής διασκευής του *Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται*. Η μετάφραση της [Ιλιάδας](#) από τον Καζαντζάκη και τον Κακριδή βγαίνει στην Ελλάδα με δικά τους έξοδα, διότι κανένας εκδότης δεν τη δέχεται. Μια δεύτερη, αναθεωρημένη έκδοση της [Οδύσσειας](#) ετοιμάζεται στην Αθήνα με την επιμέλεια του Ε. Κάσδαγλη, ο οποίος επιμελείται επίσης τον πρώτο τόμο των Θεατρικών *Απάντων*. Επιτέλους κυκλοφορεί στην Ελλάδα [Ο Τελευταίος Πειρασμός](#), μετά από τη

μεσολάβηση στην κυβέρνηση μιας "βασιλικής προσωπικότητας" υπέρ του Καζαντζάκη.

1956. Τον Ιούνιο ο Καζαντζάκης παίρνει το [Βραβείο Ειρήνης](#) στη Βιέννη. Την τελευταία στιγμή χάνει το Βραβείο Νόμπελ, που απονέμεται στον Juan Ramon Jimenez. Ο Jules Dassin ολοκληρώνει την κινηματογραφική διασκευή του [Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται](#), την οποία ονομάζει *Celui qui doit mourir* (Αυτός που πρέπει να πεθάνει). Προχωράει η έκδοση των *Απάντων*· περιλαμβάνει πια άλλους δύο τόμους θεατρικών έργων, αρκετούς τόμους ταξιδιωτικών κειμένων, το *Toda-Raba* μεταφρασμένο από τα γαλλικά στα ελληνικά και τον 'γιο Φραγκίσκο.

1957. Ο Καζαντζάκης συνεχίζει τη συνεργασία του με τον [Κίμωνα Friar](#). Μια μακρά [συνέντευξή του](#) προς τον Pierre Sipriot μεταδίδεται σε έξι συνέχειες από τον Παρισινό Ραδιοφωνικό Σταθμό. Ο Καζαντζάκης παρευρίσκεται στην [προβολή](#) του *Celui qui doit mourir* στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου των Καννών. Ο Παρισινός εκδοτικός οίκος [Plon](#) αναλαμβάνει την έκδοση των *Απάντων* του στα [γαλλικά](#). Ο Καζαντζάκης και η Ελένη αναχωρούν για την Κίνα, προσκεκλημένοι της [Κινέζικης Κυβέρνησης](#). Για να επιστρέψει αεροπορικώς μέσω Ιαπωνίας, αναγκάζεται να εμβολιαστεί στην Καντόνα. Ενώ πετάει πάνω από το Βόρειο Πόλο το εμβόλιο παρουσιάζει οίδημα και το χέρι του παθαίνει γάγγραινα. Τον πηγαίνουν για θεραπεία στο νοσοκομείο του Freiburg im Breisgau όπου έγινε η αρχική διάγνωση της λευχαιμίας. Η κρίση περνάει. Ο 'λμπερτ Σβάιτσερ έρχεται να τον συγχαρεί, αλλά μια επιδημία ασιατικής γρίπης τον εξαντλεί γρήγορα στην κατάσταση αδυναμίας στην οποία βρίσκεται. Πεθαίνει στις 26 Οκτωβρίου σε ηλικία 74 ετών. Η σορός του μεταφέρεται στην Αθήνα. Η Εκκλησία της Ελλάδας αρνείται να την εκθέσει σε προσκύνημα. Η σορός μεταφέρεται στην Κρήτη, όπου [εκτίθεται](#) στο Μητροπολιτικό Ναό του Ηρακλείου. Πλήθος κόσμου [ακολουθεί](#) το νεκρό στον ενταφιασμό του στα [Ενετικά Τείχη](#). Αργότερα χαράσσεται στον [τάφο](#) η επιγραφή που επέλεξε ο ίδιος ο Καζαντζάκης: "Δεν ελπίζω τίποτα. Δεν φοβούμαι τίποτα. Είμαι ελεύθερος."

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

"Με θαρρούν λόγοιο, διανοούμενο, γραφιά και δεν είμαι τίποτα απ' αυτά, τα δάχτυλά μου όταν γράφω δεν μελανώνονται, αιματώνονται. Θαρρώ δεν είμαι παρά τούτο, μια απροσκήνητη ψυχή."

Ο Νίκος Καζαντζάκης, εκτός από πολυγραφότατος συγγραφέας μυθιστορημάτων, δοκιμίων, θεατρικών έργων, ποίησης, και μεταφράσεων, υπήρξε ένας μεγάλος στοχαστής και αναλυτής της ουσίας και του βάθους του ανθρώπινου πνεύματος. Το έργο του, διαχρονικό και

επίκαιρο, ανιχνεύει εσωτερικούς χώρους της ανθρωπίνης ψυχής την οποία ο συγγραφέας θεωρεί κυρίαρχη ουσία.

Γεννημένος στο Ηράκλειο της Κρήτης στις 18 Φεβρουαρίου 1883, σε μια εποχή συνεχών επαναστάσεων που η Κρήτη βρισκόταν κάτω από τον τουρκικό ζυγό, πρώτο παιδί του Μιχάλη Καζαντζάκη και της Μαρίας Χριστοδουλάκη, τελειώνει το σχολείο στην Κρήτη και φοιτά στη Γαλλική Εμπορική Σχολή της Νάξου, όπου μαθαίνει γαλλικά και ιταλικά και έρχεται σε επαφή με το ευρωπαϊκό πνεύμα. Μετά το δίπλωμα της Νομικής από το Πανεπιστήμιο της Αθήνας, πηγαίνει στο Παρίσι για να συνεχίσει τις σπουδές του.

Παρακολουθεί στο College de France, μεταξύ άλλων και τις παραδόσεις του Henri Bergson, από την φιλοσοφία του οποίου επηρεάζεται βαθιά. Γράφει τα πρώτα του θεατρικά έργα *Ξημερώνει* και *Ο Πρωτομάστορας* με το ψευδώνυμο Πέτρος Ψηλορείτης και το 1909 τυπώνει τη διατριβή του "Ο Φρειδερίκος Νίτσε εν τη φιλοσοφία του Δικαίου και της Πολιτείας".

Το 1911 παντρεύεται στο Ηράκλειο τη Γαλάτεια Αλεξίου και ο γάμος τους θα κρατήσει 15 χρόνια.

Κατά την περίοδο των βαλκανικών πολέμων κατατάσσεται εθελοντής στο στρατό, υπηρετεί στο γραφείο του πρωθυπουργού και το 1919 διορίζεται Γενικός Διευθυντής του Υπουργείου Περιθάλψεως, με αρμοδιότητα τον επαναπατρισμό των Ελλήνων του Καυκάσου και την εγκατάστασή τους στη Μακεδονία και τη Θράκη.

Ο Καζαντζάκης ταξίδεψε πολύ στην Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική και γνωρίζεται με τις σημαντικότερες προσωπικότητες της εποχής.

Η γνωριμία του με τον Άγγελο Σικελιανό το 1914, είναι η αρχή μιας βαθιάς φιλίας και μιας δυνατής πνευματικής σχέσης, βασισμένης στα κοινά τους ιδανικά και την κοινή τους πίστη.

Το 1922 αρχίζει να γράφει την *Ασκητική*. Το έργο στο οποίο βρίσκονται κωδικοποιημένες οι βασικές θέσεις του Καζαντζάκη είναι, όπως ο ίδιος έχει δηλώσει «ένα βιβλίο mystique (μυστικιστικό), όπου διαγράφω τη μέθοδο ν? ανέβει η ψυχή από κύκλο σε κύκλο ωσότου φτάσει στην ανώτατη Επαφή».

Στην *Ασκητική*, που ως δεύτερο τίτλο έχει *Salvatores Dei* (Σωτήρες του Θεού), ο Καζαντζάκης περιγράφει την ατέρμονη προσπάθεια της ανθρωπίνης ψυχής «να κάνει τη σάρκα πνεύμα», να βαδίσει τον Ανήφορο που ξεκινάει από την απελπισία, και να κατακτήσει την Ουσία ενός Θεού «Ακρίτα, Πάσχοντα, Μεγαλοδύναμου-όχι Παντοδύναμου, Πολεμιστή στ' ακρότατα σύνορα», ενός Θεού που για την σωτηρία Του ο άνθρωπος μάχεται.

Το έργο αυτό διαμορφώνει την συγγραφική του προσωπικότητα η οποία βρίσκει την έκφρασή της σε πολλά λογοτεχνικά είδη. Ο Καζαντζάκης γράφει έργα Θεατρικά: *Ο Πρωτομάστορας* (1910), *Νικηφόρος Φωκάς* (1927), *Χριστός* (1928), *Οδυσσέας* (1928), *Μέλισσα* (1939), *Ιουλιανός* (1945), *Ο Καποδίστριας* (1946), *Σόδομα και Γόμορα* (1949).

Γράφει ακόμα Ταξιδιωτικά έργα, και Ποίηση, η οποία περιορίζεται σε δύο βιβλία: την *Οδύσσεια* (1938), έπος που αποτελείται από 33.333 στίχους σε ιαμβικό

δεκαπεντασύλλαβο, και τις Τερσίνες> (1960) μια σειρά από «κάντα» σε ιαμβικό ενδεκασύλλαβο.

Σημαντικό είναι το μεταφραστικό έργο του Καζαντζάκη, που εκτός των άλλων περιλαμβάνει Πλάτωνα, Όμηρο, Δάντη, Νίτσε, Μπεκκόν, Μακιαβέλι.

Το δοκιμιακό του έργο περιλαμβάνει τα βιβλία: "Ο Φρειδερίκος Νίτσε Εν Τη Φιλοσοφία Του Δικαίου Και Της Πολιτείας" (1909), "H. Bergson" (1912), "Ασκητική" (1927), "Ιστορία της Ρώσικης Λογοτεχνίας" (1930), "Συμπόσιο" (1971).

Τα χρόνια της Κατοχής ζει στην Αίγινα, όπου μελετάει, γράφει και ασκητεύει.

Το μυθιστορηματικό έργο του Νίκου Καζαντζάκη που είχε ξεκινήσει από το 1906 με το έργο "Όφις και Κρίνο" περιλαμβάνει τα έργα "Toda-Raba" (1934) και "Le Jardin Des Roches" (1936), γραμμένα στα γαλλικά, "Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά" (1946), "Ο Τελευταίος Πειρασμός" (1951), "Ο Καπετάν-Μιχάλης" (1953), "Ο Χριστός ξανασταυρώνεται" (1954), "Ο Φτωχούλης του Θεού" (1956), "Αναφορά στον Γκρέκο" (1961), "Οι Αδερφοφάδες" (1963).

Το 1945, παντρεύεται τη δεύτερη γυναίκα του, την Ελένη Σαμίου.

Από τον Νοέμβριο του 1945 μέχρι τον Ιανουάριο του 1946 διατελεί υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου στην Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας.

Το 1948 εγκαθίσταται στην Antibes της Γαλλίας. Καθώς τα έργα του μεταφράζονται σε πολλές γλώσσες και η φήμη του επεκτείνεται, του απονέμεται το 1954 στο Παρίσι το βραβείο για το καλύτερο ξένο βιβλίο και δυο χρόνια αργότερα το Βραβείο Ειρήνης στην Βιέννη ενώ προτείνεται τρεις φορές για το Βραβείο Νόμπελ.

Το περιεχόμενο των βιβλίων του, που διαβάζονται σε πολλές χώρες και κερδίζουν το αναγνωστικό κοινό, θεωρείται αντιθρησκευτικό, και η ορθόδοξη καθώς και η καθολική εκκλησία κινητοποιείται εναντίον του συγγραφέα.

Το ταξίδι του Καζαντζάκη στην Κίνα έμελλε να είναι η αρχή του επιλόγου της αγωνιώδους ζωής του. Προσβάλλεται από ασιατική γρίπη, και πεθαίνει στο Φράιμπουργκ της Γερμανίας στις 26 Οκτωβρίου 1957. Ενταφιάζεται λίγες μέρες αργότερα στο Ηράκλειο, στην Τάπια Μαρτινέγκο.

Καζαντζάκης Νίκος

Ο συγγραφέας Νίκος Καζαντζάκης γεννήθηκε το 1883 στο Ηράκλειο της Κρήτης. Τα πρώτα του γράμματα τα έμαθε στην ιδιαίτερη πατρίδα του και τη Νάξο, όπου η οικογένειά του εγκαταστάθηκε το 1897. Το 1901 τελείωσε το γυμνάσιο με χίλιες στερήσεις λόγω της φτώχειας του. Στην τελευταία τάξη του γυμνασίου γνώρισε την Γαλάτεια Αλεξίου, με την οποία συνδέθηκε και το 1911 παντρεύτηκε. Το 1924 χώρισαν και δύο χρόνια αργότερα παντρεύτηκε την Ελένη Σαμίου. Παιδιά δεν απέκτησε.

Μετά την αποφοίτηση του από το γυμνάσιο ήλθε στην Αθήνα και γράφτηκε στη Νομική Σχολή του πανεπιστημίου, από όπου πήρε το δίπλωμα του το 1906. Η οικονομική του κατάσταση ήταν τέτοια που τον υποχρέωσε να εργάζεται και να μελετά παράλληλα. Παρ' όλες όμως αυτές τις δυσκολίες κατάφερε να αποκτήσει μια αξιόλογη μόρφωση. Μετά τις νομικές του σπουδές πήγε στο Παρίσι, όπου για τρία χρόνια (1907-1909) παρακολούθησε μαθήματα φιλοσοφίας. Εκεί είχε την ευκαιρία να έρθει σε επαφή με τις φιλοσοφικές ιδέες του Μπερζόν και του Νίτσε.

Ο Καζαντζάκης ήταν ένας ιδιόρρυθμος τύπος, που του άρεσαν τα ταξίδια και έτσι επισκέφτηκε πολλά μέρη της Ευρώπης και της Ασίας. Το 1919 πήγε στην Ελβετία και τη Ρωσία, αργότερα στη Βιέννη, το Βερολίνο, τη Γαλλία, την Ισπανία, την Ιαπωνία, την Κίνα, την Αγγλία τη Γερμανία κ.α. Πολλές από τις ταξιδιωτικές του εμπειρίες τις κατέγραψε αργότερα σε βιβλία. Καρπός των ταξιδιών του ήταν τα έργα του "Αγγλία" (1941), "Ρουσία" (1956), "Ιαπωνία - Κίνα" (1956), "Ισπανία" (1957), "Ιταλία" (1965). Το 1948 πήγε στην πόλη Αντίμπ της Γαλλίας όπου εκεί

αφοσιώθηκε ολοκληρωτικά με τη λογοτεχνία και την περίοδο εκείνη έγραψε τα πιο σπουδαία έργα του.

Ο Νίκος Καζαντζάκης εμφανίστηκε στα γράμματα το 1906 με το μυθιστόρημα "**Όφης και Κρίνος**", ένα βιβλίο *ηδονής και θανάτου* όπως το χαρακτήρισαν τότε οι λογοτεχνικοί κύκλοι. Τον ίδιο χρόνο δημοσίευσε το δοκίμιο "**Η αρρώστια του**

αιώνος", καθώς και μερικά ποιήματα με το ψευδώνυμο **"Κάρμα Νιρβάμη"**. Το 1910 ήταν πια ώριμος λογοτεχνικά και γράφει το έμμετρο δράμα **"Πρωτομάστορας"**. Με το έργο αυτό ο Νίκος Καζαντζάκης άρχισε ουσιαστικά τη λογοτεχνική του πορεία. Τότε χρησιμοποίησε για πρώτη φορά το ψευδώνυμο **"Πέτρος Ψηλορείτης"**. Ξεπερνούν τα δέκα τα μυθιστορήματα του Καζαντζάκη και απ' αυτά τα σπουδαιότερα είναι τα **"Οι αδερφοφάδες"** (1964), **"Τόντα Ράμπα"** (1956), **"Ο φτωχούλης του Θεού"** (1956), **"Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά"** (1946), **"Ο καπετάν Μιχάλης"** (1953) **"Ο Χριστός ξανασταυρώνεται"** (1954), **"Αναφορά στον Γκρέκο"** (1961) που εκδόθηκε μετά τον θάνατο του.

Ως ποιητής έδωσε δύο μεγάλα έργα : την **"Οδύσσεια"** (1938), για το οποίο διέθεσε 13 χρόνια δουλειάς και αποτελείται από 33.333 στοίχους, και τις **"Τερτσίνες"** (1960). Όμως το έργο του Νίκου Καζαντζάκη δεν περιορίζεται μόνο σε λογοτεχνικά βιβλία και μυθιστορήματα αλλά και σε θεατρικά, σχολικά, και φιλοσοφικά βιβλία. Το 1957 ο Νίκος Καζαντζάκης ετοιμάστηκε να επισκεφτεί την Κίνα, μετά από πρόσκληση της κινεζικής κυβέρνησης. Δεν πρόλαβε όμως γιατί αρρώστησε βαριά και τον Οκτώβρη του ίδιου χρόνου πέθανε σε κάποια κλινική της Γερμανίας.

Η σωρός του μεταφέρθηκε και τάφηκε στο βενετσιάνικο κάστρο (στο ύψωμα με ονομασία **"Τάπια Μαρτινέγκο"**) του Ηρακλείου, όπως είχε ζητήσει ο ίδιος. Κηδεύτηκε με όλες τις τιμές που του έπρεπαν και πάνω στο τάφο του γράφτηκε η φράση **"Δεν ελπίζω τίποτε, δεν φοβάμαι τίποτε, είμαι ελεύθερος"**.

greekbooks.gr

Το πρώτο παλαιοβιβλιοπωλείο των παλαιοβιβλιοπωλείων στην Ελλάδα έχει όνομα!

Κυριακή, 6 Μαΐου 2007

ΒΙΒΛΙΑ	ΜΟΥΣΙΚΗ	ΤΑΙΝΙΕΣ	ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ	NEO ΧΑΡΤΙΚΑ & ΔΩΡΑ ΤΕΧΝΗΣ
---------------	----------------	----------------	------------------	--

» Αναζήτηση» Νέες Κυκλοφορίες Βιβλίων» Best Sellers» Προσφορές Βιβλίων» Σπάνια / Μεταχειρισμένα Βιβλία

ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ ΝΙΚΟΣ

Κορυφαία μορφή της ελληνικής λογοτεχνίας. Γεννήθηκε στο Ηράκλειο της Κρήτης το 1883. Σπούδασε νομικές επιστήμες στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας τις

οποίες και συνέχισε στο Παρίσι ενώ γνώριζε την Γαλλική και την ιταλική γλώσσα. Μελετητής της φιλοσοφίας του Νίτσε άρχισε να γράφει από την περίοδο που ήταν φοιτητής στο Παρίσι. Πολυγραφώτατος ασχολήθηκε με όλα τα είδη της λογοτεχνίας και έκανε εκπληκτικές μεταφράσεις ξένων συγγραφέων. Την περίοδο του Α' Παγκοσμίου Πολέμου ο Καζαντζάκης γνώρισε σε ένα λιγνιτωρυχείο στη Μάνη τον Αλέξη Ζορμπά, τον περήφανο έλληνα που έγινε πρωταγωνιστής του διάσημου πλέον μυθιστορήματός του. Στη συνέχεια ταξίδεψε στην Γερμανία και την Ιταλία για να επιστρέψει στην Κρήτη πέντε χρόνια μετά. Κατά την περίοδο του ταξιδιού του ασπάζεται τον βουδισμό και ξεκινά να γράφει την Ασκητική του. Το «Πιστεύω» του για τον άνθρωπο, την πορεία του προς το θάνατο και την σχέση του με το Θεό. Επιστρέφοντας στο Ηράκλειο αρχίζει να γράφει την Οδύσσεια. Ένα έπος που περιλαμβάνει 24 ραψωδίες και που του πήρε 14 χρόνια για να το ολοκληρώσει. Η Οδύσσεια του Καζαντζάκη ξεκινά από εκεί που σταματά η Οδύσσεια του Ομήρου. Σ' αυτήν ξεδιπλώνει την κοσμοθεωρία του, ο Οδυσσέας του Καζαντζάκη δεν ελπίζει τίποτα, δεν φοβάται τίποτα, είναι ελεύθερος. Μετά την ολοκλήρωση του γιγαντιαίου αυτού έργου ο συγγραφέας ταξίδεψε στη Γαλλία, την Κίνα, την Ιαπωνία και την Ισπανία. Κατά την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου γράφει το πασίγνωστο Ο Βίος και η Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά. Ακολούθησαν τα : Ο Χριστός ξανασταυρώνεται, Καπετάν Μιχάλης, Οι αδερφοφάδες, Αναφορά στο Γκρέκο, Χριστόφορος Κολόμβος. Τα έργα του έχουν μεταφραστεί στις περισσότερες γλώσσες του κόσμου και έχουν γνωρίσει τεράστια επιτυχία. Είχε όμως και αρκετούς επικριτές. Χαρακτηριστικό είναι το ότι η Ορθόδοξη και η Καθολική εκκλησία είχαν ζητήσει τον διωγμό του. Ο Νίκος Καζαντζάκης είχε διατελέσει υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου στην κυβέρνηση Σοφούλη και είχε διοριστεί Γενικός Γραμματέας του Μορφωτικού Συμβουλίου της Ουνέσκο στο Παρίσι. Πέθανε στην Γερμανία το 1957. Ενταφιάστηκε στο Ηράκλειο Κρήτης και στον τάφο του υπάρχει χαραγμένη η φράση από την Οδύσσεια που την θεωρούσε το σημαντικότερο έργο του : «Δεν ελπίζω, τίποτε, δεν φοβάμαι τίποτε, είμαι ελεύθερος».

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

Ο Νίκος Καζαντζάκης είναι ένας μεγάλος ποιητής και πεζογράφος με παγκόσμια αναγνώριση. Είναι ο μοναδικός Έλληνας συγγραφέας που μεταφράστηκε σε πάνω από σαράντα ξένες γλώσσες και που έκαμε γνωστή την Ελλάδα σε όλο τον κόσμο.

Ο Ν.Καζαντζάκης γεννήθηκε στο Ηράκλειο της Κρήτης στις 18 Φεβρουαρίου του 1883. Τα πρώτα μαθήματα τα διδάχτηκε στην πατρίδα του και στη Νάξο. Αποφοίτησε από τη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, μετεκπαιδεύτηκε στο Παρίσι κι έγινε Υφηγητής της Νομικής Σχολής. Στα πέντε χρόνια που ταξίδεψε σ' όλη την Ευρώπη έμαθε στην εντέλεια επτά ξένες γλώσσες, εκτός από τα Λατινικά και τ' Αρχαία Ελληνικά, που είχε μάθει σε βάθος στα χρόνια που φοίτησε στο Γυμνάσιο καί Πανεπιστήμιο. Αργότερα ταξίδεψε στην Παλαιστίνη, την Αίγυπτο, την Κίνα, την Ιαπωνία· έμεινε δυο χρόνια στη Ρωσία και περίπου τρεις μήνες στο Άγιον Όρος. Στα 1919 διορίστηκε Γενικός Διευθυντής στο Υπουργείο Οικονομικών από τον Βενιζέλο και τότε οργάνωσε μια αποστολή στον Καύκασο και Νότια Ρωσία, για τη μεταφορά 150.000 Ελλήνων στη Μακεδονία και Θράκη. Κατά τη Γερμανο-ιταλική κατοχή έζησε σε απομόνωση στην Αίγινα, με μεγάλη στέρηση. Για ένα μικρό διάστημα, στα 1945, υπήρξε Υπουργός Πολιτισμού στην Κυβέρνηση Σοφούλη. Στα 1947 διορίστηκε Διευθυντής των μεταφράσεων κλασικών, στην Ουνέσκο, στο Παρίσι, ως εκπρόσωπος της Ελλάδας. Υστερα όμως από ένα χρόνο αποσύρθηκε μόνος του και εγκαταστάθηκε στην αρχαία ελληνική πόλη της Νότιας Γαλλίας Antibes (Αντίπαλη) της Γαλλικής Ριβιέρας, για ν' αφοσιωθεί ολοκληρωτικά στη λογοτεχνία. Παντρεύτηκε δυο φορές, πρώτα με τη Γαλάτεια Αλεξίου (Καζαντζάκη) κι υστέρτα με την Ελένη Σαμίου. Με καμιά από τις δυο δεν απόκτησε παιδιά.

Το πρώτο του βιβλίο, «**Οφίς και κρίνο**», βγήκε το 1906, μα ο Καζαντζάκης το απόσυρε αργότερα. Το 1910 έγραψε το μυθόδραμα «Ο Πρωτομάστορας». Τώρα αρχίζει μια καινούρια περίοδος στη ζωή του, τα ταξίδια και οι διαμονές του έξω από την Ελλάδα. Στα 1907 φεύγει για τη Ρώμη, έπειτα πάει στο Παρίσι, όπου μένει τρία χρόνια και μελετά τη φιλοσοφία του Μπέρξον. Σύγχρονα ανακαλύπτει και μελετά τις θεωρίες του Νίτσε, του οποίου αργότερα θα μεταφράσει τα κύρια έργα: «Ετσι μίλησε ο Ζαρατούστρας» και «Η γέννηση της Τραγωδίας». Συνεπαρμένος από τη φιλοσοφία του δασκάλου του Μπέρξον για «τη ζωτική ορμή», όπως την αναπτύσσει στο κύριο φιλοσοφικό του έργο, «Δημιουργική εξέλιξη», γράφει ο Καζαντζάκης μια μελέτη, που δημοσιεύτηκε στο «Δελτίον του Εκπαιδευτικού Ομίλου», στα 1913, όπου αναλύει τη φιλοσοφία του Μπέρξον, που τόσο τον επηρέασε σε όλη του τη ζωή. Ο φιλόσοφος Νίτσε, με τη θεωρία του υπερανθρώπου, επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τον Καζαντζάκη και τον έκαμε να μην πιστεύει σε καμιά μεταφυσική ελπίδα.

Ο Ν.Καζαντζάκης είναι τέκνο της εποχής του, που πάλλεται από τις συγκινήσεις των συγκαιρινών του. Είναι ζωντανός αντίλαλος όλων των σπουδαιότερων γεγονότων, όχι μόνο της Ιστορίας της Ελλάδας, αλλά και

της Οικουμένης. Είναι ένας αιώνιος περιηγητής που δεν μπορεί να σταματήσει σ' ένα μέρος και ψάχνει νέες απάτητες ακτές. Ανάβει από τους ενθουσιασμούς των συνανθρώπων του, είναι ένα μεγάλο και ανικανοποίητο πνεύμα, καταδιώκεται από τη φωτιά χιλιάδων ροπών, ειλικρινής και αφοσιωμένος οπαδός του καινούριου, πού, παρά τις περιπλανήσεις του, δεν μπορεί να βρεί το αναζητούμενο ιδανικό, που κυνηγάει επί έξι δεκαετίες.

Γεννημένος στην Κρήτη, ο Καζαντζάκης ζεί από τα παιδικά του ακόμα χρόνια σε ατμόσφαιρα ηρωικών θρύλων, επαναστατικού πνεύματος και πλέριας αφοσίωσης στον αγώνα για την απελευθέρωση του γενέθλιου νησιού. Ετσι, από πολύ νωρίς, καταλαβαίνει τη μοίρα του αγωνιστή της ελευθερίας. Κάνοντας τον ισολογισμό της ζωής του, στο τελευταίο του έργο «Αναφορά στον Γκρέκο», ο Καζαντζάκης δίνει μεγάλη σημασία στους αγώνες της Κρήτης για την ατομική του διαμόρφωση και ανάπτυξη.

Τα φοιτητικά του χρόνια στην Αθήνα δεν τον ησυχάζουν ασφυκτιά μέσα του η φλογερή νεανική φαντασία. Η Ελλάδα είναι πολύ μικρή για τα νεανικά του όνειρα. Γι' αυτό, παίρνοντας με άριστα το πτυχίο του της Νομικής, σηκώνει τα φουσκωμένα πανιά του σκάφους του που τον φέρνουν στη Γαλλία, όπου νομίζει ότι θα βρεί να λύσει τα προβλήματα που τον ανησυχούν. Το Παρίσι τον γοητεύει όχι με την εξωτερική του λαμπρότητα και τη βαβυλωνιακή χλιδή του, αλλά με την πνευματικότητα του. Διαβάζει άπληστα τα νέα έργα της σύγχρονης λογοτεχνίας, που προκαλούν συγκλονιστικές εντυπώσεις στο νεανικό του νου. Ακούει τις εξάισιες μελωδίες, της μουσικής του 19ου αιώνα, γνωρίζει τ'αριστουργήματα της τέχνης. Ακούει τα μαθήματα φιλοσοφίας του Μπέρξον μελετάει βαθιά τα έργα του Νίτσε και συνεπαρμένος από τη φιλοσοφία του ξεχνάει τις κακουχίες και την πείνα της ξενιτιάς. Καρπός αυτής της ροπής είναι η διδακτορική του διατριβή με θέμα: «Ο Νίτσε και η φιλοσοφία του δικαίου». Η ιδέα για τον υπεράνθρωπο, για την αυτοθυσία, θα τον συγκινεί για πολλά χρόνια.

Επειτα από την επιστροφή του στην Ελλάδα γύρω στα 1910, ξεκινάει για «προσκύνημα» στους «Ιερούς» τόπους της πατρίδας του. Την περιηγείται και χαίρεται την έξοχη φύση της, τους ανθρώπους, που την εξευγενίζουν με τη δουλειά τους. Οι θύμησης αυτών των ημερών, συναγμένες σε πολλά σημειωματάρια, θα μπούνε στα θεμέλια των μελλοντικών του έργων. Οι περιπλανήσεις αυτές, τον φιλιώνουν για πολύ καιρό με τον ποιητή Αγγελο Σικελιανό, που ασκεί ιδιαίτερη επίδραση επάνω του. Αυτό το ταξίδι θα το κάνει για άλλη μια φορά, αργότερα, με τον Πανάιτ Ιστράτι, ζώντας άλλη μια φορά τις θύμησης της τρισχιλιόχρονης ιστορίας της πατρίδας του.

Ο 1ος Παγκόσμιος πόλεμος, που κατάστρεψε τα πάντα, σημάδεψε το τέλος μιας εποχής. Αυτός ο πόλεμος στρέφει και το βλέμμα του Καζαντζάκη σε άλλη κατεύθυνση. Καταλαβαίνει πως ακόμα και οι καλύτερες ιδέες δεν είναι αρκετές για ν' αλλάξουν τον κόσμο.

Θ' αναζητήσει την επιβεβαίωση των στοχασμών του σε πολλές χώρες, διδασκαλίες και βιβλία. Στα 1917 βρίσκεται στην Ελβετία. Υστερα, μετά μια σύντομη επιστροφή στην Ελλάδα (1919-1921) φεύγει πάλι σε διάφορα ταξίδια. Στα 1921 -1924, στην Αυστρία, Γερμανία, και Ιταλία. Το 1925 πήγε στη Ρωσία, το 1926 στην Ισπανία και το 1927 πάλι στη Ρωσία, προσκαλεσμένος για τα δεκάχρονα της Οκτωβριανής επανάστασης. Στη συνέχεια επισκέπτεται την Απω Ανατολή (Κίνα, Ιαπωνία, Μαντζουρία, Κεντρική Ασία και Θιβέτ), την Παλαιστίνη, το Ορος Σινά και την Αίγυπτο. Αυτά τα ταξίδια τα κόβουν διαμονές στην Αγγλία, τη Γαλλία και την Ελλάδα, μακριά από την πολύβοη ζωή της Αθήνας, στην Αίγινα, που στάθηκε για το συγγραφέα σαν ένα ερημητήριο, όπου έγραψε τα

περισσότερα έργα του. Στα 1946 φεύγει από την Ελλάδα για να εγκατασταθεί στη Γαλλία. Επιλέγει την Αντίπολη, αρχαία ελληνική αποικία κοντά στην Κυανή Ακτή της Νότιας Γαλλίας, σαν μόνιμη διαμονή του. Εκεί εξακολουθεί να γράφει και να δημοσιεύει, παλεύοντας με την αρρώστια, που έμελλε να νικήσει τις δυνάμεις και τη θαυμάσια θέλησή του, επιστρέφοντας από ένα τελευταίο ταξίδι που έκαμε στην Κίνα, ύστερα από επίσημη πρόσκληση της Κινέζικης Κυβέρνησης.

Ο Νίκος Καζαντζάκης ήταν ο μεγάλος ταξιδευτής. Είκοσι, περίπου, χρόνια ταξίδευε στην Ευρώπη, την Ασία, την Αφρική. Καημός και μεράκι να γνωρίσει όλον τον κόσμο από κοντά, να νιώσει τη μεγαλοσύνη του και μέσα στην πολλαπλότητα του την ενότητα. Το θέαμα του κόσμου τον μάγευε. Γι' αυτό δίκαια μπορούμε να πούμε, πως όλη του η ζωή και όλη του η ιστορία είναι ένα ταξίδι, μια πολύμορφη περιπέτεια, ανάμεσα στα βιβλία, ανάμεσα στις ιδέες, ανάμεσα στους τόπους και τους ανθρώπους.

Ο Καζαντζάκης αγαπά με πάθος την ελευθερία, γιατί πιστεύει ότι ο άνθρωπος δεν ζει χωρίς ελευθερία και ελευθερία δεν υπάρχει, αν δεν στηρίζεται στη δικαιοσύνη. Ακόμα, πολλοί είπαν τον Καζαντζάκη άθεο. Τούτο είναι άδικο. Κανένας συγγραφέας στον κόσμο ως τώρα δεν αναφέρει στα έργα του το θεό περισσότερο από τον Καζαντζάκη. Ακόμα και στα εκατοντάδες γράμματα του προς τους φίλους του πάντα τελειώνει με τη φράση: «Ο θεός μαζί σου».

Ο Νίκος Καζαντζάκης είναι από τα μεγάλα πνεύματα της νεώτερης Ελλάδας, ένα κεφάλαιο της σύγχρονης ελληνικής δόξας και αληθινός Πατριάρχης της ελληνικής λογοτεχνίας. Ήταν - μαζί με τον Παλαμά - ένας μεγάλος δουλευτής. Μας άφησε δώδεκα τραγωδίες, έξι ταξιδιωτικά βιβλία, εφτά μυθιστορήματα, το μεγαλύτερο ελληνικό επικό ποίημα, την «**Οδύσσεια**», μεταφράσεις του Ομήρου, του Δάντη, του Γκαίτε, του Σαίξπηρ, του Νίτσε, και αναρίθμητα άρθρα και μελέτες σε περιοδικά και εφημερίδες.

Εφερε στον κόσμο ένα μήνυμα: «**κόσμος χωρίς ΘΕΟ δε θεμελιώνεται, μα και κόσμος χωρίς δικαιοσύνη δεν κυβερνιέται**». Σ' όλο του το έργο μια κραυγή διαλάλησε: "**την ανάγκη για ελευθερία στον αγώνα μας να βρούμε νόημα στη ζωή**". Είδε, όπως ήταν φυσικό τις υπερβολές της θρησκευτικότητας στο όνομα του Χριστού και με θεϊκό πάθος προσπάθησε να κρατήσει τη ζωή ανθρώπινη.

Το πρόβλημα του θανάτου το αντιμετώπισε "χωρίς φόβο και χωρίς ελπίδα".

«**Ξέρω καλά πως ο θάνατος δεν νικιέται, μα η αξία του ανθρώπου δεν είναι η Νίκη, παρά ο αγώνας για τη Νίκη. Και ξέρω ακόμα ετούτο το δυσκολότερο: δεν είναι ούτε ο αγώνας για τη Νίκη - η αξία του ανθρώπου είναι μια μονάχα, ετούτη: να ζει και να πεθαίνει παλικάρισμα και να μην καταδέχεται αμοιβή. Κι ακόμα ετούτο, το τρίτο, ακόμα πιο δύσκολο: η βεβαιότητα πως δεν υπάρχει αμοιβή, να μη σου κόβει τα ήπατα, παρά να σε γεμίζει χαρά, υπερηφάνεια και αντρεία** ».

Γι' αυτό και πάνω, στον τάφο του στο κάστρο του Ηρακλείου διαβάζαμε τον πιο απλό επιτάφιο, που τον έγραψε ο ίδιος: «**Δεν ελπίζω τίποτα. Δεν φοβούμαι τίποτα. Είμαι λεύτερος**».

Πέθανε στο Φράϊμπουργ της Γερμανίας το 1957. Μεταφέρθηκε όμως, η σωρός του και θάφτηκε στο κάστρο της γενέτειρας του κατά την επιθυμία του.

Μυθιστορήματα

Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζοζουπά

(1946) Ο Καπετάν Μιχάλης (1953) Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται (1954) Ο Τελευταίος Πειρασμός (1955) Ο φτωχούλης του Θεού (1956) Τόντα Ράμπα (1956) Ο Βραχόκηπος (1960) Αναφορά στον Γκρέκο (1961) Οι αδερφοφάδες (1963)
Ποιήματα
Οδύσσεια (1938) (33333 ιαμβικοί δεκαπεντασύλλαβοι στίχοι, 24 ραψωδίες απο το Α - Ω) Τερτσίνες (1960)
Θεατρικά
Τόμος Α Προμηθέας Κούρος Οδυσσέας Μέλισσα
Τόμος Β Χριστός Ιουλιανός ο Παραβάτης Νικηφόρος Φωκάς Κωνσταντίνος ο Παλαιολόγος
Τόμος Γ Καποδίστριας Χριστόφορος Κολόμβος Σόδομα και Γόμορα Βούδας
Μεταφράσεις
Ιλιάδα Οδύσσεια Θεία Κωμωδία του Dante Φάουστ του Goethe Άγιος Φραγκίσκος της Ασίζης του Joergensen
Ταξιδιωτικά
Ταξιδεύοντας (1927) Τι είδα στη Ρουσία (1928) Ισπανία (1937) Ιαπωνία - Κίνα (1938) Αγγλία (1941)

Источники:

<http://www.durabond.ca/gdouridas/kazanzakis.html>

<http://www.krugosvet.ru/articles/49/1004992/1004992a1.htm>

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9D%CE%AF%CE%BA%CE%BF%CF%82_%CE%9A%CE%B1%CE%B6%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B6%CE%AC%CE%BA%CE%B7%CF%82

<http://www.historical-museum.gr/kazantzakis/gr/index.html>

<http://www.diaplous.org/library/askitiki.php>

<http://www.n-t.gr/getTREEproduct.jsp?depth=1&menbr=5&nr=66471&xsl=ntpage>

<http://www.greekvillage.com/kazantzakis/index.htm>

<http://cretanhistory.tripod.com/biograf/nikos.htm>

<http://www.greekbooks.gr/web/book/cv.aspx?AuthorID=50976>

<http://www.logotexnia.com/writersgr/kazantz/kazantz.html>

НИКОС КАЗАНДЗАКИС (ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ. 1883-1957)

Прозаик, поэт и драматург. Родился в городе Гераклионе на острове Крите в семье землевладельца. В 1902 г. поступил на юридический факультет Афинского университета, который закончил с отличием в 1906 г. Литературная деятельность Казандзакиса началась с драмы «Рассветает», поставленной в 1907 г. на сцене театра «Афинеон», и новеллы «Змея и лилия». Последующие годы он проводит в Париже, некоторое время путешествует по Италии, а в 1910 г. переезжает в Афины и издает там ряд своих книг. С 1911 г. Казандзакис много времени отдает переводам на новогреческий язык произведений западноевропейских историков, философов и литературоведов.

В начале 20-х гг. он задумывает ряд философских трагедий в стихах и среди них — «Будду», «Одиссею», «Христа». В эти же годы Казандзакис изучает русский язык, а в 1925—1926 гг. несколько месяцев проводит в Советском Союзе в качестве специального корреспондента афинской газеты «Элефтерос логос». В 1927 г. он снова посетил СССР. В 1930 г. выходит его «История русской литературы». В эти же годы писатель занимается и переводами классиков мировой литературы. В 1930 г. опубликованы его переводы «Божественной комедии» Данте, «Фауста» Гёте, «Отелло» Шекспира.

В период немецкой оккупации (1941—1944) Казандзакис живет на острове Эгина, где заканчивает трагедию «Янцзы» («Будда»), начинает роман о Зорбе, совместно с филологом Какридисог переводит «Илиаду», пишет трагедии «Каподистриас», «Константин Палеолог». Героическая борьба греческого народа против фашизма оказала большое влияние на творчество писателя. Именно в эти годы он переходит от трагедии к роману и создает свои лучшие произведения — романы «Христа распинают вновь», «Капитан Михалис». В 1946 г. Казандзакис уехал в Западную Европу и здесь, в основном во Франции, временами в Западной Германии, провел последнее десятилетие жизни.

В 1956 г. по решению Всемирного Совета Мира Казандзакис был награжден Международной премией мира. Самым большим по объему произведением Казандзакиса является «Одиссея» — эпопея, над которой он работал с перерывами в течение пятнадцати лет. Но мировую славу принесли Казандзакису романы, написанные в последнее десятилетие его жизни. Герои произведений Казандзакиса — люди сильные, наделенные титанической энергией и необычайными способностями, всегда готовые пожертвовать собой ради свободы и счастья своего народа.

(из Интернета)

Νίκος Καζαντζάκης (1883-1957)

Γεννήθηκε στο Ηράκλειο της Κρήτης, στις 18 Φεβρουαρίου του 1883. Τις εγκύκλιες σπουδές του έκανε στην ιδιαίτερη πατρίδα του και στη Νάξο, όπου κατά τη διετία 1897-1899 είχε καταφύγει η οικογένειά του, λόγω της κρητικής εξέγερσης εναντίον των τουρκικών δυνάμεων κατοχής. Το 1902 ήρθε στην Αθήνα και άρχισε να φοιτά στη Νομική Σχολή. Πήρε το δίπλωμά του το 1906 και τον ίδιο χρόνο αρχίζει ουσιαστικά η σταδιοδρομία του στα γράμματα και στη σκέψη. Συνεργασίες με το περιοδικό *Πινακοθήκη* και την εφημερίδα "Ακρόπολις", όπου δημοσιεύει χρονογραφήματα με το ψευδώνυμο Ακρίτας. Το 1906 δημοσιεύεται και το πρώτο βιβλίο του, *Όφης και κρίνο*, με το ψευδώνυμο Κάρμα Νιρβαμή. Από το 1907 ως το 1909 είναι εγκατεστημένος στο Παρίσι για ανώτερες σπουδές στα νομικά. Παράλληλα παρακολουθεί μαθήματα του Ανρί Μπερζόν, από τον οποίο και επηρεάστηκε βαθύτατα. Επιστρέφοντας στην Ελλάδα δημοσιεύει σε συνέχειες (30 Αυγ. 1909 - 7 Φεβρ. 1910), στο περιοδικό *Νουμάς*, το μυθιστόρημα *Σπασμένες ψυχές*. Ακόμα, κριτικά μελετήματα στα περιοδικά *Νέα Ζωή* Αλεξάνδρειας και *Παναθήναια*. Στο Ηράκλειο εκδίδεται η διατριβή του επί υφηγεσία *Ο Φρειδερίκος Νίτσε εν τη Φιλοσοφία του Δικαίου και της Πολιτείας*. Το 1910 έρχεται να εγκατασταθεί στην Αθήνα, μαζί με τη Γαλάτεια Αλεξίου (1881-1962)· παίρνει μέρος στην κίνηση για την ίδρυση του Εκπαιδευτικού Ομίλου. Μεταφράζει Νίτσε, Μπερζόν, Δαρβίνο, Ου. Τζέιμς, Μπίχνερ, Πλάτωνα. Το 1914, μέσω των δραστηριοτήτων του Εκπαιδευτικού Ομίλου γνωρίζεται με τον Άγγελο Σικελιανό· για ενάμιση μήνα ταξιδεύουν στα μοναστήρια του Αγίου Όρους. Προσπαθεί να ασχοληθεί βιοποριστικά με μεταλλευτικές επιχειρήσεις για ένα μήνα στην Πράστοβα της Μάνης, μαζί με τον μεταλλωρύχο Γιώργη Ζορμπά.

[...] Τον επόμενο χρόνο ταξιδεύει στη Σοβιετική Ένωση, ως απεσταλμένος της εφημ. "Ελεύθερος Λόγος", και στη συνέχεια αλλεπάλληλα ταξίδια στη Σοβιετική Ένωση, στην Ισπανία, στην Ιταλία, στην Αίγυπτο και στο Σινά, ως ανταποκριτής των εφημ. "Ελεύθερος Τύπος" και "Η Καθημερινή". Το 1928, μαζί με τον ελληνορουμάνο πεζογράφο Παναΐτ Ιστράτι, τον οποίο είχε γνωρίσει τον προηγούμενο χρόνο στη Σοβιετική Ένωση, μιλούν σε συγκέντρωση, στο θέατρο "Αλάμπρα", για την πορεία και τις επιτεύξεις της σοσιαλιστικής επανάστασης στη Ρωσία. Οργανωτής της συγκέντρωσης ο Δημήτρης Γληνός. Ακολουθεί δικαστική δίωξη ομιλητών και οργανωτή. Στο διάστημα 1929-1933 συνεχή ταξίδια στη Γερμανία, στη Γαλλία, στην Ισπανία. Μεταφράζει έμμετρα τη *Θεία Κωμωδία* του Δάντη (1931) και γράφει ένα μεγάλο μέρος των ωδών που αργότερα θα ενσωματωθούν στις *Τερτσίνες* (1960). Από το 1933 ως το 1944 εγκαθίσταται μόνιμα στην Αίγινα, αν και οι απουσίες του είναι συχνές: ταξίδι στην Ιαπωνία και Κίνα (1935) και δημοσίευση των εντυπώσεών του στην εφημ. "Ακρόπολις" (1938)· ταξίδι στην Αγγλία (1939) και δημοσίευση των εντυπώσεών του σε βιβλίο (1941). Το ίδιο διάστημα πλήθος κειμένων· μεταφράσεις Ισπανών λυρικών στο περιοδικό *Κύκλος* (1933), γαλλική έκδοση του μυθιστορήματος *Toda-Raba*, με το ψευδώνυμο Νικολάι Καζάν· έκδοση του μυθιστορήματος *Ο βραχόκηπος* στην Ολλανδία και στη Χιλή· δημοσίευση στην εφημερίδα "Η Καθημερινή" του πρώτου μέρους του Φάουστ του Γκαίτε· έκδοση της *Θείας Κωμωδίας*. Το 1942 εκφράζει την επιθυμία να πάρει μέρος στην αντίσταση. Αρχίζει τον ίδιο χρόνο να συνεργάζεται με τον Ι. Κακριδή για τη μετάφραση της *Ιλιάδας*. Γράφει τα θεατρικά του, *Καποδίστριας* και *Κωνσταντίνος Παλαιολόγος*.

Το 1945 ενεργότερη συμμετοχή του στα πολιτικά πράγματα. Πρόεδρος της Σοσιαλιστικής Εργατικής Ένωσης. ονομάζεται υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου (26 Νοεμ. 1945 - 11 Ιαν. 1946) στην κυβέρνηση του Θ. Σοφούλη. Προβάλλεται η

υποψηφιότητά του ως Ακαδημαϊκού αλλά τελικά δεν εκλέγεται. Επίσης, ναρκοθετείται από πολιτικούς συντηρητικούς κύκλους η υποψηφιότητά του, όπως και του Άγγ. Σικελιανού, για το βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας. [...] Αρχίζει μια ιδιαίτερα παραγωγική περίοδος, η τελευταία της ζωής του: γράφει την τραγωδία *Σόδομα και Γόμορρα*, το μυθιστόρημα *Ο Χριστός ξανασταυρώνεται*, τις τραγωδίες *Χριστόφορος Κολόμβος* και *Θησέας* (1948-1949). Το 1953 τελειώνει το μυθιστόρημα *Ο τελευταίος πειρασμός* και η Εκκλησία ζητά τον διωγμό του συγγραφέα, αν και δεν έχει ακόμα κυκλοφορήσει το βιβλίο. Επίσης, το Βατικανό εγγράφει το βιβλίο στον πίνακα (Index) των απαγορευμένων αναγνωσμάτων.

Στις αρχές του 1954 δημοσιεύεται στη Γαλλία το μυθιστόρημά του *Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά*, το οποίο και βραβεύεται με τη διάκριση του καλύτερου ξένου βιβλίου της χρονιάς. [...] Αποφασίζει να ταξιδέψει για δεύτερη φορά στην Κίνα, μέσω Πράγας και Μόσχας. Επιστρέφει, με ιδιαίτερα κλονισμένη την υγεία του, και νοσηλεύεται στην Κοπεγχάγη και στο Φράιμπουργκ, όπου και πεθαίνει στις 26 Οκτ. 1957.

(ΑΛΕΞΗ ΖΗΡΠΑ)